

ΕΒΔΟΜΑΔΙΑΙΑ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΙΣ

ΠΟΛΙΤΙΚΗ, ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΗ, ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗ

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ Σ. Ι. ΒΟΥΤΥΡΑΣ.

ΑΡΙΘΜΟΣ 47.

ΤΟΜΟΣ Β'.

19 ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΥ 1893.

ΠΑΙΔΕΙΑ ΚΑΙ ΠΤΩΧΕΙΑ.

κατὰ τοὺς τελευταίους αἰῶνας.*

Μαρτυρεῖ δέ μου τὸν λόγον αὐτὴ ἢ ἐν Φαναρίῳ Πατριαρχικῇ Ἀκαδημίᾳ, ἢς ὁ σχολάρχης ὁ σοφὸς Θεόφιλος ὁ Κορυθαλλεύς, ἐπὶ Κυρίλλου τοῦ Λουκάρεως, αὐτοῦ διατάξαντος οὕτως, ἐκαρποῦτο τὰ εἰσοδήματα μίᾳς τῶν ἐν Κορυθαλίῳ τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἐκκλησιῶν, ἢς ἱερατικῶς, ὡς κοινῶς λέγομεν, προϊστάμενος ἦν ὁ ἐπ' ἀρετῇ καὶ παιδείᾳ πεφημισμένος Εὐγένιος Γιαννούλης ὁ Αἰτωλὸς¹. Ἐὰν εἴπῃ τις ὅτι τὸ τῆς ἐκκλησίας ταύτης εἰσοδήμα ἦν ἀρκοῦν πρὸς ἄνετον τοῦ Κορυθαλλέως συντήρησιν, ἢ καὶ πρὸς πλουτισμὸν αὐτοῦ, δέον ὑπ' ὄψιν ἵνα λάβῃ ὅτι μετὰ μίαν ἐξικονταετιάν ὠρίσθη σαφῆς τις διάταξις περὶ τῶν τοῖς διδασκάλοις ἀπονεμομένων χρηματικῶν ἀμοιβῶν, καὶ συμπέρασμα τὴν συγγενῆς πείθει ὅτι καὶ τότε καὶ κατόπιν ἦσαν αἱ μισθοδοσίαι λιτόταται. Κατὰ τὸ 1691, διγίλλιον πατριαρχικὸν τὰ κατὰ τὴν Πατριαρχικὴν Ἀκαδημίαν καθορίζον προορίζει πρὸς συντήρησιν τῶν δύο διδασκάλων αὐτῆς τριακόσια πεντήκοντα γρόσια λαμβανόμενα, διακόσια ἑβδομήκοντα μὲν ἀπὸ τοῦ ἐμβατοικίου τῆς ἐν Ἐξῶ κιονίῳ ἐκκλησίας, ὀγδοήκοντα δὲ ἀπὸ τοῦ τῆς ἐκκλησίας τοῦ ἁγίου Νικολάου ἐν Ὑψωμαθείσις. Ἐκ τοῦ διγίλλιον μαρθάνομεν ἐπίσης ὅτι ὁ μὲν ἀρχιδιδάσκαλος, ὁ τῶν ἐπιστημονικῶν καὶ φιλοσοφικῶν μαθημάτων, ἐλάμβανε μισθὸν ἐτήσιον ἐκ γροσίων διακοσίων, ὁ δὲ τῶν ἐγκυκλίων παιδευμάτων ἐκ γροσίων ἑκατὸν καὶ πεντήκοντα¹. Λάβετε γυν ὑπ' ὄψιν, ἀγαπητοί, ὅτι κατὰ τοὺς χρόνους ἐκεῖ-

νοὺς τὸ φλωρίον ἐτιμᾶτο δύο καὶ ἡμίσεως γροσίων Γ, ὅπως μάητε ὅτι ὁ μὲν ἀρχιδιδάσκαλος ἐλάμβανε μισθὸν ἐτήσιον ὀγδοήκοντα φλωρία, ἦτοι κατὰ τὴν τρέχουσαν νῦν ἀξίαν 4480 γρόσια ἀργυρᾶ, ὁ δὲ βοηθὸς αὐτοῦ ἐξήκοντα φλωρία μόνον κατ' ἔτος, ἦτοι γρόσια σημερινὰ τρεῖς χιλιάδες τριακόσια ἐξήκοντα· διπλά γε δὴ μνησίων ἐκ 373 γροσίων ὁ πρῶτος, ἐκ 280 δὲ ὁ δεῦτερος. Σημειώσατε, κύριοί μου, τοὺς ἀριθμοὺς τούτους, ὅπως συνομολογήσῃτε μοι πάντες ὅτι ἐπὶ ἔτη μακρὰ καὶ μακροῦς αἰῶνας ὑπερτάτην αὐταπαρνησίαν ἐπεδείξαντο πάντες οἰδιδάσκαλοι τοῦ γένους, ὧν τὴν μνήμην ἔχομεν καθῆκον ἵνα γεραίρωμεν οἷα μνήμην ἁγίων ἀνδρῶν. Ἐκ προγενεστέρου διγίλλιον (τοῦ 1661) περὶ τῆς Π. Ἀκαδημίας οὐδὲν ἀπολύτως περὶ πόρων ποριζόμενα. Βεβαίως εἶχον καὶ τινες ἐτέρας προσόδους, ἀλλ' ἦσαν αὐταὶ τοσοῦτον ἀσήμαντοι, ὥστε πραγματικῶς ὁ σεβασμὸς πρὸς τὸ ἔργον καὶ τὴν ἀποστολὴν ἐκείνων τῶν ἀνδρῶν ἐπιβάλλεται πᾶσι τοῖς γινώσκουσι διὰ τίνων δυσχερειῶν διήρχοντο τὸν βίον, διδάσκοντες, ἐμπνεόντες ζῶν, ἐμφυσῶντες πνεῦμα σοφίας, πνεῦμα συνέσεως εἰς γενεὰς οὐχὶ μὲν πεπηγυίας τῷ ψύχει τῆς πρὸς τὰ καλὰ διαθέσεως, ὡς ἔγραψεν ὁ Κορυθαλλεύς πρὸς τὸν μακάριον ἱερομάρτυρα Κυρίλλον Λουκάριν², ἀλλὰ, τοῦτ' αὐτὸ τὸ ψαλμικόν, διελθούσας διὰ πυρὸς καὶ ὕδατος ὅπως ἐξαχθῶσιν εἰς ἀναψυχὴν. Ἀνάγκη ἵνα συμπληρωθῶσιν αἱ πληροφορίαι αὐταὶ περὶ τῶν εἰσοδημάτων τῶν κατὰ τοὺς παρελθόντας αἰῶνας σχολείων καὶ περὶ τῶν μισθῶν τῶν χρησιμοποιούμενων τοῖς διδασκάλοις, ὅπως μηδαμῶς ἐκταθῶμεν εἰς ἐξέτασιν τῶν λόγων τῆς πενίας, τῆς παρομαρτούσης τῷ διδασκαλικῷ ἐπαγγέλματι. Ὅταν πεισθῶμεν ὅτι τὰ τῶν ἡμετέρων ἐκπαιδευτηρίων εἰσοδήματα μέχρι τῶν πρῶ-

1) Βλ. τὰ ἐμὰ Χρονικὰ τῆς Πατριαρχικῆς Ἀκαδημίας· σελ. 120 καὶ 122.

2) Σκ. Βυζαντίου Κωνσταντινουπόλεως τόμ. Γ', σελ. 251.

3) Τύποι ἐπιστολῶν, Θεοφίλου τοῦ Κορυθαλλέως· ἐκδ. Βενετίας, 1786, σελ. 91.

*) Ἴδε ἀριθ. 46, σελ. 901—904.

1) Ἀναστασίου Γορδίου, βίος Εὐγενίου Ἰωαννουλίου, ἐν Μεσαιων. Βιβλιοθήκῃ Κ. Σάβα, τόμ. Γ', σ. 434.

των ἐτῶν τῆς ἡμετέρας ἑκατονταετηρίδος ταύτης ἦσαν ὀλίγιστα καὶ λιτότατα, συνεπῶς δὲ καὶ αἱ χορηγοῦμεναι τοῖς διδασκάλοις ἀμοιβαί, περιττὸν ἐξετάζειν διατὶ ἦσαν οἱ τότε διδάσκαλοι πτωχοί. Πολλοὶ τῶν τότε λογίων καὶ διδασκάλων τοῦ γένους ἠγνόουν τὴν λατινικὴν, οὐδ' ἠδύναντο ἵνα μάθωσι τὸ τοῦ Σαλλουστίου, κἄν τε τὴν ἀνάγκην ἐποιοῦντο φιλοτιμίαν, ὅτι *avaritia pecuniae studium habet, quam nemo sapiens concupivit*. Πιθανῶς ἠγάπων, εἰ καὶ οὐκ ἐλάτρευον τὸ χρῆμα, ἀλλ' οὐδεὶς αὐτῶν εἶχε τὴν *avaritiam*, ἢν τῷ σοφῷ ξένην ἐκήρυττεν ὁ λατῖνος ἱστορικός· πῶς ὅμως ἀνταπεκρίνοντο πρὸς τὰς τότε κοινωνικὰς ἀνάγκας;

Κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ ΙΗ' αἰῶνος, ἴσως καὶ ἀπὸ τοῦ ΙΣΤ', ὅτε σχολεῖα παρ' ἡμῖν ὑπῆρχον ὀλίγιστα, τῷ διδασκάλῳ κατ' ἔτος ἦσαν τεταγμένοι μικραὶ τινες ἀπολαυαί, ὧν τὸ σύνολον εἰς ἐλάχιστον ἀριθμὸν βεβαίως ἀνῆρχετο, προσοχῆς ἀνάξιον· καὶ αἱ συνήθειαι μὲν ἐκεῖναι, καθ' ἃς ἐδίδοντο μικρὰ τινα δῶρα, ἀναφέρονται εἰς τοὺς διδασκάλους τῶν κοινῶν, ὡς ἐλέγοντο, σχολείων, «τῶν ἱερῶν γραμμάτων» οἵτινες ὠνομάσθησαν βραδύτερον παιδαγωγοί, διατηρήσαντες τὴν τοιαύτην ὀνομασίαν μέχρι πρὸς πεντηκονταετίας, ὡς αὐταὶ αἱ μπτέρες ἡμῶν μινυήσκονται μαρτυροῦναι. Κατὰ τὰς συνηθείας ταύτας, ἃς ἀναφέρει ἐγγράφον τι τοῦ 1729, ὁ μαθητὴς ἀρχόμενος διδάσκεισθαι εἶδιδε τῷ διδασκάλῳ «ἄσπρα ἢ μανδύλια, ἢ ἄλλο τὸ δῶρον», καθὼς καὶ ὅτε μετέβαινε ἀπὸ τῆς διδασκαλίας τῶν Πινακιδίων εἰς τὴν Ὀκτώκωνχον, ἀπὸ ταύτης εἰς τὸ Ψαλτήριον, ἀπὸ τούτου δ' εἰς ἕτερον μάθημα. Ὁ διδάσκαλος ἐλάμβανε καὶ τὰ λεγόμενα «δευτεριάτικα», ἄσπρα δύο ἢ τρία, ἅτινα καὶ πεντηκοντάκις ἂν δεχθῶμεν διδόμενα κατ' ἔτος, ἀποτελοῦσιν ἑκατὸν πενήκοντα ἢ διακόσια ἄσπρα, ἢτοι φιορίνια ἕξ ἂψ' ἐκάστου μαθητοῦ λαμβανόμενα· δεδόσθω ὅτι εἶχεν ἕκαστος τῶν τοιούτων παιδαγωγῶν εἰκοσὶ μαθητὰς, ὅτι πάντες ἐχορήγουν τὰ ἕξ φιορίνια, καὶ ὅτι τὸ σύνολον τῶν διδασκτρῶν ἀνῆρχετο εἰς 120 φιορίνια, ἢ 300 φράγκα. Καὶ διὰ τοσοῦτου ὄγκου πάλιν οὐδαμῶς πλουτιζομεν τὸν διδάσκαλον. Δέον δὲ ἵνα βασισθῶμεν ἐπὶ ὑποθέσεων, διότι ἄλλως οὐδέποτε θέλομεν ἐκτιμῆσαι τὴν μεγάλην ἀποστολὴν τῶν διδασκάλων ἐκείνων τῶν χρόνων. Οὔτε τὸσα κἄν ἐλάμβανον! Καὶ ἐν τούτοις τῷ 1729 τὸ Πατριαρχεῖον τῆς Κωνσταντινουπόλεως διέταξε τὴν παῦσιν καὶ τῆς συνηθείας ταύτης, ἀπαγορευθέντων καὶ τῶν δῶρων καὶ τῶν κατὰ δευτέραν διδομένων διδασκτρῶν, ἠνέχθη δὲ τὴν προσφορὰν οἶνων, ὀπωρῶν καὶ ἄλλων «ἐκ τῶν προχείρων καὶ ἀνευ ἀγορᾶς εὐρισκομένων» παρὰ τοῖς γονεῦσι τῶν διδασκομένων. Δυσπρὸν ὅμως εἶπειν ὅτι μηδεμίαν οἱ οὕτως ὀρθοτεοῦντες ἔλαβον φροντίδα βελτιώσεως τῆς ὑλικῆς τῶν διδασκάλων θέσεως.

Σχολείων τινῶν εἰσοδήματα τὸ πατριαρχεῖον Κωνσταντινουπόλεως ἐπορίζετο μετὰ δυσκολίας ἐκ διαφόρων πηγῶν, ὡς ἀναμανθάνομεν ἀπὸ σιγίλλου τοῦ πατριάρχου Καλλινίκου Ε' τοῦ ἀπὸ Νικαίας διατάττοντος τὰ κατὰ τὴν ἐν Σταυροδρομίῳ κεντρικῆν τῆς ὁμογενοῦς ὀρθοδόξου κοινότητος σχολῆν.

Ἐν διαφόροις διατριβαῖς μου πολλὰκις λόγον ποιούμενος περὶ σχολείων καὶ πολλὰς τοῖς φιλόδοξοις

παρεχόμενος πληροφορίας ζητῶ συγγνώμην ὅτι τὸν νυνὶ λόγον ἀποτελέσω βραχύτατον. Ἄρκει ὑμῖν ἢ παράθεσις ἀριθμῶν, ὅπως παισθητε ὅχι ὅτι λίαν ἐλλεινοί, ἀσήμενοι, οὔτιδανοὶ τοῖς διδασκάλοις ἐχορηγοῦντο μισθοί, ἀλλ' ὅτι σχεδὸν οὐδεμίαν ἐλάμβανον οἱ δυνατοὶ τῆς ἡμέρας πρόνοιαν περὶ βελτιώσεως αὐτῶν, περὶ θεραπείας τῆς ὑλικῆς τῶν διδασκάλων τῶν χωρίων καὶ κωμοπόλεων δυσπραγίας. Ἐπειδὴ δὲ ἀρχαιότερον τοῦ 1661 σιγίλλιον ἀγνοῶ εἰ καὶ τοῦτο σιωπῇ τέλειον περὶ πόρων, πᾶσαι δ' αἱ περὶ τῆς οἰκονομικῆς τοῦ Οἴκου μεν Πατριαρχεῖον καταστάσεως ἔρουναι μου τροχωροῦσι μέχρι τῶν ἀρχῶν τοῦ ΙΗ' αἰῶνος, ἀπ' αὐτῶν ἀρχομαί· τῷ 1724 ἦν ἐν τῇ γῆσφ Σκοπέλω σχολὴ τῶν ἐλληνικῶν καὶ τῶν φιλοσοφικῶν μαθημάτων εἶχε κεφάλαιον 1000 γροσίων, ἔσοδα 150, σχεδὸν ἑξακόσια φράγκα, πρὸς συντήρησιν δύο διδασκάλων. Μικρῷ μετὰ ταῦτα ἡ σχολὴ τῶν ἐν Πελοποννήσῳ Τρικάλων εἶχε κεφάλαιον ἐκ 500 γροσίων, ἔσοδα δὲ τὸν τόκον αὐτῶν, 50 κατ' ἔτος, ἢτοι φράγκα διακόσια πρὸς μισθοδοσίαν τοῦ διδασκάλου, ὑποχρεουμένου ἵνα μὴ λαμβάνῃ καὶ «δευτεριάτικα», μήτε δῶρα ἢ μανδύλια. Τῷ 1744 ἡ σχολὴ τῆς Μιτυλήνης εἶχεν ἔσοδα 300 γροσία, ἐκ δὲ τούτων ἔπρεπε ἵνα λαμβάνῃ μισθὸν ὁ διδάσκαλος, ἵνα διατηρῶνται δὲ ὅκτω ἐπιμετεῖς καὶ ἄποροι μαθηταὶ αὐτῆς ἀνά τρεῖς παραδῆς ἕκαστος καθ' ἡμέραν λαμβάνοντες, ἄρα τῷ διδασκάλῳ λείπονται ὡς ἐτήσιον μισθὸν γροσία πικανῶς ἑκατὸν εἰκοσιν, ἢτοι μόλις πετρακοσία πενήκοντα φράγκα· σημειωμένον δ' ὅτι ἐπιγράφω ἐκάστῳ μαθητῇ πρὸς συντήρησιν αὐτοῦ οὐχὶ χιλίους ἐννεήκοντα πέντε παραδῆς, ἀλλὰ μόνον ἐννεακοσίους διὰ τριακοσίας ἡμέρας κατ' ἔτος· ἄλλως ἦθελε μείνει τῷ διδασκάλῳ ποδὸν γροσίων 81 ὡς ἐτήσιος μισθός. Τῷ 1763 ἡ σχολὴ τῆς Μονεμβασίας εἶχε κεφάλαιον 2500 γροσίων, ἔσοδα τὸν τόκον τούτου γροσία 250, μισθὸν χορηγοῦσα τῷ διδασκάλῳ 150, δηλαδὴ μήτε ἑξακόσια φράγκα. Κατ' ἐκεῖνο τὸ ἔτος ὁ διδάσκαλος τῆς ἐν Ἐξω-κιονίῳ τῆς Κωνσταντινουπόλεως σχολῆς μετὰ τοῦ βοηθοῦ αὐτοῦ ἐλάμβανον κατ' ἔτος 250 γροσία, μόλις ἐννεακόσια φράγκα. Συγχρόνως ἡ ἐν Μιστρῇ τῆς Πελοποννήσου σχολὴ εἶχε κεφάλαιον ἐκ 2000 γροσίων, ἔσοδα δὲ 200, ὧν τὰ τρία τέταρτα δηλ. 133 γροσία, φράγκα πεντακόσια, ὠρίζοντο πρὸς συντήρησιν ἱεροκήρυκος ὄντος ἅμα καὶ διδασκάλου. Τῷ 1768 ὁ διδάσκαλος τῆς σχολῆς Ἐδινῶν-καπίου εἶχεν ἐτήσιον μισθὸν 100 γροσία, σχεδὸν τριακόσια πενήκοντα φράγκα. Πρὸς τί δ' ὅμως ἐξερχόμεθα ἐκ τοῦ κέντρου τῆς ὀρθοδοξίας; Πλησιάζομεν τῇ πατριαρχικῇ Ἀκαδημίᾳ, ὑπερ' ἣν ἴστατο προστάτης τὸ Πατριαρχεῖον. Τῷ 1759, ὅτε τρεῖς συνεδίδασκον Εὐγενίῳ τῷ Βουλζύργει κομμοῦντι τὴν ἔδραν ἀρχιδιδασκάλου, εἶχεν αὐτὴ κεφάλαιον ἐλάχιστον, οὐ ὁ τόκος μῆνε εἰς δύο χιλιάδας φράγκων ἐξικνούμενος ἔδει ἵνα χορηγῆται τέσσαρσιν ὡς μισθός· ἢτοι τῷ Εὐγενίῳ, τῷ Δωροθέῳ Λεσβίῳ, τῷ Ἀνανίῳ Ἀντιπαρίῳ καὶ τῷ Νικολάῳ Κριτίῳ, οἵτινες καὶ ἐπὶ τῇ ὑποθέσει ὅτι ἐστιζόντο παρὰ τῷ πατριάρχῳ γλιόσχωρς ἠμείνοντο κἄν τε δεχθῶμεν οὐχὶ τέσσαρας, ἀλλὰ τρεῖς τοὺς τότε διδασκάλους.

Κατὰ τὸ 1780 ὁ διδάσκαλος τῆς σχολῆς Ἐγρίκασι ἐλάμβανε μηνιαῖον μισθὸν γροσίων 10, μήτε τριακον-

τα δηλαδή φράγκων· είχε δ' ἡ συνοικία καὶ τινα διδασκάλισσαν, εἶδος νηπιαγωγοῦ ἴσως, τίς οἶδε διὰ τίνος εὐτελοῦς μισθοῦ ἀμειβομένην. Κατὰ τὸ ἔτος 1771, ἐν διαστήματι δέκα καὶ τριῶν μνηθῶν, ὁ διδάσκαλος « τῶν κοινῶν γραμμάτων » τῆς σχολῆς τοῦ Μεγάλου Πνεύματος Ἀμβρόσιος ἱερομόναχος ἔλαβεν 86 γρόσια καὶ 80 ἄσπρα, ἥτοι 6 γρόσια καὶ 80 ἄσπρα κατὰ μῆνα! σχεδὸν εἴκοσι φράγκα τῆς σήμερον. Ἡ σχολὴ τῆς κοινότητος ταύτης εἶδεν κατὰ τὰ ἔτη 1799—1800 μισθὸν ἐτάσιον διδασκάλου καὶ ὑποδιδασκάλου 779 γρόσια καὶ 18 ἄσπρα, δηλαδή κατ' ἀναλογίαν πρὸς τὰ τῆς σήμερον μόλις 1200 φράγκα! καὶ ἴσως ἦσαν οἱ διδάσκαλοι τρεῖς· διότι τῷ 1801—1802 εἰς δέκα τρεῖς μῆνας ὁ διδάσκαλος τῆς δημοτικῆς σχολῆς ἔλαβε μισθὸν ἐν ὅλῳ 193 γρόσια, τῆς δὲ τῶν ἑλληνικῶν ὁ πρῶτος διδάσκαλος καὶ ὁ δεύτερος ἰμοῦ 1614. Τῷ 1818 ὁ τῶν ἑλληνικῶν εἶχε μισθὸν 100 γροσίων, δηλαδή μόλις ἰσαριθμῶν φράγκων· ὁ βοηθὸς αὐτοῦ 25· ὁ τῆς δημοτικῆς σχολῆς 40. Ἐν τούτοις ἡ συνοικία Εὐλοπόρτης ἐχορῆγει συγχρόνως τῷ μὲν τῶν κοινῶν γραμμάτων, ὄντι καὶ ἱερεῖ τοῦ ναοῦ, 15 γρόσια μηνιαῖον μισθόν, εἰς δὲ τὴν « δασκάλισσαν Ἐλέγκω » 5! γρόσια. Τοῦ πολλοῦ Νικολάου Λογαίου διευθύνοντος τὴν ξηροκρῖνειον Ἀκαδημίαν ὁ μηνιαῖος μισθὸς ἦν 250 γρόσια, τοῦ δὲ διαπρεποῦς ἐπ' ἀρετῇ καὶ παιδείᾳ Σαμουὴλ πρῶτον Μεσημβρίας τοῦ Κυπρίου μόλις 300, καὶ τοῦτο μικρῶν πρὸ τοῦ 1850. Τῶν μισθῶν ἡ ἀθλιότης ἦν γενικῆ. Τῷ 1814—1817 ἐν διαστήματι τριετίας ἡ σχολὴ τῆς συνοικίας Ἐδιρνεκάπι ἐχορῆγησε τῷ μὲν διδασκάλῳ τῶν ἑλληνικῶν γρόσια 1828 (κατὰ μῆνα 50 γρόσια=φράγκα καὶ 31 παραῶδες) τῷ δὲ τῶν κοινῶν 1036 (μῆτε 29 γρόσια!) Καὶ ὅμως τῷ 1850 ὅτε αἱ εἰσπράξεις ἀνῆλθον εἰς 24000 γροσίων περίπου, ὁ μὲν διδάσκαλος τῶν ἑλληνικῶν ἔλαβεν εἰς δέκα τρεῖς μῆνας 4550 γρόσια, ὁ δὲ τῶν κοινῶν 3110. Περιέργως δὲ καὶ ἐπίσημα πατριαρχικὰ γράμματα δικαιολογοῦσι τὴν τῶν μισθῶν γλιτοχρότητα, ἐνῶ περὶ διδασκάλων μουσικῆς σχολῆς ἐφαίνοντο αἱ διατάξεις γενναϊότεραί πως, ὡς δεικνύουσι τὰ ἐπὶ τούτῳ πατριαρχικὰ καὶ συνοδικὰ γράμματα.

Καὶ ἡ κατόπιν ἐξέτασις τῆς ὑποθέσεως ταύτης, ἡ μακροτέρα πολλῶν ἀριθμῶν παράταξις εἰς τὸ αὐτὸ πάλιν ἠθέλην ὀδηγήσει ἡμᾶς συμπέρασμα. Παραλείπω τὸ μισθολόγιον ἀνωτέρων διδασκάλων, ἱεροκρητικῶν, ἱεροψαλτῶν. Κατ' ἀρχὰς ἔτι τοῦ ἡμετέρου αἰῶνος, ἐν ἀναλογία πρὸς τὰς σημερινὰς ἀντιμισθίας, ὁ μισθὸς τοῦ διδασκάλου « τῶν κοινῶν γραμμάτων » μόλις ἀνέρχεται εἰς διακόσια πεντήκοντα γρόσια τῆς σήμερον. Ἐξαιρέσειν ἀπετέλεσεν ὁ μισθός, ὃν Εὐγένιος ὁ Βούλγαρις ἐλάμβανε περὶ τὰ μέσα τῆς παρελθούσης ἑκατονταετηρίδος ἐν Ἁγίῳ Ὁρει, δηλαδή χιλίων γροσίων, διδάσκων ἐν τῇ Ἀθωνιάδι Ἀκαδημίᾳ τὰ μαθηματικά, τὰ φιλοσοφικά καὶ τὴν θεολογίαν, καὶ τολμῆσας ἵνα εἰσαγάγῃ καὶ τὴν διδασκαλίαν τῆς λατινικῆς. Οἱ δημοδιδάσκαλοι μόλις ἔξω· ἔχοντες παραδείγματα μακαρίων πράγματι διδασκάλων, ἀναλαβόντων διδασκαλίαν μαθημάτων δωρεάν! Μηδμίαν λοιπὸν ἀμοιβὴν λαμβάνοντες πῶς ἠδύναντο ἵνα σχηματίσωσι περιουσίαν, ἵνα παρασκευάσωσιν ἑκάστος εἰς ἑαυτὸν μέλλον ὄχι εὐδαίμων, ἀλλ' ὀ-

πρωδῆποτε ἐπιτρέπον τὴν κατὰ τὸ γῆρας ἀνάπαυσιν ἀπὸ μακροῦ καμάτου; Τοῖς διδασκάλοις τῆς πατριαρχικῆς Ἀκαδημίας τὸ Πατριαρχεῖον ἐπηγγέλλετο προβιδασμούς εἴπερ ἦσαν ἐν τῷ ἱερῷ κλήρῳ καταταγμένοι, τοὺς δὲ λαϊκοὺς προσελάμβανον ὡς ἰδίους διδασκάλους ἢ γραμματεῖς ἐνίοτε καὶ ἀντιπροσώπους αὐτῶν οἱ τῆς Βλαχίας καὶ τῆς Μολδαβίας ἡγεμόνες· ἀλλ' ἐλέγοντο καὶ ἦσαν οὗτοι σχολῆς μεγάλης διδασκαλοὶ, καὶ μεγάλα σχετικῶς ἀπεδίδοντο τούτους αἱ τιμαὶ καὶ τὰ τῶν μόχθων ἔπαθλα. Οἱ δὲ δυστυχεῖς διδάσκαλοι τῶν κομποπόλεων καὶ χωρίων, οἱ « παιδαγωγοὶ », οἱ « τῶν ἱερῶν γραμμάτων » ἐστεροῦντο κατὰ τὸ πλεῖστον τῆς εὐτυχίας ταύτης.

Ὁμολογῶ ὅτι ἐν γένει περὶ τῆς τύχης αὐτῶν οὐδέποτε ἐμερίμνησεν ἡ Ἐκκλησία Κωνσταντινουπόλεως, συνεπῶς δ' οὔτε κοινότης τις. Οὔτε μικρὸν εὐπρεπὲς οἰκῆμα ἐκέκτητο ὁ δυστυχὴς διδάσκαλος· ὁ δὲ πρόκριτος ἠγγόει ὅτι τὸ παμπάλαιον οἰκοδόμημα τῆς σχολῆς ἦν κίνδυνος ἀπειλῶν καὶ τὰ τέκνα αὐτοῦ σὺν τῷ διδασκάλῳ. Μῆτε αἱ προσέχουσαι καὶ προκαθήμεναι τῶν λοιπῶν κοινότητες ἐσκέψαντό τι τοιοῦτο. Πρὸ τριακσίων ἐτῶν καὶ πλέον ἡ παρὰ τὸ πατριαρχεῖον ὑπὸ τὸν ναὸν τῆς Παμμακαρίστου, σχολὴ τῶν ἑλληνικῶν ἐλειτούργει ὑπὸ τὸν διδασκάλον Μανουὴλ τὸν Μαλαξὸν ἐντὸς οἰκίας ἀθλίας καὶ μικρᾶς· πρὸ τῶν μέσων τοῦ 19' αἰῶνος οἱ διδάσκαλοι καὶ μαθηταὶ τῆς πατριαρχικῆς Ἀκαδημίας ἐκινδύνευον περὶ τὴν ἰδίαν ζωὴν καὶ σχεδὸν ἠρνοῦντο ἵνα μεταβῶσιν ἐν τῇ τῆς σχολῆς οἰκοδομῇ « μῆκετι θαρσεῖν, λέγοντες, τὴν εἰσδοδὸν τοῦ φροντιστηρίου ὁσονοῦπα πρὸς πτόσιν ὀδίνοντες ». Ἄλλ' οἷας ὑψίστατο κακουχίας ὁ πολὺς Νεόφυτος ὁ Κουδοκαλυβίτης ἐν Ἁγίῳ Ὁρει διδάσκων καὶ ἀναγκαζόμενος ὁ ἀλήστου μνήμης συγγραφεὺς καὶ διδάσκαλος ἐκεῖνος ἵνα μένη, ἐν ὧρα χειμῶνος « ἐν οἰκίᾳ πάντη πρὸς παραχειμασίαν ἀνευθέτῳ, δίκην κοχλίου καθ' ἑαυτὸν συστρεφόμενος, ἐνελοῦμενος πρὸς τὸ νυκτερινὸν ψῦχος καὶ πρὸς τὸ ἐπισυμβαῖνον ἀνεμόβορον! διὰ θυρίδων πάντη ἀναπεπταμένων ἀνεμοβοροζόμενος! ὡς γράφει. Εἰ δὲ Κωνσταντινούπολις καὶ Ἁγίου Ὁρους ἐστέγαζον φιλομαθεῖς μαθητὰς καὶ διδασκάλους ἐπισήμους ἐντὸς παλαιῶν οἰκῶν καλαμοσκεπῶν, τίνες οἰκοδομὰς ἄρα γε τοῖς διδασκάλοις αὐτῶν ἐχορῆγουν πτωχαὶ κοινότητες καὶ κομποπόλεις; Ὑπὸ τοιαύτας ἀχυροφράκτους καλύβας οἱ ἄνθρωποι ἐκεῖνοι εἰργάζοντο μετὰ ζήλου μὲν, ἐν γνώσει δὲ τῆς ἀναμενούσης αὐτοὺς τύχης, ἥτις τοῖς πλεῖστοις μὲν ὑπέφαινε ἐαυτὴν δυσμενῆ, θλιβεράν δὲ εἰς τίνες. Καὶ ἄριστος ὁ Δαπόντες ἀναφέρει ὅτι Ἰακώβος Μάνας ὁ Ἀργεῖος, ἀρχιδιδάσκαλος καὶ αὐτὸς τῆς πατριαρχικῆς Ἀκαδημίας, ἀπώλεσε κατὰ τὰ τελευταῖα τῆς ζωῆς ἔτη τὴν ὄρασιν, ὁ δὲ ἐκ τῶν διδασκάλων αὐτῆς Δασκαλάκης, μικρῶν τοῦ Ἰακώβου μεταγενέστερος, διήγαγε τὸ ἔσχατον τοῦ βίου ὁ ταλαίπωρος παραφρονῶν. Ἐν τούτοις ἀριθμοῦμεν καὶ ἑτέρους ἐν τῇ ἐταίᾳ τοῦ βίου παράφρονας, ἐπαίτας, μετὰ μακρὰν ἐργασίαν· οὗτοι δὲ ἦσαν οὐχὶ διδάσκαλοι μόνον, ἀλλ' ἄνδρες ἀσχολούμενοι εἰς τὰ γράμματα.

Ὑπὲρ τῶν πηρωθέντων τὰς ὄψεις ἢ τὸν νοῦν, ὑπὲρ τῶν ἐπαιτούντων τὸν ἐπιστόσιον ἐνεκα σωματικῆς ἀνικανότητος τὸ γένος διατηροῦν ἐνιαχοῦ φι-

λανθρωπικά καθιδρύματα περιττόν ἑθεώρει ἢ να μεριμνήσῃ εἰδικῶς περὶ διδασκάλων καὶ λογίων, ἐκεῖ καὶ τούτους ἀφίνον ἢ να καθιζάνωσι μετὰ τῆς ἐσχάτης κοινωνικῆς ὑποστάσεως. Πρόνοιά τις περὶ καθιερώσεως ἐπαρκῶν μισθοδοσιῶν ἀναφέρεται μόλις μετὰ τὸ 1830. Διὰ σοβαρῶν ἐγκυκλίων πατριαρχικῶν καὶ συνοδικῶν ἐπιβάλλονται τοῖς διδασκάλοις (τοῖς ὑπὸ τὸν οἰκουμένικόν πατριαρχικόν θρόνον) ὑποχρεώσεις, ὁρίζονται καθήκοντα πολλὰ τῆ τάξει τῶν ἀνθρώπων, οἵτινες πλέον πάσης ἄλλης ἐπαγγελίας ἐν τῇ κοινῇ καὶ τάξεως ἐπετέλεσαν τὸ καθῆκον αὐτῶν· περὶ δὲ ἐπαρκοῦς ἀμοιβῆς τῶν κοπιώντων, περὶ καθορισμοῦ μισθοδοσιῶν ἀνεκτῶν, περὶ χωρισμοῦ δύο καὶ τριῶν ἐπαγγελμάτων ἠνωμένων ἐν τῷ προσώπῳ τοῦ διδασκάλου, οἷον παιδαγωγοῦ καὶ ψάλτου καὶ ἅμα ἱατροῦ¹—πτυχιούχου—δικέψης οὐδεμία. Ἀνάγκωτε τὴν ἐγκύκλιον τοῦ μακαρίου Γρηγορίου Σ' τοῦ ἀπὸ Σερραῶν, τῷ 1836· ἀναφέρει ὅτι «διδάσκαλοι διεφθαρμένοι καὶ κατὰ τὴν θρησκείαν καὶ κατὰ τὰ ἦθη, βιβλία πλήρη αἰρέσεων κλπ. . . . καταπληγόνουσι τὴν ψυχὴν μας»· συνίστησι Κεντρικὴν Ἐκκλησιαστικὴν Ἐπιτροπὴν, εἰς ἣν ἀνατίθῃσι καὶ τὴν ἐποπτείαν ἐπὶ τῶν σχολείων, ἐπιβάλλει τὴν ἐποπτείαν ταύτην εἰς τὸν ἱεροκήρυκα Εὐσέβιον τὸν Πανῶν· διατάττει τὴν καταδίωξιν τῶν διεφθαρμένων διδασκάλων, ὧν πολλοὺς ὁ ἀείμνηστος ἀνὴρ, ὁ τελευταῖος οὗτος ἐν ταῖς ἡμέραις ἡμῶν ἀντιπρόσωπος τοῦ αὐστηροτάτου περὶ τὰ τοιαῦτα βυζαντινισμοῦ, ἠνάγκαζε ἢ να ἀναβαίνωσιν ἐπὶ τοῦ ἁμβωνος τοῦ πατριαρχικοῦ ναοῦ ὅπως ἀναθεματίζωσιν ἀπ' αὐτοῦ τὴν καίρειον τερθρείαν· καὶ μόνη φροντίς, ἦν εὐδοκεῖ ἢ να λάβῃ περὶ διδασκάλων δοκιμῶν καὶ τὸ καθῆκον ἐκπληροῦντων ἐστὶν ὅτι καθορίζει «οὐδεὶς τῶν ἐν ἀπάσει ταῖς ἐνορίαις ἐφόρων ἢ να μὴ δύναται ἢ να ἐξώσῃ διδάσκαλόν τινα ἀνευ τῆς γνώμης, εἰδήσεως, καὶ ἀδείας τοῦ ἐξονομασθέντος γενικοῦ ἐφόρου». Πολλοὶ ἐπιστολαὶ τοῦ Γρηγορίου Σ' τέως ἐν χειρογράφοις κείμεναι καὶ πρὸς πολλοὺς ἀρχιερεῖς ἀποτεινόμεναι διατάττουσι τὴν παῦσιν, τὴν ἀποβολὴν, τὸν ἐξοστρακισμόν διδασκάλων διεφθαρμένων, ἦτοι καταγγελλομένων ὅτι φρονοῦσι τὰ τοῦ Θεοφίλου Καίρη· τίς ὅμως ἀπόφασις αὐτοῦ καὶ τίς ἐγκύκλιος ὀρίζει τίς μὲν ἢ τῶν εὐσεβῶν καὶ δοκιμῶν διδασκάλων ἀμοιβῆ, τίς δὲ μέριμνα ληθῆσεται περὶ τῆς ἀναπαύσεως αὐτῶν κατὰ τὸν χρόνον τῆς ἡλικίας, καθ' ὃν ἀνίκανοι ἦθελον ἀποβῆ πρὸς διδασκαλίαν;

Ἐκτοτε παρέρχεται μία δεκαετία. Ἀνθιμος ΣΤ' ὁ Κουταλινὸς συντάττει Κανονισμούς, Ἐγκυκλίους, διατάξεις περὶ σχολείων ἀλληλοδιδασκτικῶν καὶ ἑλληνικῶν, ἐκφράζει τὴν χαρὰν αὐτοῦ ἐπὶ τῇ αὐξήσει τοῦ ἀριθμοῦ αὐτῶν, καὶ συνίστησι τὴν καταδίκην τῶν ὑπὸ βιβλικῶν Ἐταιριῶν ἐκδιδομένων τὸ Πατριαρχεῖον καταδικάζει μετὰ πατρικοῦ ἄλλοις τὴν ἀμέλειαν τῶν διδασκάλων ὡς πρὸς τὴν διδασκαλίαν τῆς Καλλιγραφίας καὶ τῶν Ἑλληνικῶν, ἥς ἔνεκα «συμβαίνει ἢ να ἀνέρχωνται εἰς τὰ ἑλληνικὰ σχολεῖα οἱ ἑλληνόπαιδες, καὶ ἢ να μὴ γνωρίζωσι ἢ να ἀναγινώσκωσι τῶν Ἑλλήνων τὰ γράμματα»—χωρὶς ἢ να δυναθῆ ἢ να προῖδῃ ὅτι τὸ μέρος τοῦτο τῆς ἐγκυκλίου

1) Ὁ τοιοῦτος συνδυασμὸς ἀναζῆ νῦν ἐν Πύργῳ τῆς μητροπόλεως Δέρκων, πρὸς εὐχέλαιαν τῆς συγγένου γενεῆς!

καὶ σήμερον ἠδύνατο ἢ να μετατυπωθῆ—Καὶ τῶν μὲν καλῶν ἐκείνων διατάξεων, καὶ τῶν νοθεσιῶν τοῦ Γρηγορίου, καὶ τοῦ ἔργου τῶν παλαιότερων πατριαρχῶν ἐν τῇ συντάξει τῶν θεσμῶν τῆς παρ' ἡμῖν παιδεύσεως ἄλλοτε γενήσεται μακρὰ μνεῖα· περὶ δὲ μισθῶν καὶ συντάξεων διδασκάλων ἐγγηρασάντων ἐν τῇ διδασκαλίᾳ οὔτε παρ' Ἀνθίμῳ φροντίς, οὔτε μετὰ τοῦ νῦν· εἰ δὲ τὸ ἰγ' ἄρθρον τοῦ τότε Κανονισμοῦ ὀρίζει ὅτι «οἱ μισθοὶ τῶν ἀλληλοδιδασκάλων θέλουσι προσδιορισθῆ, καθ' ὅσον τὰ εἰσοδήματα τῶν συνοικιῶν ἐπιτρέπουσι τοῦτο, ἀξίως τῶν γνώσεων καὶ τῆς φιλοπονίας τῶν», ἢ διὰ τάξιν ἐστὶ τοσοῦτον ἐλαστικὴ, ὥστε ἢ νίκη, ἦν ἦσαν οἱ ἀτυχεῖς διδάσκαλοι μετὰ τετρακοσιετῆ ταλαιπωρίαν ἐστὶν ἀληθῶς καδμεῖα, καθ' ὅσον αἱ γνώσεις καὶ ἢ φιλοπονία αὐτῶν ἠδύναντο ἢ να περιπέσωσιν εἰς τὴν διάκρισιν ἐφόρων μὴ δυναμένων ἐκτιμῆσαι ταύτας, ἢ ἢ να γίνωνται γείτονες ταμείου σχολικοῦ πενιχροῦ· τοῦτ' αὐτὸ λέγω καὶ περὶ τοῦ ιε' ἄρθρου τοῦ ἐπιβάλλοντος τὴν τακτικὴν ἐν τέλει τοῦ μινὸς ἀπόδοσιν τοῦ μισθοῦ. Δυστυχῶς ὅμως αἱ τοιαῦται διατάξεις οὐ φαίνονται ἐν τῷ Κανονισμῷ τῶν ἑλληνικῶν σχολείων, ὅστις ἐπιβάλλει καθῆκοντα τῷ διδασκάλῳ μόνον, οὐχὶ δὲ δικαιώματα. Πολλοὶ Κώδικες ἐκκλησιῶν καὶ σχολείων τῆς χρονικῆς ταύτης περιόδου ζοφερὰν παριστῶσι τὴν ἕλικὴν θέσιν τῶν διδασκάλων, ἰδίᾳ τῶν λεγομένων παιδαγωγῶν. Ἡ μελέτη, ἢ ἀπλῆ τῶν δελιδῶν αὐτῶν ἀναδιψῆσις δεικνύει κατὰ τὸ πλειστότατον, ἂν ἐπιτρέπεται ἢ λέξις, ὅτι τὸν τοιοῦτον διδάσκαλον, οὐχὶ δὲ σπανίως καὶ τοὺς τῶν ἑλληνικῶν σχολείων, μόλις ἐσιτίζομεν, χορηγοῦντες τοσοῦτον χρῆμα μόνον, ὅσον αὐτοὺς ἀποζῆν. Ἐντεῦθεν, περισσεύμα μὲν οὐδαμῶς οὐδέποτε καταλιμπάνει ὁ τόσον γλίσχρος σιτιζόμενος, ἐν δὲ κριδίμοις ὥραις τοῦ βίου καὶ πρὸς τοὺς ἀγγέλους καὶ πρὸς τοὺς ἀνθρώπους τὰς χεῖρας ἐκτείνων οὐκ ἔχει τὸν βοηθόντα.

Βεβαίως ὑπῆρξαν διδάσκαλοι τοῦ γένους ἐπιφανεῖς ἐν παρελθούσι χρόνοις εὐνοηθέντες ὑπὸ προσώπων ἰσχυρῶν, ἀλλάξαντες στάδιον δράσεως, ἀντιπρόσωποι, γραμματεῖς, ἀνώτεροι λειτουργοὶ ἡγεμόνων καὶ πατριαρχῶν γενόμενοι, ἢ καταταχθέντες εἰς τὸν κλῆρον καὶ κοσμησάντες σπουδαίους μητροπολιτικούς θρόνους. Σέβομαι τὸν ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων τούτων πρὸς τοὺς διδασκάλους ἐπιδεικνυόμενον κατὰ τὰς ὥρας τῆς εὐτυχίας σεβασμόν, τὴν ἐκτίμησιν, ἦν ἔτρεφον πρὸς φίλους διδασκάλους ὡς ἐν ἐπιστολαῖς αὐτῶν πρὸς ἐκείνους φαίνεται· ἀλλ' ἐκτίμησις πρὸς τὸν Σεβαστὸν Κυμνήτην, πρὸς τὸν Ἰάκωβον ἢ τὸν Σπαντωνῆν, πρὸς πάντας ἐπὶ τέλους τοὺς διδασκάλους ἐστὶ τίς δι' ἐμὲ τιμὴ κολοσὴ, τιμὴ λαγαρά, τιμὴ μείουρος, οἰκοδομὴ τερπνὴ χωρὶς στέγης. Οὐδὲ προσέχω ποδῶς εἰς τὴν φροντίδα τῆς κεντρικῆς ἀρχῆς πρὸς προπαρασκευὴν μέλλοντος ἀνεκτοῦ, καὶ οὐχὶ εὐμαροῦς διὰ τὸν διδάσκαλον, οὔτε δύναται τίς εὐσυνειδήτως ἢ να μεμψῆ τῆς παρελθούσης γενεᾶς ὡς μὴ τοῦτο σκεψαμένης, ὁπόταν ἡμεῖς αὐτοὶ σήμερον οὐ σκεπτόμεθα. Προδέχω μόνον εἰς τὸ παρὸν, τὸ δὲ παρὸν, εἴπερ εἰσφέρει μισθὸν ἐπαρκῆ τῷ διδασκόντι, ἐστὶ κεφάλαιον, ἀρκούν ὅπως ἔχη μετὰ πολὺν ἢ βραχὺν χρόνον οὗτος τὰ πρὸς τὸ ζῆν. Καὶ ὅμως, λυπηρὸν εἰπεῖν, οὐδεὶς σκεπτεται, καθὼς οὐτ' ἔ-

οκέφατο περί τοῦ παρόντος τούτου. Μὴ πιστεύσῃτε ποτε ὅτι διηγώγομεν ἐν πενία τὸ σύνολον τοῦ ἔθνους· εἰδήσεις τινες ὧδε κακέϊσε διεσκοπιζόμεναι, νῦν ἀθροίζόμεναι ποτε ἤθελον ἀποδείξει ὅτι χρῆμα παρ' ἡμῖν ὑπῆρχεν ἀρκετόν, ὅτι κοσμημάτων καὶ ἀμφίων βαρυτιμῶν ἢ ὑπαρξίς ἀποδείκνυσι πλοῦτον πολὺν, ὅτι διαρικῶς οἱ ἡμέτεροι πατέρες ἠθροίζον καὶ κατέστρεφον, εἶχον ἐν χερσὶ καὶ μετ' οὐ πολὺ λίψ καὶ βορρᾶς εἰσφέρων χειμῶνα βαρύτερον ἀπενάγκου τοῖς ἀνθρώποις τούτους, οἵτινες ὁμως ἠδύνατο κατὰ τὸ διαγελῶν ἔαρ ἅνα φροντισῶσι καὶ περὶ παιδεύτων, ἐνῶ τοσοῦτον ἐφρόντιζον περὶ παιδείας.

Εἶπον καὶ ἐπαναλαμβάνω. Ἀρετῆς ἄθλα δέον μέγιστα ἅνα τεθῶσι καὶ πανταχοῦ, παρ' ἡμῖν δὲ κυρίως, ὅπως καὶ ἄνδρες ἀρίστοι πολιτεύωσιν, αὐτὰ δὲ τὰ ἄθλα, εἴπερ ἐφάνη πού τι παρ' ἡμῖν, ἐφάνη σπανιώτερον καὶ τοῦ κομήτου τοῦ Δονάτου. Χορηγήσατε τὰ ἄθλα ταῦτα. Συντάχθητε περὶ τὸ κέντρον, ὅπως ἡ κοινὴ συνεργία βελτιώσῃ τὸ μέλλον ἐκάστου διδασκάλου· ἀλλὰ μηδέποτε ἐπιλανθάνησθε, ἀγαπητοί, ὅτι καὶ πάντες ἡμεῖς ὑπέχετε τὴν εὐθύνην τῆς κατοδομιονίας, ἥς τὸ φάσμα ὅσον φοβεῖται ὁ διδάσκαλος τοσοῦτον ἀδυνατεῖ ἅνα ἐξουδετερώσῃ. Μὴ εἰς κριμὰ μοι γένοιτο ἡ μεμψιμοιρία, ἡ μομφή, ἂν θέλητε ἅνα χαρακτηρίσῃτε τοιαύτην. Τὸ Α' ἄρθρον τοῦ Κανονισμοῦ τῆς «Διδασκαλικῆς ἀδελφότητος» ὀρίζει σκοπὸν «τὴν κατὰ τὸ ἐνὸν ἕλικὴν ὑποστήριξιν διδασκάλων ἐνεκα γήρατος ἢ ἄλλης ἀπροόπτου αἰτίας ἐν διαθεσιμότητι διατελούντων καὶ ἀναξιοπαθόντων»: πόσοι δ' ἄρα γε προσῆλθον εἰς ἕλικὴν ὑποστήριξιν τῆς Ἀδελφότητος καὶ πόσα κεφάλαια διατίθησι τὸ Ταμιεῖον ὑμῶν πρὸς τὸν ἅγιον τοῦτον, ὃν προτίθεσθε, σκοπὸν; Καὶ πόσοι τῶν δῆθεν ἐργαζομένων εἰργάσθησαν ὄντως; Καὶ μετὰ τὴν ἀπροθυμίαν ταύτην αὐτῶν ἀκριβῶς τῶν ἐχόντων πρὸ πάντος ἑτέρου συμμέρου εἰς ἐσθλῶσιν τῆς Ἀδελφότητος, φαίνομαι βέβαια λιάν ἀσθηρὸς ζητῶν εἰς παρελθόντα χρόνους, ὅτι τῶν φώτων ὁ αἰὼν οὐδαμῶς ἐπετέλεσε παρ' ἡμῖν ἕως σήμερον. Φρονῶ ὅτι εἴπερ ὑπῆρχεν ἐν ἐκείνοις τῆς χρόνους Ἀδελφότης τοιαύτη ἠδύνατο ἅνα ἐπιτευχθῆ τι καλὸν ἀποτέλεσμα· ἀλλὰ καὶ νῦν ἀρκεῖ τὸ στυγνὸν φάσμα τοῦ μέλλοντος ἅνα ἐπιβάλῃ πᾶσιν ὑμῖν τὴν πρὸς τὸ ἔργον τῆς Ἀδελφότητος ταύτης στοργήν, ἵνα μὴ μετὰ πολλὰ ἔτη διάδοχος τις τοῦ ἡμετέρου ἔργου κακίῃ ἀπὸ βήματος ὁμοίου ἐν ἐορτῇ γραμμάτων τὴν παρ' ἡμῖν ἔλλειψιν ζήλου καὶ προθυμίας πρὸς ὑποστήριξιν καλοῦ σκοποῦ, κατὰ τοῦτο διαφέρων ἐμοῦ, ὅτι ἐγὼ μὲν λαλῶ τὰς εἰδήσεις ἀρνούμενος ἐξ ἐποχῆς σκοτεινῆς, ὡς συνήθως καλοῦσιν αὐτήν, ἐκεῖνος δὲ λαλήσει περὶ ἐποχῆς φωτός. Εὐχομαι ἅνα μὴ μεμψῆθῃ καὶ ἐκεῖνος ἡμῶν, μήτε ἅνα μνησθῆ ἐμέ, τὸν νομίζοντα ὅτι ἐκ τῆς ἐποχῆς ἐκείνης τῆς δῆθεν οὐ φωτεινῆς οὐκ αἰσθάνεται τίς δυνατὸν ἅνα χρυσοποιηθῆ πρὸς φωτισμὸν ἡμῶν ἐν τῷ ἀπλῆτῳ φωτί, ἐν ᾧ νῦν διαβιοῦμεν.

Ἐκ τοῦ Α' μέρους τῆς διατριβῆς, σελ. 902, στίχοι 21, ἐξεργήθη τὸ παρὰ πόδας τεμάχιον:

Τὸ κατὰ τι πάτριον σύνηθερ ἐξακριβοῦ Ἰωάννης Λαυρέντιος ὁ Λυδὸς ἐν τῷ «περὶ ἀρχῶν τῆς

ρωμαίων πολιτείας» συγγράμματι, (ἐκδοτὶς Καρόλου Βενεδίκτου Hase, Παρίσιοι, 1812, σελ. 194, 196, 198 — 200).

Ὁ Λυδὸς ἦλθεν ἐκ Φιλαδέλφειας εἰς Κωνσταντινούπολιν πρὸς σπουδῆν· ἠκροάσατο τοῦ Ἀγαπίου, μαθητοῦ τοῦ φιλοσόφου Πρόκλου, ὁπλ. τῆς ἀριστοτελικῆς καὶ τῆς πλατωνικῆς φιλοσοφίας (περὶ τοῦ Ἀγαπίου Χριστόδωρος ὁ ποιητὴς ἐν τῇ περὶ τῶν ἀκροατῶν τοῦ μεγάλου Πρόκλου ἡμονοσίβλω φησὶν οὕτως

Ἀγάπιος πύματος μὲν, ἀτὰρ πρώτιστος ἀπάντων).

Τότε Ζωτικὸς ὁ Φιλαδέλφειος ἦν ἐπαρχὸς τῶν πραιτωρίων ἐπὶ τοῦ Θρακὸς Ἀναστασίου, οὗτος δὲ συνήρθησαν αὐτὸν ἐν τοῖς ταχυγράφοις τῆς ἀρχῆς, ἐν οἷς ἦν κατατεταγμένος ὁ τοῦ Λυδοῦ ἐξαδέλφης Ἀμμιανός· λέγει δ' ὁ Λυδὸς ὅτι πάντες οἱ βοηθοῦντες τῷ ἐπάρχῳ ἔλαμπον ἐπὶ παιδείᾳ. Ἀναστάσιος ὁ Θραξ μαθὼν τὴν περὶ τοὺς λόγους καὶ τὴν φιλοσοφίαν ἀκάματον ἀσχολίαν τοῦ Λυδοῦ «πρῶτον μὲν ἐγκώμιον εἰπεῖν με (λέγει) πρὸς αὐτὸν κατηξίωσε. . . οὐ γενομένου, καὶ συγγράψαι με τὸν πρὸς Πέρσαο αἰσίμως αὐτῷ χειρισθέντα πόλεμον παρεκλεύσατο.— Γράφων δὲ πρὸς τὸν ἐπαρχον ὁ βασιλεὺς τοιοῦτοις ἐχρήσατο ῥήμασιν: Ἰωάννη τῷ λογιωτάτῳ πολλὴν μὲν σύνησμεν τὴν ἐν λόγοις παιδείαν, τὴν τε ἐν γραμματικῶς ἀκριβείαν, τὴν τε ἐν ποιητικῶς χάριν, καὶ τὴν ἄλλην αὐτοῦ πολυμάθειαν, καὶ ὅπως τὴν ρωμαίων φωνὴν τοῖς ἑαυτοῦ λόγοις ἀπέδειξε σεμνοτέραν· καίτοι τῆς στρατείας αὐτῷ τῆς ἐν τοῖς δικαστηρίοις τῆς σῆς ὑπεροχῆς ὀρθῶς φερομένης, ἐλέσθαι μετ' αὐτῆς καὶ τὸν ἐν βιβλίοις ἀσκήσασαι βίον, καὶ ὅλον ἑαυτὸν ἀναθεῖναι τοῖς λόγοις. Τὸν τοίνυν εἰς τοσοῦτον ἀρετῆς ἀναβάνα ἀ γέγραστον ἀπολιπεῖν ἀνάξιον τῶν ἡμετέρων χρόνων εἶναι κρίναντες, προστάττομεν τῇ σῇ ὑπεροχῇ ἐπιδοῦναι αὐτῷ τοῦ δημοσίου τόδε. Ἴστω δὲ ὁ εἰρημένος σοφώτατος ἀνὴρ, ὡς οὐ μέχρι τοῦτου σπηςόμεθα, ἀλλὰ καὶ ἀξιωμασικαὶ καὶ μειζοσιν ἱεραῖς φιλοτιμίαις τιμησομεν αὐτόν, ἀποπον ἠγοῦμενο τοιαύτην εὐγλωττίαν οὕτω μικρᾶς ἀμοιβῆς ἀξιοῦσθαι ἐπαινοῦντες αὐτόν εἰ καὶ πολλοῖς ἑτέροις τῆς οὐσῆς αὐτῷ μεταδῶν παρασκευῆς». Καὶ ταῦτα μὲν ἡ βασιλικὴ διαταγή: «Τούτοις ἐπιψηφισάμενον—λέγει ὁ Λυδὸς—τοῦ τνικαῦτα τὴν πολιαρχίαν ἰθύνοντος, καὶ τόπον διδασκάλους ἀπονενεμημένον ἀφορισάντός μοι ἐπὶ τῆς Καπετωλίδος αὐλῆς, ἐχόμενος τῆς στρατείας ἐπαιδεύον, καὶ μεγαλοφρονεῖν ἐξηγοῦμεν».

ΜΑΝΟΥΣΙΑ 12. ΓΕΛΕΩΝ.

ΙΣΤΟΡΙΚΑ.

ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΑΘΩ.

Ιστορικόν υπόμνημα "Αθω.

(Αντίγραφον εκ τού Κώδικος Μ. Ακρωα.

Θέσις Ω. Αριθ. 120)

Ότε επί τής βασιλείας τού 'Ασάνη κυρού Ιωάννου τού βασιλεύσαντος κατά την Ζαγοράν και κρατήσαντος και πολλά τών Ρωμαίων κάστρα, γέγονε και η ρηθείσα πράξις, Πατριαρχείον εις τόν τόπον αυτού σπουδάσαντος γενέσθαι, και διά τούτο πολλά και τήν Εκκλησίαν καταναγκάσαντος εις τούτο, επειδή τὸ ἐνδόξιμον παρά τής Εκκλησίας εἰληφεν ούτος, και πατριάρχης ἐπεικρούχη κατά την Ζαγοράν τοπικῶς γίνεσθαι, πρῶτος ἐν αὐτῇ ὁ πρότερον χρηματίας μητροπολίτης Φιλίππων Γρηγόριος πατριάρχης καθίσταται. Ός δὴτα πατριάρχην και μητροπολίτην Θεσσαλονίκης παρά κανόνας πεποιτικῶς, σπουδῶν ἔθετο πάσαν και ἐπίσκοπον Ἱερισσοῦ καταστήσει. Βουλόμενος τόν δν πεποιτικῶς Θεσσαλονίκης Μιχαήλ τόν μωρατῆν λεγόμενον, παντέλω τής κατά τήν τοιαύτην ἐπισκοπὴν ἐνορίας αὐτόν ἀποστήσει. Τῶν ἰδίων οὖν ὁ τοιοῦτος Θεσσαλονίκης ἀντεχόμενος, ἐγκαλέσων τόν αὐτόν πατριάρχην ἀπῆει πρὸς βασιλέα. Οἱ γε μὴν κατά τὸ "Άγιον Όρος τού "Αθω ἀσκούμενοι μοναχοὶ εις τρισχιλίους συναχθέντες λογάδες τε ἄπαντες και τῇ κατά Θεὸν ἀναχωρήσει και ἀσκήσει πάλαι προκόψαντες μήτε πατριάρχην δεχόμενοι, μήτε μὴν τὸν παρ' αὐτοῦ χειροτονήσαντα, Θεσσαλονίκης, ἐπίσκοπον Ἱερισσοῦ ἢ παρὰ τούτου τού πατριάρχου ἢ παρὰ τού μωρατῆτου Μιχαήλ, οὐκ ἠναίχοντο χειροτονηθῆναι. Διά ταῦτά τοι και οὔτοι πρὸς βασιλέα ἀπελθόντες κατά τήν Καλλιούπολιν τινικαῦτα εὐρισκόμενον, καθ' ὃν δὴτα καιρὸν τῆς τής θυγατρὸς αὐτοῦ Ἑλένης γάμους ἔτελει, μετὰ τού νιού τού αἰοιδίμου βασιλέως κύρ Ιωάννου Δούκα τού Βατάτζη, εὐρισκόμενου ἐκεῖσε και τού πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως κυρού Μιχαήλ τού πρότερον χρηματιάντος μητροπολίτου Ἐφέσου, τὰ τής υποθέσεως ἐγκλησίαν ἐποίησαντο, κατά τε τού πατριάρχου Ζαγοράς και τού διαληφθέντος Θεσσαλονίκης, ἐνώπιον και ἀμφοτέρων τῶν βασιλέων και τού Κωνσταντινουπόλεως, σφοδρῶς ἄγαν ποιούμενοι, δίκαια τε προβαλλόμενοι και δὴ και τὸ καθάπαξ γεγονός κηρύδουλλον θέσπισμα τού ἐν βασιλεύσειν αἰοιδίμου κυρού Ἀλεξίου τού Κομνηνοῦ, οἵτινες ἄρα μοναχοὶ και ἐκ περιουσίας ἐδικαιώθησαν. Και γὰρ μηδὲ ἐν ἔχει δίκαιον ἱερατικὸν κατά τὸ "Άγιον Όρος τόν ἐπίσκοπον Ἱερισσοῦ ὁ τότε Κωνσταντινουπόλεως μετὰ τής περιουσιῶν ἐνδομιού-

σης συνόδου τῶν ἀρχιερέων κέρηται, κατά τήν περίληψιν τού διαληφθέντος βασιλικού προτάγματος. Τόν Ζαγοράς δὲ πατριάρχην ἀπεφῆνατο μηδὸλωσ χωρεῖν κατά τῶν μὴ ὑποκειμένων τῇ αὐτοῦ Ἐκκλησίᾳ μητροπόλεων, και χειροτονίας ποιεῖν, ἢ ἄλλο τι ἐκκλησιαστικὸν διαπραττεῖν, και μάλιστα ὁ τότε Φιλίππων εὐρισκόμενος μητροπολίτης κύρ Φωκάς ζηλώδας, εις καθαίρεσιν τελείαν διηγέρθη τού τής Ζαγοράς πατριάρχου. Ὁ βασιλεὺς Ἀσάνης πάντα λιβον ὁ δὴ λέγεται κεννικῶς, τόν Θεσσαλονίκης καθαίρεσθαι μᾶλλον ἐψηφίσατο, ὡς παρὰ κανόνας και γὰρ τήν τού Κωνσταντινουπόλεως γνώμην χειροτονήσαντα, ὁ δὴ και γεγονός, ὁ μὲν Κωνσταντινουπόλεως αὐτίκα, παρόντων και ἀμφοτέρων, ἤφῆθη πεποικῶς, χειροτονεῖ κατά τήν Θεσσαλονικὴν μητροπολίτην τόν ἀγιώτατόν και ὁμολογητὴν γενόμενον ὕστερον, κύρον Μιχαήλ τόν Διούπατον. Δίκαιοι δὲ ἢ ἱερά τῶν ἀρχιερέων σύνοδος παρ' οἷσδεσιν τῶν ἀρχιερέων τούς ἀγιορεῖτας ἀρχεοβαί, γενέσθαι δὲ ἐπίσκοπον Ἱερισσοῦ παρὰ τού μητροπολίτου Θεσσαλονίκης ἐπέτρεψε, διὰ τὸ μὴ τήν τοιαύτην μητροπολίτην Θεσσαλονικὴν τῶν αὐτῆς ἐκκλησιαστικῶν στερηθῆναι δικαίον, μηδεμίαν ἄδειαν ἔχοντες οἱ ἐπίσκοποι ἐν ταῖς σεβασμίαις μοναῖς κατά τὸ τοιοῦτον "Άγιον Όρος. Ἄλλ' ὅτε χρεία τις γένηται ἱεροτελεστίας και καθιερώσεως ναοῦ προσκαλούμενον ἔρχεσθαι, εἰ ἄρα και τὸ καθάπαξ ὁδόντα τῇ ἱερᾷ συνόδῳ ψυλάττειν φαίνεται ὁ τοιοῦτος ἐπίσκοπος. Εἰ δὲ παραβαίνοντα ταῦτα θεάσονται, ἐξ ἐτέρας ἀρχιερέα κατά προτροπὴν τού κατά τὸ "Άγιον Όρος ὁσιωτάτου πρώτου τὰ τής ἱεροτελεστίας, ἐν ταῖς διαληφθείσαις τού "Άγιου Όρους μοναῖς διαπραττεσθαι, ἀφορισμῶν παρακολουθησάντων εις ταῦτα και ἀναθεματισμῶν, ὥστε μηδὲν ἐκ τούτων παρατραπῆναι ἢ τὸ καθόλου ἀπαρροθῆναι.

Ταῦτα παρὰ τόν καιρὸν ἐκεῖνον πραχθέντα και τελεσθέντα, και τῇ τού Κωνσταντινουπόλεως ὑπογραφῇ και τῶν περὶ αὐτόν ἀρχιερέων βεβαιωθέντα και ἐξασφαλισθέντα, οἱ βασιλεῖς ἐκεῖνοι δι' ἐρυθρῶν πιστωσόμενοι γραμμάτων εις αἰῶνα τόν ἅπαντα συντηρεῖσθαι παρεκελεύσαντο. Ὡς και ὁ Ἀκροπολίτης Λογοθέτης Χρονικὴν Ἱστορίαν γράφων, ἀρξάμενος τής υποθέσεως ἀπὸ τής παρὰ τῶν Λατίνων ἀλώσεως τής ἐν Κωνσταντινουπόλει, ἀφενδῆ δι' ἐγγράφων παρεδωκεν. «Εἰ δὲ μηδενὸς καλοῦστος ἐπέλθῃ ἀτάκτως ἐπὶ χειροθεσίᾳ τινῶν και καταστήσει ἐκκλησιαστικῶν πράξεων, μὴ προσηκόντων αὐτῷ, ἄκυρα μὲν τὰ ὑπ' αὐτοῦ πραττόμενα τυγχάνειν, και αὐτόν δὲ ὑπέχειν τῆς ἀταξίας αὐτοῦ και τής παραλόγου ἐπιχειρήσεως τὴν προσήκουσαν παιδευσιν, καθρησόμενον ἐντεῦθεν ἦδη ὑπὸ τής Ἁγίας Συνόδου».

Εἰς τὸ "Άγιον Όρος Ἰστορίας 20.

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ Ε. ΔΑΥΡΙΔΗΣ

1) Ἐχον ὡς: Θεσπίσαμεν τῶν τῶν "Άγιον Όρος εἶνα ἐλευθέρων και μηδεμίαν φορολογίαν ἢ ἐπιτίμην ἔχειν τούς ἐν αὐτῷ μοναχοὺς, εἰς τής συντελείας τού αἰῶνος. μνημονεύειν δὲ τῶν βασιλέων και ὑπὲρ ὅλου τού κόσμου ἀπερισπάστως εὐχέσθαι. Τού δὲ τῶν ἐπαρχιῶν ἀρχόντας και πλησιόχωρους μηδεμίαν κωνωνίαν ἔχειν εις τὸ Όρος, ἀλλ' ὁδὸς ἐπίσκοπόν τινα (διὰ τὰ και τὰ) και τὰς προλήψεις τὰς λεγόμενάς κατά τῶν ἐπισκόπων, και διὰ τὸ μὴ δεσμεύειν τὰς ἐκκλησίας και ἐντολάς διδόναι τούς πρεσβυτέρους και ἐπιτημῆ αὐτούς. Ἄλλὰ μίαν δε-

Ἐπιτίμην και κεράλην τῶν παύτων ἐπερονήσαν, οἱ δὲ καταφρονούντες αὐτῶν ἔστωσαν ὑπὸ τῆν ἡμετέραν ἀγανάκτησιν. Ἡ ὑπογραφή διὰ ἐρυθρῶν γραμμάτων τής βασιλικῆς χειρὸς και ἡ διὰ κυροῦ συνήθης σφραγίς.

ΖΩΓΡΑΦΕΙΟΝ

ΤΟ ΕΝ ΣΤΑΥΡΟΔΡΟΜΙΩ.

Il fallait qu'un héros, de qui la
terre entière
Admire les exploits,
Leur¹ offrit un asile, et fournit de
matière
A leurs divines voix.

(Racine. La renommée aux Muses).

Ὅτε ἀπὸ τῆς ἱστορικῆς ἐκείνης πέτρας, ἥτις Πυῖξ ἐκαλεῖτο, ὁ μέγας τῆς ἀρχαιότητος ρήτωρ ἐδείκνυε πρὸς τοὺς πρὸ αὐτοῦ Ἀθηναίους τὰ Πιόπυλαια τῆς Ἀκροπόλεως, οὐχὶ βεβαίως πρὸς ἄλλον ἔπραττε τοῦτο σκοπὸν, ἀλλὰ διότι, ὡς ὁρατὸν ταῦτα σημεῖον τῆς εὐκλείας τῆς πόλεως, ἀνεπόησαν αὐτοῖς τὰ ἔργα τῶν πατέρων οἰοει λέγοντα αὐτοῖς: «ἴδατε οἶων ἀνδρῶν τέκνα ἐστέ». Μνημεῖα ἐς αἰεὶ, σημεῖα δόξης ἀποδεικνύοντα τὸ μεγαλεῖον τῆς πόλεως καὶ τῶν αὐτῶν οἰκούντων ἀνδρῶν, οἵτινες πλοῦτῳ τε ἔργου μᾶλλον καὶ ῥῆ ἢ λόγου κόμπῳ ἐχρῶντο, καίπερ οὐ τοὺς λόγους τοῖς ἔργοις βλάβην ἠγοῦμενοι, ἀλλὰ μὴ προδιδαχθῆναι μᾶλλον λόγῳ πρότερον ἢ ἐπὶ ᾧ δεῖ ἔργῳ ἐλθεῖν. Καὶ ἐπετέλεσαν τὰ ἔργα ἐκεῖνα ἄπερ κατεκόσμου τὴν πόλιν τῆς Παλλάδος καὶ ἄπερ ἐπετέλεον διὰ τῶν ἐπὶ τῆς Ἀκροπόλεως, ἔνδον τῶν Προπυλαίων, ἐν οἷς καὶ ὁ ναὸς τῆς Ἀπτερου, κορυφὴν ἔχοντα τὸ μεγαλοῦργημα ἐκεῖνο, ὅπερ Παρθενὸν καλεῖται καὶ οὐ τὴν δόξαν οὔτε ἠμαυρῶσαν οὔτε ἀμαυρῶσασιν εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰῶνων νέα ἔργα. Δίκαιον λοιπὸν εἶχεν ὁ μέγας Περικλῆς ὑπὲρ τῶν τοιοῦτων ἔργων μερῶν, δίκαιον δ' ἐπίσης εἶχε καὶ ἀρετὴν τῆς πόλεως ἐν ταῖς ἄλλαις κινήτων ὅτι ἐφιλοκάλεε αὐτὴ μετ'εὐτελείας. Καὶ δὲν ἐπετρέπη μὲν ἡ ἀναγραφὴ ἐν ταῖς μετόπισι τῶν μνημείων, εἴτε ναῶν εἴτε ἄλλων, ὀνόματος ἰδιώτου, ἀλλ' οὐδαμῶς ὀφείλομεν λησμονεῖν, ὅτι ἡ ἰδιωτικὴ πρωτοβουλία ὑπεκρύπτετο ὑπὸ τὴν τῆς πόλεως, ὅτι τὰ ἄτομα, οἱ πολῖται, ὁ λαός, ὡς σήμερον λέγομεν, αὐτὸς μετεῖχε τῶν τῆς πολιτείας, αὐτὸς ἐκανόνιζε τὰ κατ' αὐτὴν, αὐτὸς τοὺς ἀρχοντας ἐξέλεγεν, αὐτὸς ἠλεγχεν αὐτοὺς, εἴτε ἐμμέσως εἴτε ἀμέσως ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ τοῦ δήμου, καθ' ἣν οἱ ὑπὲρ τὰ πεντήκοντα καὶ οἱ ὑπὲρ τὰ τριάκοντα ἐτη γεγονότες ἐδικαιοῦντο τὸν λόγον λαμβάνειν καὶ περὶ τῶν μελλόντων τῇ πόλει συνοιδίαν ἀγορεύειν, ὑπεκρεοῦντο δ' ἐν τούτῳ νόμῳ καὶ καθ' ἕνα αὐτὸ ἐλογίζοντο. «Ἐνί, λέγει ὁ Ὀλύμπιος ἐν τῷ θαυμασίῳ αὐτοῦ Ἐπιταφίῳ, ἐνί τε τοῖς αὐτοῖς οἰκειῶν ἅμα καὶ πολιτικῶν ἐπιμέλεια, καὶ ἑτέροις πρὸς ἔργα τετραμμένοις τὰ πολιτικά μὴ ἐνδεῶς γινῶναι· μόνοι γάρ τόν τε μηδὲν τῶνδε μετέχοντα οὐκ ἀπράγμονα, ἀλλ' ἀρρεῖον νομίζομεν».

Οὕτω τὴν ἰδιωτικὴν πρωτοβουλίαν οὐδαμῶς ἐδέσμευον, ἀλλὰ τοῦναντίον ἐπροστάτευσον καὶ διὰ καὶ ἐπέβαλλον οἱ νόμοι, συνεκέντρουν ὅμως πρὸς τὸ αὐτὸ σημεῖον. Τὸ σύστημα τοῦτο παρήγαγε τὸ ὑπέρ-

λαμπρὸν ἔργον τοῦ Ἑλλήνος, οὐ τὸ κλέος οὔποτ' ὀλεῖται. Ἀλλὰ καὶ ἐν τοῖς νεωτέροις χρόνοις ἡ ἰδιωτικὴ πρωτοβουλία μεγίστην ἔσχε ροπήν ἐπὶ τῶν ἐθνικῶν πραγμάτων καὶ διὰ ταῦτης πολλὰ συνετελέσθησαν, αὐτὴ δ' ἐτι καὶ ῥῆν δρᾶ καὶ τὸ ὄνομα τοῦ Ἑλλήνος τιμῆ καὶ ἀναδείκνυσιν ἐν μέσῳ τῆς ἐπιπολαζούσης ἐστὶν ὅτε ἀτασθαλίας, ἐν ᾧ ἡ σωφροσύνη ἔδει κρατεῖν, ἡ σωφροσύνη, ἥτις οὐ ποιεῖ μὲν ἄλματα, ἀλλ' ἀσφαλῶς πρὸς τὰ πρόσω βαίνει, τὴν προόδον τοῦ ἔθνους συντελοῦσα, ταύτην συμπληροῦσα. Ὀνόματα μεγαθύμων ἀνδρῶν νὰ παραδῶμεν οὐδαμῶς εὐχέρως, διότι πολλὰ εἶσι ταῦτα, οὐκ ὀλίγα δὲ καὶ γνωστά· τίς ἀγνοεῖ τὰ ὀνόματα τῶν Ζωσιμάδων, Καπλανῶν, Σίνα, Μαυροκορδάτων; τίς ἀγνοεῖ τὰ ὀνόματα τῶν Ζαριφῆν, Ζάππα, Σκυλίτσῶν, Ζωγράφου; Εἰ τις δὲ ταῦτα ἀγνοεῖ οὐκ ἐκ τοῦ κόσμου τούτου, αὐτὰ τὰ μνημεῖα τῆς μεγάλης αὐτῶν καρδίας βῶσιν, αὐτοὶ οἱ λίθοι κράζουσιν ὑπὲρ αὐτῶν.

Ζαριφεία καὶ Ζάππεια, Σκυλίτσεια καὶ Ζωγράφεια οὐ μόνον ἐν τῇδε τῇ πόλει φαινὰ κείνται, ἀλλὰ καὶ ἀλλαχοῦ, ἐν Φιλιππουπόλει, ἐν Ἀδριανουπόλει, ἐν Χίῳ, ἐν Κεστορατίῳ, ἱερὰ τεμένη ταῖς θυγατρῶσι τῆς Μνημοσύνης. Τοιαῦτα τὰ ἔργα τῆς ἀτομικῆς πρωτοβουλίας, ἦν οἱ τολμῶντες ν' ἀγνηθῶσι πάντως οὐχὶ φρόνησιν ἀσκοῦσι, δίκαιοι δὲ εἶσι καὶ τοῦ ὄρθου οὐδαμῶς ἀφίστανται μόνοι οἱ πρὸς συγκέντρωσιν αὐτῆς τείνοντες πρὸς ὀριζόμενον σημεῖον.

Ἰδιωτικῆς λοιπὸν πρωτοβουλίας μέγα μνημεῖον ἐστὶ καὶ τὸ μεγαλοπρεπὲς ἱερὸν τοῦ Ζωγράφειου, οὐ τὰ ἐγκαίρια μετὰ παλῶν καρδίας τελοῦνται τῇ ἡμέρᾳ ταύτῃ. Ἡ Σχολὴ τῆς Παναγίας ἐπικαλούμενη, παρὰ τὸν νάρθηκα, οἰοεὶ συνέχεια τῶν κατὰ παρελθόντας αἰῶνας ἐν τοῖς νάρθηξι σχολῶν, λειτούργουσα τὸ πρῶτον, μετῆνεγκται ὕστερον ἐν τῇ οἰκίᾳ, ἥτις κατεῖχε τὸν χώρον ἐφ' οὗ ὀικοδομήθη τὸ Ζωγράφειον. Ἐν τῷ κήρῳ αὐτῆς ὀικοδομήθη σχολὴ τις διώροφος, κατὰ τὰς ἀπαιτήσεις τοῦ τότε κρατοῦντος ἀλληλοδιδασκτικῆς συστήματος τῶν ἡμικυκλίων, ἅτινα ἀπῆλθον αἰθούσαν εὐρείαν, παρὰ δὲ τῇ οἰκίᾳ ἐπεξετάθη τὴν πτέρυξ, ἥτις συνεπλήρωσε τὸν χώρον πρὸς ἀποκατάστασιν τῆς ἑλληνικῆς λεγομένης σχολῆς. Τὸ οὕτω συντελεσθὲν σχολεῖον, περιλαμβάνον ὀκτὸ τάξεις ἀλληλοδιδασκτικῆς δημοτικῆς καὶ πέντε σχολαρχεῖου, ἐλειτούργησεν ὑπὸ διαφόρους διευθύνσεις καὶ τὸν σκοπὸν αὐτοῦ ὡς ἀριστα ἐξεπλήρωσεν, ὡς μαρτυροῦσι πλείστοι ὄσοι ἀπόφοιτοι αὐτοῦ, ἄλλοι μὲν εἰς εὐρυτέρας ἐπιδοθέντες σπουδὰς, ἄλλοι δὲ καὶ εἰς τὸ ἐμπόριον ἢ τὸν λοιπὸν πρακτικὸν βίον τροπέντες καὶ εὐδοκίμως τὸ ἔργον αὐτῶν ἐπιτελοῦντες. Πρὸ εἰκοσὶ δὲ περίπου ἐτῶν ἐγένετο μεταρρυθμισίς ἐν τῇ σχολῇ σπουδαία, εἰσαχθέντος τοῦ συνδιδασκτικῆς συστήματος διὰ τοῦ μακαρίτου Νικολάου Γεωργιάδου, πρὸς σπουδὴν αὐτοῦ εἰς Εὐρώπην ἀποσταλέντος· τὸ σύστημα δὲ τοῦτο ἐτυχε διαφόρων εἰτα σὺν τῷ χρόνῳ βελτιώσεων. Οἰκονομικαὶ δυσχέρεια πολλὰκις παρουσιάσθησαν, ἐξ ὧν καὶ ποτε ὀργμῆθησάν τινες προτείνει τὸν μετασχηματισμὸν αὐτῆς εἰς ἀστικὴν σχολὴν, ἐννοεῖται ἄνευ μελέτης πολλῆς τοῦ συστήματος τούτου, ὅπερ οὐδῶς τὰς δαπάνας θὰ ἠλάττου εἰ κατὰ τὰ τέλεια, ὀκτάτακτα μάλιστα, αὐτῶν ἐν Γερμανίᾳ συνετελεῖτο. Ἀλλὰ πρὸ

1) Aux Muses.

τούτου υπέβλεπε ἡ ἰδέα τῆς ἀνυψώσεως τῆς σχολῆς ἀξίως τῆς κοινότητος Σταυροδρομίου εἰς τέλειον γυμνάσιον, τῶν οὕτω σκεπτομένων ἐθνικῶν ἀνάγκων τοῦτο λογιζομένων. Σχέδια ἐγένοντο, ἀλλ' ἐναυάγησαν, οἱ τῆς ἰδέας ὅμως τῆς ἀνυψώσεως τῆς σχολῆς ἀείποτε ἠλπίζον, αἱ δὲ ἐλπίδες αὐτῶν πληροῦνται σήμερον.

Ἡ ἐφορεία τῆς σχολῆς ἡ νῦν ἄμ' ἐκλεγείσα, ὑπ' ἀνδρῶν τὸ ἀγαθὸν ἐν νῶ ἔχοντων καὶ τὴν πίστην τοῦ καθήκοντος πλήρωσιν, ἐγνώσθησαν οἰκοδομησάσθαι οἶκον εὐπρεπῆ ταῖς Μούσαις εἰς τὸ ἐπικίνδυνον τοῦ τέως ἀποβλέπουσα, δεῦρ' ὑπόσθαρος ἦν καὶ διέρρει τὰ πολλά. Τοῦτο ἦν τόλμη, ἀλλὰ

Τὰ τοι μέγιστα πάντ' ἀπειργασται βροτοῖς
τόλμ' ὥστε κινῶν. οὔτε γὰρ τυραννίδες
χωρὶς πόνου γέροντ' ἂν οὔτ' οἶκος μέγας

κατὰ τὸν ἀπὸ δικτυῆς φιλόσοφον, καὶ κατὰ τὸν κομικὸν Μένανδρον

οὐκ ἔστι τόλμης ἐπιφανεστέρη θεός.

Τολμῆ λοιπὸν ἡ ἐφορεία, τυχούσα τῆς ἐγκρίσεως τῆς κεντρικῆς τῆς κοινότητος ἐπιτροπῆς, καὶ ἀρωγῆς αὐτῇ ἐπικαλεσαμένη καὶ ἄλλους ἀγαθοὺς ἀνδρας προβαίνει εἰς τὸ ἔργον τῆς συλλογῆς συνδρομῶν. Αἱ συνδρομαὶ γίνονται, οἱ ὁμοεθνεῖς σπεύδουσιν εἰς τὴν φωνὴν τῶν τολμηρῶν, ἀλλ' οὐδαμῶς τὸ ἀπαιτούμενον χρῆμα συντελεῖται. Συνέρχεται ἡ κεντρικὴ ἐπιτροπὴ μετὰ τῆς ἐφορείας καὶ τῆς οἰκονομικῆς ἐπιτροπῆς, σκεψομένη περὶ τῆς καταστάσεως, ὅτε εὐγενῆς γόνος ἀνεγόνους οἴκου προβάς εἰς τὸ μέτρον αὐθόρμητος ἀναδέχεται νὰ συμπληρωθῇ τὸ ποσόν, ὑπερδισχιλίας προσφέρων λίρας. Εὐγνωμοσύνης δάκρυα ἐπὶ τῇ ἐλευθεριότητι, τῇ «ἀρετῇ ταύτῃ τῆς ψυχῆς, τῇ εὐδαπάνῳ εἰς τὰ καλὰ» τοῦ υἱοῦ Γεωργίου τοῦ Ζαοῖφου, ἀνέβλυσαν εἰς τοὺς ὀφθαλμοὺς τῶν παρισταμένων, ὁ δὲ τῇ ψυχῇ γενναῖος καὶ τὸν ἐπαινοῦ τῆς ἀρετῆς ἀπέκρουεν, ἔχαιρε δὲ μόνον ἐνδομῶχος ὅτι τὸ ἀγαθὸν ἐπετέλει. Ἡλόγει ἡ ψυχὴ τῶν παρισταμένων ἐν τῇ συγκινητικῇ ἐκείνῃ συνδρομῇ τὸν ἀνδρα, ὅτε καὶ ἕτερα φωνὴ ἀκούεται, μακρόθεν αὐτῇ, ἀλλὰ φωνὴ γλυκεῖα καὶ οὐκ ἀήθης ταῖς ἀκοαῖς πάντων, φωνὴ εὐαγγελίζουσα πᾶσι χαρὰν μεγάλην. Ἡ αὐλαία καταπετάννυται, ἡ αὐλαία αἶρεται καὶ αἰγιόπεσσα παρίσταται ἡ μορφή Χριστάκη τοῦ Ζωγράφου, ἀστὴρ ἀριζήλος, φέρων τὸ ἐτυμώτατον ἀνδρὸς φέγγος ἐκ τοῦ ἀρεταῖς δεδαίδαλμένου πλοῦτου, ὃν ἀποδείκνυσιν ἀληθῶς εὐρυσθενῆ, ἀναδεχόμενος αὐτός, ὡς ἦρωος, τὴν συντέλειαν τοῦ οἴκου τῶν Μουσῶν. Ἴδου

Il fallait qu'un héros, de qui la terre entière

Admire les exploits,

Leur effrit un asile, et fournit de matière

A leurs divines voix.

Ὁ χορὸς τῶν παρισταμένων, κορυφαῖον ἔχων τὸν πρῶτον γραμμῶν δηλωθέντα εὐγενῆ ἀνδρα, ἐξυμνεῖ τὸν ἦρωα, ὡς ἄλλοτε ἡ μουσα τοῦ Ρακίνα τὸν φιλόμουσον ἐκείνον βασιλέα Λουδοβίκου ΙΔ'. Μὴ οἱ τοιοῦτοι εὐεργεταὶ τοῦ ἔθνους ἡμῶν, ταῖς μουσαῖς τεμένῃ ἐγείροντες καὶ τὰ γράμματα καθόλου προστατεύοντες ὡς ἐκεῖνος, οὐκ εἰσὶν ἄλλοι Λουδοβίκοι ἐν ἡμῖν; Εἰς

αἴδιον δὲ ἐνδειξιν εὐγνωμοσύνης ὁ νέος τῶν Μουσῶν οἶκος Ζωγράφειον ἐκ τοῦ ἐπωνύμου τοῦ ἦρωος ἀπεκλήθη.

Ἐνταῦθα λήγει οἰονεὶ ὁ πρόλογος καὶ ἀπὸ τοῦδε ἄρχεται τὸ κυρίως δράμα, ἢτοι ἡ ἄλλη δράσις τῆς οἰκοδομῆς, δράμα, ἐν ᾧ ἐπίσης πρωταγωνιστεῖ ἡ ἐφορεία, ἀλλ' οὐ μετέχουσι νῦν καὶ ἕτερα πρόσωπα. Προκηρύσσεται διαγωνισμὸς σχεδίων τῆς οἰκοδομῆς, διάφοροι δὲ ἀρχιτέκτονες ὑποβάλλουσι τοιαῦτα, ἄερο ἀποστέλλονται εἰς Ἀθήνας, εἰς ἐδικὴν ἐπιτροπὴν. Ἐκ τῶν σχεδίων τούτων ἐγκρίνεται τὸ τοῦ νεαροῦ καὶ εὐέλpidος ἀρχιτέκτονος, τοῦ καὶ τροφίμου τῆς σχολῆς, κ. Περικλέους Φωτιάδου, γίγνεται ἐναρξίς τῆς ἐκτελέσεως αὐτοῦ τῇ ἐνδελεχεῖ καὶ πρόφρονι αὐτοῦ ἐπιστάσι, κατεδαφισθέντος τοῦ τέως οἴκου. Πρὸς ἐπίβλεψιν δὲ σὺν τῇ ἐφορείᾳ ἐκλέγεται καὶ ἄλλη ἐπιτροπὴ ἐπὶ τῆς οἰκοδομῆς, ἥς ὁ ἐκ τῶν μελῶν φιλοπονώτατος κ. Κωνσταντῖνος Καραθεοδωρῆ καθ' ἐκάστην σπεύδει ὀψωνεῖ ἐκπληροῖ ἢν ἀνεδέξατο ἐντολῆν. Τοῦ κτιρίου συντελουμένου, γίγνεται σκέψις περὶ ταῦ προγράμματος καὶ ἐπιτροπὴ ἰδιαίτερα ἐνέχουσα καὶ τὸν ἀκαμάτως ἐν πᾶσι ἐργαζόμενον διευθυντὴν τῆς σχολῆς κ. Μ. Κεφάλαν, ἐπὶ μακρὸν συζητεῖ καὶ συσκέπτεται περὶ αὐτοῦ καὶ ἐπὶ τέλους καταρτίζει αὐτό. Δὲν ἔχομεν πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν ἡμῶν τὸ πρόγραμμα ὅλον, ἀλλ' ἐξ ὧν ἠκούσαμεν καὶ ἀνέγνωμεν, τοῦτο ἐρεῖσεται ἐπὶ τοῦ ἐλευθεριακοῦ τῶν Ἀθηναίων συστήματος, τῆς διαιρέσεως δηλαδὴ τοῦ προγράμματος εἰς δύο τμήματα κατὰ τὰς ἀνωτάτας τάξεις, σύστημα ὅπερ καὶ ἡ Γερμανία ἀπέδεξατο, ἐξ οὗ ἰδρύσατο τὰ πρακτικὰ γυμνάσια, (Realgymnasien) ἐν τῇ σφῆρα αὐτῶν πρὸς τὰ κλασικὰ γυμνάσια (Gymnasien), διότι ταῦτα ἐν ταῖς κατωτάταις τάξεσι συμπύπτουσι.

Περὶ τοῦ προγράμματος δὲ τοῦ νέου γυμνασίου προκειμένου, πολλὰ ἠγέρθησαν καὶ πρότερον μὲν ἀλλὰ καὶ τότε ζητήσεις, τινῶν παρουσιαζόντων καὶ διάφορα λεγόντων, ἀνευ ἐρένης οὔτε τῆς νῦν καταστάσεως τῆς μέσης παιδείσεως ἐν Εὐρώπῃ, ἰδίᾳ ἐν Γερμανίᾳ ἦν ἐπεκαλοῦντο, οὔτε τῆς ἱστορίας αὐτῆς, μάλιστα ἀφ' οὗ τὰ πρακτικὰ σχολεῖα (Realschulen) ἀνεφάνθησαν. Ἐνταῦθεν δὲ προῆλθε πολλὰς σύγχυσις μεθόδου πρὸς συστήματα, καὶ, ὅπερ κλειστόν, ὅτι ἐν πᾶσι ὑπεδολούτο καταφορά τις κατ' αὐτῆς τῆς πατρίου γλώσσης, τῆς γλώσσης τῶν Ἑλλήνων, «παρ' οἷς», καθὰ καὶ ὁ Paulsen λέγει «ἡ φύσις ἐνεδύθη τὸ καθαρότερον καὶ ὠρατότερον αὐτῆς σχῆμα, καὶ οἵτινες ἀναπληροῦσι τὸν τύπον τοῦ ἐντελοῦς παρισνοῦ», περὶ ὧν δὲ ὁ Humboldt ἔγραφε πρὸς τὸν πολὺν Wolf «ἐν τοῖς Ἑλλήσιν ἡ ἰδέα τοῦ ἀνθρώπου ἐγένετο οὕτως εἰπεῖν ὀρεξί, ἐπομένως ἡ μελέτη τοῦ ἑλληνικοῦ πολιτισμοῦ ἐστὶ πρὸς κατανόησιν τοῦ ἀνθρώπου ἐκτάκτου ἐνδιαφέροντος».

Ἀλλ' ἡ ἐπιτροπὴ, οὐδόλως παρασυρθεῖσα ἐκ τῶν ζητήσεων τούτων, σοβαρῶς ἐμελέτησε τὸ πρὸ αὐτῆς τεθὲν ἐθνικὸν συμφέρον, διὰ τῆς διαιρέσεως δὲ τῆς σχολῆς εἰς δύο τμήματα, ἐν ταῖς ἀνωτάταις τάξεσι, παρέσχε μὲν τὴν προσήκουσαν εὐρύτητα εἰς τὰς ξένας γλώσσας καὶ τὰ τεχνικὰ λεγόμενα μαθήματα, οὐδαμῶς δὲ προσέβαλε τὴν καθαρῶς ἐξανθρωπιστικὴν παιδείαν. Τὸ ἔργον τῆς ἐπιτροπῆς ἐστὶ μέγα, ἀξία δ' αὐτῇ συγκα-

ρητηρίων και πολλῶν ἐπαίνων, διότι ἐν τοῖς ἄλλοις ἠρμύνευσε δεόντως καὶ τὰς προθέσεις τοῦ γενναίου-φρονος ἀνδρός, οὗ τὸ ὄνομα ἢ σχολὴ φέρεται.

Πρὸς τῇ ἐπιτροπῇ ταύτῃ καὶ ἕτερα ὀνομάσθη ἐκ τῶν κκ. Ἡλ. Γ. Βαλσαμάκη καὶ Στ. Βραχάμη, ἵτις ἐπεμελήθη περὶ τῆς ἐπιστημονικῆς τοποθετήσεως τῶν ἀλεξικεραυνίων καὶ καταλλήλου διασκευῆς τοῦ κρημίου καὶ τοῦ ἐργαστηρίου τῶν φυσικῶν ἐπιστημῶν. Οὕτω τὸ ἔργον συντελέσθη καὶ περικαλλῆς ἵσταται πρὸ τῶν ὁμμάτων πάντων τὸ Ζωγράφειον.

Ὁ προσερχόμενος εἰς τὸ Ζωγράφειον πάλαιενον ἔχει τὴν πρόσοψιν αὐτοῦ, ἀπλῆν μὲν ἀλλὰ φιλόκαλον, μετὰ προφυλαίων ἐν δύο ἐκ μαρμάρου κόνων καὶ παραστάσεων, ὧν ὑπεράνω φέρεται ἀέτωμα ἐκ μαρμάρου, ἐπὶ τοῦ ἐπιστηλίου μὲν φέρον τὸ ὄνομα τοῦ ἰδρύματος ΖΩΓΡΑΦΕΙΟΝ χρυσοῖς γράμμασιν ἀναγλύφους, ἐν τῷ μέσῳ δὲ ἐξωγραφημένην τὴν εἰκόνα τοῦ Σωτῆρος Χριστοῦ λέγοντος τὸ: ἄ φ ε τ ε τ ἄ πα ρ ἰ δ ἰ α ἔ ρ χ ε σ θ α ι π ρ ὅ ς μ ε. Ὁραιοτάτη δὲ προσβάλλει τοὺς ὀφθαλμοὺς τοῦ ἐπισκέπτου ἢ αὐτῆ μετὰ τῶν δύο αὐτῆς μαρμαρίων στυλῶν καὶ τῆς ἐρυθρᾶς αὐτῆς βαφῆς. Ἀπέναντι τῷ εἰσερχομένῳ κείται τὸ διευθυντήριον, δεξιόθεν ἢ αἰθουσα τῶν ἐπισκεπτῶν, τὸ ἐργαστήριον τῶν φυσικῶν ἐπιστημῶν μετὰ καταλλήλου ἐστίας καὶ τραπέζης ἐκτισμένης, ἀπέναντι δ' αὐτοῦ κείται τὸ κρημῖον ἐπίσης μετὰ ἐστίας καὶ καταλλήλου ἐκτισμένης τραπέζης, παρὰ ταύτην κείται ἢ ἱματιοθήκη τῶν παιδῶν, πρακτικῶτα διασκευασμένη καὶ μετ' αὐτὴν ἢ βιβλιοθήκη, ἐκ τῆς ἑτέρας δὲ πλευρᾶς τοῦ διευθυντηρίου κείται αὐθις ἱματιοθήκη, ἕτερα αἰθουσα καὶ ἀπέναντι αὐτῆς ἢ αἰθουσα τῆς ἰχθυογραφίας.

Διὰ κλιμάκων μαρμαρίνων εὐρυτάτων ἐκατέρωθεν τῆς αὐτῆς πρὸς τὰ ἔσω ἀνέρχεται τις εἰς τὸ δευτέρον δῶμα, ἐν ᾧ ἢ μεγάλη αἰθουσα τῶν τελετῶν ἄνευ στυλῶν, τοῦ ὀρόφου ἀνεχομένου στερεώτατα διὰ δύο σιδηρίων ἀψίδων ἐκατέρωθεν τῆς αἰθούσης εἰσι παραδόσεις. Ἐπίσης διὰ δύο ἐκ λίθου κλιμάκων ἀνέρχεται τις εἰς τὸ τρίτον δῶμα ἐν ᾧ αἱ παραδόσεις τοῦ γυμνασίου, τὸ ἀναπαυτήριον τῶν καθηγητῶν ἐν δὲ τῷ ἄνω δώματι ὑπάρχει ἢ αἰθουσα τῆς μουσικῆς, δι' ἧς διὰ μικρᾶς κλιμακῆς ἀνέρχεται τις εἰς τὴν στέγην τῆς σχολῆς, ἐφ' ἧς μικρὸς μὲν, ἀλλὰ κομψὸς ἐξώστης ἐξαιδίαν παρέχει θεῶν τῷ ἐπ' αὐτῆς ἰσταμένῳ.

Οἱ διάδρομοι εὐρύτατοι, ὥσπερ καὶ αἱ κλίμακες, παρέχουσι πάντα τὰ στοιχεῖα ὅπως ἐλευθέρως κινῶνται οἱ μαθηταί. Ὁ φωτισμὸς τῶν παραδόσεων ἐπαρκῆς καὶ καταλλήλως γινόμενος, ἢ δὲ θερμοσὶς διὰ συστήματος νεωτάτου γίνεταί ὡς καὶ ὁ ἀερισμὸς. Ὁ ἐπισκεπτόμενος τὸ κτίσμα ἐν μὲν τοῖς ὑπογείοις βλέπει τοῖς κλιβάνους τῆς θερμάνσεως, ἀφ' ὧν ὡς ἀπὸ κέντρον θὰ διαχένται διὰ καταλλήλου μηχανισμοῦ ἢ θερμότης εἰς ἅπαν τὸ οἰκοδόμημα, ἐν δὲ τῷ ἀνωτάτῳ ὀρόφῳ τὰς ἐστίας, αἵτινες χρῆσιμεύσουσι τῷ ἀερισμῷ, καὶ ἅπαντα τὸν μηχανισμὸν αὐτοῦ ἀπλούστῳτατον καὶ εὐφύεστατον. Ἀλλὰ καὶ περὶ τῶν ἀποχωρητηρίων, κειμένων ἐξω τοῦ οἰκοδομήματος ἐν τῷ μέσῳ τῆς κλιμακῆς τῆς ἀγούσης ἀπὸ τοῦ δευτέρου δώματος εἰς τὸ τρίτον, ἐλήφθη ἢ δέουσα φροντίς. Ταῦτα, μαρμαρίνα, καθαρίζονται διὰ μηχανισμοῦ, δι' οὗ διοχετεύεται ὀρμητικῶς ὑψθονον ὕδωρ. Τὰ θρανία τῶν μα-

θητῶν, ἐκ Γερμανίας κομισθέντα καὶ ὑπὸ Γερμανοῦ ἐπὶ τούτῳ ἐλθόντος συναρμοζογηθέντα, ἔχουσι τοὺς πόδας καὶ τὰ ὑποστηρίγματα σιδηρίνα, τὴν δὲ τράπεζαν, τὸ κάθισμα καὶ τὰ ἀκουσθητήρια ξύλινα, ὄντα στερεώτατα καὶ ἀναπαυτικά ἅμα. Ὅτε ἐπεσκευάμεθα τὸ κτίριον οὕτω εἶχον τεθῆ εἰς τὴν θέσιν αὐτῶν.

Ἡ ὄλη ἐντύπωσις ἐκ τοῦ κτιρίου ἐστὶν ἡδε: ὑπὸ ἐπιφάνειαν στερεότητος οὐδὲν δύναται τις εἰπεῖν, ὑπὸ παιδαγωγικὴν καὶ ὑγιεινὴν δὲ καλῶς ἐλογίσθησαν τὰ πάντα, καθόλου δὲ φιλόκαλον ἐν τῇ ἀπλότητι εὐαρέστος διατίθησι τὸν ἐπισκέπτην. Οὐδὲν ἐξ ὧν τοῦλάχιστον γινώσκωμεν σχολείων ἡμέτερον ἐνέχει τοσαύτην τελειότητα ὅσων τὸ Ζωγράφειον παραβαλομένῳ δὲ ἢ δαπάνῃ ἢ γενομένη πρὸς τὰς δαπάνας αἵτινες καταβάλλονται ἐν Γερμανίᾳ ὑπὲρ τοιούτων σχολείων, ἐγγιζούσας τὸ ἑκατομμύριον φράγκων, ἐστὶ μικρά. Ἡ ἐφορεία, ἵτις ἀπετελεῖτο ἐκ τῶν ἐξῆς φιλοπόλων καὶ φερεπόντων ἀνδρῶν, Κ. Βλαστάρη, Ζήση Θ. Ζήση, Ι. Σταμελόν, Φ. Α. Μαυρογορδάτου καὶ Ιω. Καστέλλη, καὶ οἱ σταντιλιφθέντες αὐτῇ, κατώρθωσαν ἀληθῶς μέγα κατώρθωμα νὰ συντελέσῃ ἔργον τοσοῦτον τέλειον διὰ δαπάνης σχετικῶς μικρᾶς. Ἡ φιλοπονία, τὸ πρακτικὸν πνεῦμα τῶν ἀνδρῶν τούτων ἔλυσε ἀνιγμὰ—τούτου ἕνεκα ἴσως ἐκατέρωθεν τῶν προφυλαίων ἐτέθησαν δύο σφίγγες, καιτοῖ ὑπεραίρεται αὐτῶν ὁ Σωτὴρ ὁ τὰς σφίγγας καταπατήσας—ἔτι δυνατὸν μεθ' ἀπλότητος νὰ οἰκοδομηθῇ οἶκος καὶ φιλόκαλος καὶ στερεὸς καὶ κατάλληλος τῷ προορισμῷ αὐτοῦ. Ἡ εὐγνωμοσύνη πρὸς τοὺς ἐφόρους τῆς κοινότητος Σταυροδρομίου καὶ πάντων τῶν κηδομένων τῶν κοινῶν ἐστὶ μεγίστη, εὐλογητὸν δὲ ἐστὶ τὸ ὄνομα αὐτῶν ὑπὸ τῶν φοιτησάντων εἰς τὸ Ζωγράφειον παιδῶν, ὧν ὁ αἶνος εὐπρόσδεκτος καὶ τῷ Κυρίῳ ἔδοξεν.

Τοιοῦτον τὸ Ζωγράφειον, οὗ τὰ ἐγκαινία τελοῦνται σήμερον, τοιοῦτον τὸ νέον ἔργον τοῦ ἠρώος, ὅπερ νέος ἐστὶν ἀδάμας τοῦ στεφάνου τῆς ἀθανασίας δι' οὗπερ ἀπὸ πολλοῦ περιβέβηται, στεφάνου τῆς βαθείας αὐτοῦ ἀγαθότητος.

Πρὸς τὴν Α. Ἐξ. τὸν Χρηστάκην ἐφένδην Ζωγράφον ἐπιλέγομεν:

Vous témoignez en tout une bonté profonde
Et joignez aux bienfaits un air si gracieux,
Qu'on ne vit souvent dans le monde
De héros qui donnât plus *et qui sût donner mieux.*

ΟΔ. ΑΝΔΡΕΑΔΗΣ.

Ω: Δ Η

εἰς

ΧΡΗΣΤΑΚΗΝ ΖΩΓΡΑΦΟΝ

ἐπὶ τοῖς ἐγκαινίοις τοῦ ΖΩΓΡΑΦΕΙΟΥ.

ΧΡΗΣΤΑΚΗ ΖΩΓΡΑΦΩ:

ΕΥΕΡΓΕΤΑ:

Στροφὴ α'.

Τί χρεῖώ τῶσον ἴξεν ἐς τάνδ' ἁμῶς ἀγερῆσθαι
ἄγυριν, ἀγλαὶ τὰν ἀνέρες περὶ ἀλλὰ γε τίσαν;
τῷ λιπαρῷ δ' ἔνθα δὴ

Σημ. Ἐν τῷ ῥυθμῷ τοῦ α' Ὀλυμπίων Πινδάρου.

νῦν ἐλισσάμεθ' αἰδὲν
 νόσφ' οὐζύος βίον ;
 τοῦ δὲ τ' ἄσαν ἔνεκα κοῦροι ἄσμα τέρψαν ἀρμονία δωρία σεμνῆ ;
 Μῆτιν ἔργα θ' ὡς ἀγρήα μελψομένους τάνδε χρῆν
 μάλ' ἐς ἄγρυιν ἀγρέσθ' ὁμῶς, τόθ' ἄσαιμεν
 ἀθάνατον θεὸν λιτόμενοι
 ὑπὲρ Ζωγράφου, φαεννὰ μέγαρα
 Μοισᾶν πραπίσιν ὅτι δείματα.

Ἀντιτροφιῆ α'.

Τί γὰρ κέρδιον ἂν πέλοιτ' ἄμιν, εἴ γε πάλη τις
 θρασυπόνω περ αἴθ' ἄρματι καὶ ταχυτάτι ποδοῖν
 φέρτερος κράτει πελά ;
 πῶς γέναιτο δ' ἂν αὐτέ
 του λόγου πρὸς ἄμμεῶν
 πλοῦτον ὅς τ' ἄφατον ἔχων ἀρωγῆς οὐ μόλεν τε πόλι,
 οὔτ' ἄρ' ἦπιος
 πῆμ' ἀκέσασα' οὐχ' εἴω τ' ἐρούκακε δάμω κακῶν ;
 χερα δεδεμένον ἄνθρωπος ἀτιμία
 ἰάλλειν εἴωθε μάλα εὔ·
 ἀφειδῶς δέ γ' εἰ τελεῖ ἐς ἀγαθὸν
 ζυγόν τις, ἀρετᾶς κλέος μέγα.

Ἐπιφθόσ α'.

Ἄοιστ' ἄγετ' ὧν ἀφῶμέν τε βάλωμεν εὔθ' υἰόν εὐκλέα
 Βίτου νῦν, ἀρετᾶν ὅς προβάλετο σὺν θεῷ
 ἀσφαλῆ θεμελίᾳ φρασὶν ἀρχαῖθ' οἱ
 ἔφανέν τε νιν ἀδύ φάος τ' ἔρεισμα τ' ἔθνεος εὐφρον
 ἀγαθοῖς ἐν ἔργμασιν, ἃ ψάμμος ἦν τε
 φεύγει τὸν ἀριθμὸν, οὐδ' ἂν δύνατό τις
 ἄποθεν ἀρχόμενος πάντα περ
 λέγειν Χρηστάκης ὅσ' ἀγάθ' ἔθνος ἔρρεξεν ἀλαθέως γνούς.

Στροφιῆ β'.

Ἄθ' οἱ γὰρ πέλεται τι ἔργον, μετὰ φρασὶν αὐτῆς
 βεβλόμενος πάλιν, πρὶν τελέσαι μεδέται πυκιμηγῆς
 καὶ τελεῖν ἔργον ὡς
 ἦνυσεν μεμῶως περ
 αἴψ' ἔπειτα καὶ χάρη.
 τοῦτος ὧν πρὶν ἀνέρος αὐτὸ σαφηνέως ἰδεῖν νόον, ὅσ' ἔστιν, οὐποτε
 πείθεται τι οὐδ' ἔωθεν αὐτίκ' ἀρήγεν βροσπῷ.
 Μάλ' ἰδοῦμεθ' ἐλομένους ἀεργίαν πολεῖς,
 κοθούρους, νόον τ' ἄρ' ἑτέρων
 ἰαίνεν λόγους θέλοντας, ὄφρα κεν
 ζώωσι καμάτω ξένων φίλω.

Ἀντιτροφιῆ β'.

Ἄο λεύσσων ὀπίσω τε πόρσω τε νόσφιν ὄρῃ σφε
 ἐπέεσιν τ' ἐνίπτων χαλεποῖς κρατεροῖς θ' ἄμ' ἐσάντα
 οὔτε τ' ἄλλ' ἔχων νόω
 ἄλλα μυθεῖται γε.
 ἔξιν αὐθ' ὄρων τύχας
 ἐς τὰ ἔμπαλιν ἀναχωροῦσαν ἔμπαν ἔξαπίνας, εὔτε κεν θεὸς
 μὴ φιλῆ βροστούς ὁμῶς ἀτασθαλίας εἴνεκα, καὶ
 πραπίδες χάρην ἀεὶ θεῷ σέβας θ' ἄμα, καὶ
 ἔχει, γνησίαις δ' ἐπ' ἀρεταῖς
 ἀρίζηλος ὄλθος ἐκ θεοφῶν οἱ
 αἰῶν τε δέδοται μακάρτατος.

Ἐπιφθόσ β'.

Φρόναςι ἀρετᾶν γὰρ ἀλλᾶν ἔφυ ἀγεμῶν ἐκ θεοῦ τ' ἄνθρωπος
 ἰδοῖται περ ἄ· θεῖ' πραπίδες ἐξογον
 πᾶνθ' ὄρξεν ἀσφαλῶς τε κυβερνήν τ' ἀεὶ·
 φρονάσι δὲ γνώμα θαμὰ εὐσεβῆς χάρις τε ὄπαδεῖ.
 Μόνον ὧν ὅς ἐστ' ἀρεταῖσιν κεκαδμένος
 τοῦτον πεφίληκε κατ' συνθέλει θεὸς
 ὄρεγεν ἄβρον ἀεὶ πλοῦτόν οἱ·
 ἄτερ μὲν θεοῦ ἔμπεδον οὔτις εἴληγέ ποτ' ὄλθον ἀνθρώπων.

Στροφιῆ γ'.

Θάλησ' ὄλθος ἀεὶ τε μάσσων ὑπὲρζομένω που
 θεόν, ἔχει τε μείω φθίνον, εὐλογίαις δὲ μέμικται·
 εἰ δὲ τις φρασὶν κίρον
 αἰανῆ κατέχεν πη
 μὴ σθένει φυγεῖν θ' ὕβριν,
 οὔτε πάντα χρόνον ὁμῶς τέθαλε τῆδε οὐδ' ἄρ' ὀμιλεῖν φιλεῖ πολῦ.
 Πλοῦτος αὐτὸν κρυφαῖος ἔδον, ἄλλως αἴθων ἄτε
 νέφεσι δύόμενος, οὐκ ἔχραισμε τᾶ πόλι,
 πονηρᾶ γε φειδοῖ δόμου
 μυχθῷ κλαίδου ἀεὶ νεμόμενος,
 παισίην δ' ἀμαθέσιν συνώλετο.

Ἀντιτροφιῆ γ'.

Κόραξ δένδρασιν αὐτὸν γλυκύν που ἐπέπτατο καρπῶν
 ἐδόμενος πέτραις ἀλιθάτοις ἐνὶ βράμψι ἀγρώσων·
 ἴσα τ' ὄλθιοις κόλαξ
 ἔστιν ὅς ποτιφοιτᾶ.
 Ζωγράφω δὲ τοῦμπαλιν
 ἦθος ἐμψές, θ' φρόναςι εὐσέβεια τ' ἔμβαλε, βέζειν ἀεὶ καλὰ
 μούδον ἐστι, παῖδας αὐθ' εἰς τε πέποιθ' οὐ τρόπον,
 ἐς ἀγαθὰ νόον ἀεὶ τοκεῖ ὁμῶς τράφειν,
 διαλλαζόμεν ποτὲ πατρός·
 δόμοισιν πατρωῖσι γὰρ ἔκαθεν
 θάλλουσαι ἀρεταὶ γε κόσμος ἦν.

Ἐπιφθόσ γ'.

Κατ' αἴσαν ἀρετᾶν ἄρ' αἰνῆσαι ἄποινα χρῆν ἄνδρα φαίδιμον
 δόμεν θ' ὡς μενοεικῆ γε χάρην εὐφρονος,
 εὔτορον ὅτι δὴ πυκινόφρων τάνδε πτόλιν
 Διὸς κάλλιμον θυγατέρεσσι δῶμα νῦν τότε τεύξας.
 Στεφάνωμά νιν νέον Ἄπειρος ἔθνεος
 τίκτην γάνυται τε χαίροισ' ἐπήρατον
 ὅτι ἐς οὐρανὸν ἔχει κλέος.
 Δίδοι Φοι θεὸς πλοῦτον ἄβραυστον αἰῶνά τ' ἄδακρον ἴσχειν.

ΑΝΑΣΤΑΣΙΟΣ ΤΑΓΗΣ.

ΤΑ ΑΣΤΡΑ.

Ἦτο νύξ· τὸ βαθύ ὑψίδενδρον δάσος πλήρες μυ-
 στηρίου πρὸ ἐμοῦ ἐξετείνετο· βαθέως ἐνάρκου τὰ
 πάντα ἡ νύκτιος σιγή, καὶ αὐτοὶ δὲ οἱ ἀερόπτεροι
 ζέφυροι τὴν πτήσιν ἐπέσχον, οὐκ οἶδα ἐπὶ τίνος πλα-
 τήνου ἢ φιλύρας θροσῶδες φύλλωμα ὑπνώσαντες· τῶν

ὠχρῶν δὲ λαμπυρίδων στιγμαθῶν ἀνατέλλουσα καὶ δύουσα πέριξ μου ἡ ἀσθενὴς μαρμαρυγή, ἐπὶ μᾶλλον ἠύξανε τὸ μυστήριον τοῦ ζόφου καὶ τῆς σιγῆς.

Ἄλλὰ πρὶν ἢ εἰς τὸ δάσος εἰσέλθω καὶ ἐν ταῖς βαθύταις αὐτοῦ σκιαῖς ἀφανισθῶ, ἔστην πρὸς στιγμαθὴν καὶ πρὸς τὰ ὕψη ἐπέγρα τὸ βλέμμα. . . ὦ τῆς θαυμασίας θέας! μυριάδες μυριάδων φεγγαβοῶν σπινθηρῶν κατηύγαζον τὴν ἀπειρον αὐτῶν ἔκτασιν· ἐν δὲ τῷ καλύπτοντι αὐτὴν σκότει ἡ λεπτὴ αὐτῶν ἀκτίς ἔπιπτεν ὠχρὰ ἄμα καὶ ἠδέϊα, χρωπὴ ἄμα καὶ μελάγγχος.

Τὸ ἄμμα μου γοητευθὲν οὐδὲως πλέον ἀπεσπᾶτο ἀπὸ τοῦ αἰθέρος τοῦ σπινθηρολαμποῦς.

— Ὡ μωροπληθεῖς ἀστέρες ὦν ἡ δειλὴ ἀκτίς, λαμπερὰ ὡς μαργαρίτινον δάκρυ, ἐν τῷ ἐρεθῶδει χέει ἐπιπλέουσα, κυλιέται ἄμα πόρρω ἐκεῖ ἐπὶ τοῦ ὑπνοῦντος πελάγους, ὅπερ τότε χρυσοῦμενον μειδιά γλυκὺ ὄνειρον μειδίαμα: ὦ συμπαθὴ φῶτα δι' ὧν ὁ οὐρανὸς οἶονεὶ δακρυλαμπῶς μειδιῶν φαιδρύνει τὴν ἀγρίαν σιγὴν τῆς νυκτός: ὦ ἀστέρες! τί ἄρχ ἐστε; σπινθηρὲς τῆς ἀϊδίου χαρῆς λαθραῖως τὸ ὑπερνέφελον δῶμα ἐκφυγόντες; ἢ ἀνέριθμοι κύκκοι τῶν δίκην χαλίκων τὰ παραδείσια ἐδάφη καλυπτόντων ἀθαμάντων καὶ σαπφείρων, τυχαίως ἐπικυλισθέντες εἰς τὸν εὐρὺν οὐρανόν; ἢ μὴ ἐστὲ χρυσὰ ἀμάραντα ἄνθη τοῦ φωτός ὧν ὁ Πλάστης ἐν τῇ μελλούσῃ μεγάλῃ ἡμέρᾳ στεφανώσει τὰ θεῖα μέτωπα τῶν ἀγίων Αὐτοῦ καὶ ἀπερ εἰκὴ ἦδη ἀνὰ τὰ ὕψη κατασπείρει ὅπως ἡ λάμψις αὐτῶν, ἐν τῇ ψυχῇ ἡμῶν εἰσδύουσα, ἐγγαράξῃ ἐν αὐτῇ θερμὸν πόθον πρὸς τὸ ἰδεῶδες τοῦτο στέμμα; . .

ἢ μὴ ἄρχ ἐστε κεκρυπταλλωμέναι ψεκίδες τῆς τὰ χιονόπλαστα ἄνθη τῆς Ἐιδέμ ἀρδευούσης δρόσου ἢ συμπαθὴ ἀργυροστιλβνα δάκρυα; ἀλλ' ὦ ἄστρα, τίνος δάκρυά ἐστε; μὴ τῆς γιγαντωδῶς μελανοπέπλου χήρας τοῦ Ἡλίου Νυκτός κλαιούσης τὴν ἀπουσίαν τοῦ φωτεινοῦ αὐτῆς ἰνδάλματος, ἢ μὴ δάκρυα ἀγνὰ ἐλέου; καὶ συμπαθείας, ἀπ' εὐσεβῶν σταλαχθέντα ψυχῶν ὅπως καταπραύνωσι τὴν πυρὰν τῆς θλίψεως τὴν φλέγουσαν ἄμα καὶ καθαίρουσαν, ἀλλὰ μήπω ἐξουτοῦσαν τὴν καρδίαν, ἧς ἡ ὕλη ἐπλάσθη ἀφθαρτος, τὴν πυρὰν ταύτην, ἣν πολλὰκις πνοὴ Θεοῦ ἐπὶ ἀνεξερευνητῷ σκοπῷ ζωपुरεὶ καὶ ἐν ἧ ἡ καρδία, καταπονομένη ἀλλ' ἔτι ἀνκλωϊωτος, τρεῖται ἐπίσης ἀγνή, ἐπίσης ἱερὰ ὡς ἡ βέτος ἡ φλεγόμενη καὶ ἀφλεκτος; Ὡ ἄστρα, εἰ οὕτως, μὴ εἰσθε τὰ μυρία ἀργυρὰ δάκρυα, ἀπερ ἡ Παρθένος ἔχεεν ἐπὶ τῷ φόνῳ τοῦ Τέκνου αὐτῆς, τοῦ μάρτυρος Θεοῦ, καὶ ἀπερ ἀγγέλου χεῖρ εὐλαβῶς συλλέξασα ἐπὶ τοῦ αἰθέρος διέσπειρεν, ἵνα ἐφεξῆς ἀφῶνως λαλώσῃ τῇ ψυχῇ ἡμῶν. . . Ἀσύνουος ἔτι ἐθεώρουσιν αὐτὰ ἐπὶ στιγμαθὴν σιγήσασα: κρότος τότε μορμύροντος ὕδατος ἠκούσθη: ἦν ἡ παρὰ τὸ δάσος δροσώδης κρήνη, ἧς τὸ κοιμώμενον νᾶμα πρὸ μικροῦ τὸ βῆμα μου ἀφύπνωσεν: ἦν ἡ μὲν ἐν τῇ ζοφερᾷ ἡρεμίᾳ λαλοῦσα φωνή, ἰσχυρὴ ἰσχυρῶς ἡρεμίας ἡρεμίας.

— Ὡ κρήνη! ἀνεκράξα· σὺ ἦς τὸ χρυσορρέον νᾶμα καθ' ἑσπέραν ἀσπάζεσαι ἐπιπίπτουσα ἡ ἠδέϊα τῶν

ἄστρον ἀκτίς: γινώσκεις ἄρα τί εἰσι ταῦτα καὶ πρὸς τί ἀνὰ τὰ ὕψη ἐσπάρησαν;

Καὶ ἡ βρῦσις μοὶ ἀπεκρίνατο διὰ τοῦ φλοίσβου:

— Εἰσι φεγγαβοῦλοι πυρσοὶ ἀναφθέντες ἐπὶ τοῦ οὐρανοῦ ὅπως ἀντανκλώμενοι καταλάμπουσι τὸ νᾶμα μου σκολιῶς ἐν τῷ σκότει προρρέον.

Ἡ ἀπάντησις αὕτη, οὐδεμίαν βεβαιότητα ἐνέχουσα, οὐδὲως ἐξήρκεσέ μοι: ἀλλὰ μακρὰν ἐν τῷ βαθυσκίῳ δάσει ἤκουσα τοῦ ἀφυπνισθέντος πτηνοῦ ἐναρμόνιον ἄδοντος: τότε προσέβην πρὸς αὐτό. Ἰσως, εἶπον, κήλιον τῆς βρῦσεως οἶδεν ὁ νυκτίλαλος αἰοῖδος.

— Ὡ πτηνόν, ὅπερ ἔσχει τοὺς ἀέρας διασχίζον, πρὸς τὰς αἰθερίους ἐκτάσεις ἀνίπτασαι: εἰπέ μοι τί ἄρχ εἰσιν οἱ ἀπειροπληθεῖς ἀστέρες οὓς ἐγγίζεις διὰ τῆς πτήσεως;

— Ἄγνοῶ· ἀπεκρίνατο ὁ οὐρανοφοῖτης ψάλτης· νομίζεις ὅτι διὰ τῶν πτερυγῶν δύναμαι νὰ προσψάσω αὐτούς; ἀλλ' ὦ ξένη, τὰ αἰθέρια ταῦτα φῶτα εὐρηγται πολλῷ ἀνωτέρω τῶν χρυσοροδίνων νεφιδριῶν ἐφ' ὧν ἐγὼ ἀνυψούμενος εὐνάζομαι: ἀλλὰ μικρὸς ἐγὼ πτερόεις τοῦ δάσους αἰοῖδος πρὸ τοῦ ὄρθρου ἀφυπνούμενος, θεωρῶ αὐτοὺς μαρμαίροντας ὡς μυστηριῶδεις ἀκτίνας θεῖου πυρός ὅπερ μοὶ ἐμπνέει τὰς νυκτίας ὠδάς μου. . . καὶ μέλπων αὐτούς, ἀγνοῶ αὐτούς: ὡς ὑμεῖς οἱ μέροτες αἰοῖδοι, οἵτινες ἀείποτε ψάλλετε τὸ πόρρωθεν γοητεῦον ὑμᾶς ἰδεῶδες, ὅπερ ὅμως οὐδέποτε ἐν τῷ βίῳ ἐκ τοῦ σύνεγγυς εἶδετε.

Καὶ τὸ πτηνόν στραφέν πάλιν πρὸς τὰ ὕψη ἐπανήρξατο τῶν περιπαθῶν αὐτοῦ ὠδῶν, ἀδιαφοροῦν ἂν ἡ ἀπάντησις αὐτοῦ ἐπλήρωσεν ἢ οὐ τὴν πυρετώδη περιεργίαν μου. Φεῦ! μάτην ἀνηρώτων τὴν γήινον φύσιν· αὕτη ἠγνοεὶ τὰ μυστήρια τοῦ οὐρανοῦ.

Ἀσυναίσθητως, ἐν τῷ βθεῖ ρεμβασμῷ μου, διέβην κατὰ μήκος τὸ δάσος· ἐγγύς δὲ τοῦ πέρατος αὐτοῦ ὠρθοῦτο χλοερὰ λοφίσκου κλιτύς ἐφ' ἧς γέρων ποιμὴν, ὑπὸ ἐλάττην καθήμενος, ἔθεάτο τὰ ἀστερόεντα κήλη τῶν ὕψων. Τότε προσεγγίσασα ἠρώτησα αὐτόν:

— Εἰσὶν ἀπειρήριθμοι χρυσοφεγγεῖς λαμπάδες ὧν ἐκάστη αὐτομάτως ἀνάπτεται ἄμα ὡς ἐπὶ γῆς ἀνατείλη ἡ ὑπαρξίς θνητοῦ τινός, σβέννυται δὲ ὅτε καὶ αὕτη ἐν τῷ τάφῳ δύσῃ: καὶ ἐφ' ὅσον μὲν ὁ θνητὸς ὦ ἀνήκει ἐργάζεται τὴν ἀρετὴν, αὕτη ἀστράπτει φέγγος γελόεν ὡς μειδίαμα, παρευθὺς δι' ὡς οὗτος δι' αἰσχροῦ τινός πράξεως βεβηλώσῃ τὸν βίον αὐτοῦ, ἡ ἀκτίς τῆς ἐφόρου λαμπάδος ὑποτρέμει ἀμυδρῶς ἐν τῷ σκότει ὠχρὰ ὡς δάκρυον: ἰδοὺ διατί οἱ ἀστέρες ἐνέχουσιν ἀμφοτέρα ταῦτα ἐν τῇ λάμψει αὐτῶν. . . Ἰδὲ ἐκεῖ ὑπὲρ τὴν κορυφὴν τοῦ λόφου ἄστρον λευκάζον, ὅπερ τῇ στιγμαθῇ ταύτῃ νέφος ἀρκίον μελανόφαιον ἐκάλυψε. . . τοῦτο δηλοῖ ὅτι αἰφνίδιος δυστυχία ἐπισκιάζει τὸν βίον τοῦ εἰς ὃν ἀνήκει θνητοῦ: ὦ! εἴθε ταχεῖα πνοὴ βορρᾶ νὰ σκεδάσῃ παρευθὺς τὸ ὠχρὸν νέφος ἀπὸ τοῦ ἀστέρος καὶ θεῖα ἐπίπνευσις τὴν ζοφερὰν τῆς δυστυχίας σκιάν ἀπὸ τοῦ βίου τοῦ θνητοῦ. . . Ἀλλὰ βλέπεις ἐκεῖ μακρὰν, πολὺ μακρὰν ἀστέρα διὰ ττοντα

ὄστις ἀκαριαίως εἰσπίπτει καὶ σβέννυται ἐν τῷ ἡρέμῳ ὠκεανῷ; . . . εἶναι ἡ δύουσα λαμπὰς ἀνθρώπου ὄστις τῇ στιγμῇ ταύτῃ ἐκπνέων βυθίζεται ἐν τῷ ἀχανεὶ τῆς Λήθης πόντῳ! . . . ἰδοὺ τὸ ἄστρον σβεννόμενον ἀφῆκε χρυσοῦν ἴχνος ἐν τῷ οὐρανῷ ὃν διέσχισε. ὦ, εὐδαίμων ὁ ἐκπνεύσας! . . . τοῦτο εἶναι τὸ χρυσοῦν ἴχνος τῆς ἀρετῆς τὸ ἐγγαρχαχθὲν ὕπισθεν αὐτοῦ ἐπὶ τοῦ εὐρέος στερεώματος τῆς ζωῆς, ὅπερ διήλθε, τὸ δὲ ἔσχατον αὐτοῦ ἀπαύγασμα ἐπιπίπτει τῶν κυμάτων τοῦ πόντου τῆς Λήθης ἐπιλάμψει αὐτῶν ἑσάει! . . . ἀλλὰ πόρρω ὑπὲρ τὴν γραφικὴν ἐκείνην τῶν μικρῶν νεφυδρίων σωρείαν, ἕτερός τις ἀμυδρὸς ἀστὴρ δειλῶς ἐμφανίζεται· εἶναι ἡ ἀνατέλλουσα λαμπὰς ζωῆς τῇ στιγμῇ ταύτῃ ἐπὶ τῆς γῆς γεννωμένης· ὦ, εἴθε ν' ἀστράφης ἐφεξῆς φαιδρὸς καὶ γελόεις, μικύλος ἀστὴρ, ἄρτι σχίσας τὰ νέφη! . . . Ἀνά πᾶσαν στιγμὴν, νυκτοπλανῆς ὀδίτις, τὸν ἐν τοῖς κόλποις τοῦ ὠκεανοῦ σβεννόμενον ἀστὴρα ἕτερος αἰφνιδίως ἀνατέλλων, διαδέχεται ἐπὶ τοῦ ἀπείρου οὐρανοῦ. Ἐκεῖ οὕτω, διὰ τῶν αὐτομάτων τούτων λαμπάδων, αἵτινες μειδιῶσιν ἢ κλαίουσι, βυθίζονται εἰς ζοφόντα νέφη καὶ πάλιν αἰγλήσονται ἀπ' αὐτῶν χροπῶς ἐξέρχονται, ἀνατέλλουσι καὶ δύουσι χαρῆττους τέλους χρυσοῦν ἴχνος ἢ ἀπόλλυνται θλιβερώς ἐν τῷ χέει, πιστῶς ἀντανάκχεται ὁ βίος ἡμῶν. Μὴ ἐρωτήσης με πῶς καὶ διατί εἰς τὰ ὕψη ἀνήθησαν· τοῦτο οὐδέποτε ἐδίδαξέ με ἡ μήτηρ ἢ ἡ μάμμη μου παρ' ὧν ἔμαθον ὅσα σοὶ εἶπον· ἀλλ' οὐδὲ ποθῶ νὰ μάθω πλείονα· μοὶ εἶναι τοσοῦτῳ ἡδὺ ν' ἀτενίζω τὸ ἀπέραντον τῶν βίων κάτοπτρον καὶ ἐν αὐτῷ ν' ἀνευρίσκω τὸν ἔφορόν μου ἀστὴρα, μικρόν, ἄνευ θάμβους ὡς οἱ τοῦ πρώτου μεγέθους, ἀλλὰ διὰ τοῦ γλυκεῖος καὶ γαληνίου φωτός ἀείποτε διαγελῶντά μοι! τί πρὸς ἐμὲ τὰ λοιπὰ; . . .

Ἄλλ' αἰφνης σοβαροὶ γλαυκοὶ κρωγμοὶ εὐκρινῶς πόρρωθεν ἐκ τοῦ ἄστεος φθάνοντες ἐτήραξαν τὴν γαλήνην τῆς νυκτεροσκεποῦς ἐξοχῆς· ἦν ἡ γλαυξ τῆς ἐπιστήμης, ἡ γρηγοροῦσα παρὰ τὸν ἀκμάτον ἀστροπόλον, τὸν υἱὸν τῆς Νυκτὸς καὶ τοῦ ἀστροφεγγοῦς οὐρανοῦ. καὶ ἡ φωνὴ αὐτῆς ἐφάνετο μοι λέγουσα: «Οὐχί! τὰ ἄστρα δὲν εἶναι ἄνθη χρυσαῖα ἢ ἀδάμαντες ἢ ἀφθίτων δακρύων ψεκάδες ἢ λαμπάδες ἔφοροι τῶν θνητῶν αὐτομάτως ἀπτόμεναι· ἐνέχουσι μυστήριον, πλὴν οὐχὶ μυθῶδες ἢ ἀνήκον εἰς τὸ αὐτόματον, ἀλλὰ μυστήριον μέγα καὶ ὑπερφύε μυστήριον ἐνέχον τὴν ἀλήθειαν, μυστήριον ἐν ᾧ ἡ καρδία ἀκούει κεκρυμμένως λαλοῦσαν τὴν ὑψίστην φωνὴν τοῦ τὰ πάντα διέποντος! . . . Οὐχί, ἄνθη ἢ ἀδάμαντες εἰσιν οἱ ἀστέρες, ἀλλὰ σφαιραὶ γιγάντειοι, φωτόλουστοι γαῖαι, διάφυροι ἡλιοσφαιραὶ ἐν τῷ ἄνευ περάτων σχήματι αὐτῶν μυστικῶς τὸ ἄνευ τέρατος Ἄπειρον εἰκονίζουσαι· κόσμοι εἰς ἀτλαντίους ἀγκάλας ἀπέραντα πελάγη καὶ ἀτεράμνους βράχους καὶ συννεφώστεπτα ὄρη ἐγκλείοντες. Ἐν τῇ στιγμῇ ταύτῃ καθ' ἣν ὡς μόνη τῆς σιγῆς ἡχὴ οἱ πτερόεντες λόγοι μου τὸ οὖς σου θίγουσι, πομπὴ ἀπείρως μεγαλοπρεπῆς ἐν τῇ σιγῇ αὐτῆς ἀρμονία τελεῖται ἐπὶ τῶν ἀπείρων ἐκτάσεων· καὶ ἡ θεῖα αὐ-

τὴ πομπή, ἐν ἣ ἀφώνως, μυστηριωδῶς δοξολογεῖται τὸ ὄνομα τῆς ὑπερτάτης Παντοδυναμίας, ἐστὶν ἡ ἀνέλιξις τῆς φυσικῆς τῶν κόσμων τούτων ζωῆς! . . . »

— ὦ τῆς θαυμασίας ἀποκαλύψεως! ὦ τοῦ θάμβους! ὦ τοῦ εὐρους τῆς ἀληθείας, ἣν ἀδυνατεῖ νὰ περιλάβῃ τὸ στενὸν πνεῦμα μου! ἀνέκραξα ἐννεός· ταῦτα λοιπὸν τὰ καλλίστιλπνα τοῦ οὐρανοῦ φῶτα τὰ δίκην μαργαρωδῶν σταγόνων ἀπὸ τοῦ ἀμέτρου χάους γλυκερῶς ὑπολάμποντα, εἰσὶ κόσμοι τεράστιοι, αἰωνόβιοι κόσμοι, ἀπολαύοντες ἡμέρας καὶ ἔαρος, περιδινόμενοι ἢ ἀκίνητοῦντες, φέγγοντες ἢ φωτιζόμενοι; . . . Τότε ἰδέα τις, ἰσχυρὰ καὶ μάγος ἰδέα ἐξ ἐκείνων ἃς ὁ νοῦς πρὶν ἢ ἐτι ἐντελῶς διαπλάσῃ μετὰ περιπαθοῦς ζέσεως ἀσπάζεται, ἐπὶ μᾶλλον ἀπεθάρμβωσέ με καὶ ἐπέσχεν ἐπὶ τῶν χειλέων μου χεῖμαρρον ὄλον ἐκφράσεων θαυμασμοῦ.

— Πανδαῆς γλαυξ! ἀνέκραξα. ἡ ἀκοιμήτως ἀέτιον ὄμμα στρέφουσα πρὸς τὰ ἄμετρα ὕψη ἐν τῇ στιγμῇ τοῦ σκότους καὶ τῆς γενικῆς ἀναπαύσεως εἶπέ μοι, οἱ μυριοπληθεῖς οὗτοι κόσμοι ἀσκόπως ἐπὶ τῶν ἀχανῶν αἰθέρων ἐσπάρησαν. μὴ ἄρα βιοῦσιν ἐπ' αὐτῶν πολυκρίθμοι ἀνθρωπότητες καλλιθέμεθλα ἄστεα ἐρείδουσαι ἐπὶ τῶν ἐδαφῶν αὐτῶν, καὶ διὰ ταχυπόρων πλοίων τὰς θαλάσσας πληροῦσαι, πλέουσαι εἰς ὄνειρα δόξης καὶ εὐδαιμονίας, ὡς ἡμεῖς πολυμύχθως, ἀλλ' εὐτυχέστερον ἴσως ἡμῶν δρῶσαι πρὸς ἐπίτευξιν αὐτῆς; ἀνθρωπότητες καταμανθάνουσαι τοὺς περιστοιχοῦντας αὐτάς κόσμους, μεμαγευμένον ὑφῆσαι βλέμμα πρὸς τὸ ἀθάνατον ἰδεῶδες, ἐν ἐνθουσιασμῷ τέλος γονυκλιτοῦσαι πρὸ τοῦ ἀπειροθαυμαζοῦ τῶν θαυμασιῶν Δημιουργοῦ; . . .

Ἄλλὰ τὸ βαθύσοφον τῆς Ἐπιστήμης πτηνὸν σιγῆν ἀγνοίας πρὸς τὴν φωνὴν μου ἀντέταξε· μόνον τῆς λάλου Ἠχοῦς ἤκουσα χλευαζούσης τοὺς τελευταίους αὐτῆς τόνους ὅτινες φροῦδοὶ ἐξέπνεον.

— Οἶμοι! ἐψέλλισα τότε σύννοος· ὦ Ἐπιστήμη, πανδαῆς ἀμαθῆς· ἕως πότε λοιπὸν ἐπὶ τοῦ κόσμου τοῦτου θὰ τρέμωσιν ἀβληχρῶς ἐν τῷ σκότει αἱ ἀκτίνες τοῦ λύχνου σου; ἕως πότε τὸ ἕτερον τῶν ἐν τῷ χέει τοῦ ἀγνώστου τὴν φωτεινὴν μορφήν τῆς ἀληθείας ἐκζητούντων ὀμμάτων θὰ σοὶ κλείῃ διὰ τῆς εὐρείας παλάμης ἢ ἀγνοια, ἀδελφῆ τῆς γνώσεως; . . .

Καὶ ἠτένισα ἄπαξ ἐτι πρὸς τὰ ὕψη μετὰ πόθου θερμοῦ· οἱ μάγοι ἀστέρες ἐν τῇ προκεχωρηκτικῇ νυκτὶ λαμπρότερον ἢ πρὶν ἐσελάγιζον· ἡ δὲ ὑποτρέμουσα αὐτῶν μαρμαρυγὴ, ἥτις ἐθώπευε τὸ ὄμμα μου, περιεῖχεν ἀνέκφραστον θέλητρον. Ἐνῶ δ' ἐν ἐκτάσει ἐθεώρουν αὐτούς, ἀναισθητοῦσα πρὸς τὴν διάτορον τῶν μεσονυκτίων ἀλεκτριῶνων κρυγῆν, ἀναισθητοῦσα πρὸς τὴν δροσπύνον αὐραν, ἥτις μοὶ ἐροῖπιζε τὸ μέτωπον, αἰφνης ἀπὸ γωνίας τινοῦ τοῦ αὐρανοῦ ἀνοιγομένης ἰδεῶδης νεφελόπεπλος μορφή, λαμπρὰ ὡς ἀκτὶς καὶ γοργὴ ὡς ἐκείνη, κατερχομένη ἐλαφρῶς ἐπ' ἐμὲ ἐπίπτει· ἦτο ἡ Μοῦσα ἢ ἡλιόπλαστος κόρη τοῦ αἰθέρος, ἥτις μειδιῶσα καὶ ἀμάχαντον τινα κλάδον τοῦ

χρυσόδαφνιδος Παραδείσου ἐστεφανωμένη, ἐπῆλθέ μοι ἐκείθεν γλυκεῖα ἄρωγός.

— Ἄφρον, πρὸς τί δὲν μ' ἐπεκαλέσθης; μοι εἶπε γαληνιαίως, διὰ τῶν ἀργυρῶν δακτύλων τὴν κόμην μου θίγουσα.

— Σύγγνωθι, ἀγνή θεότης! ἐφώνησα γονυπετούσα καὶ ἀσπαζομένη τὸ νεφελοῦν αὐτῆς κρῆσπεδον· « αἱ τῆς φρενὸς ταραχαὶ παρέπλαξζαν καὶ σφόν »· πόσῳ μᾶλλον ἐμὲ τὴν ἀδαῆ τῆς γῆς ἀκόικον;

— Ἰδέ! ἰδέ! μοι εἶπε δεικνύουσά μοι τὸν οὐρανὸν ἰδὲ τοὺς ἀστέρας· ὅα σοὶ ἐρμηνεύσω τὸ μυστήριον τῆς συμπλοῦς αὐτῶν λάμπων· ὅτε μετὰ τοὺς μόχθους τῆς ἡμέρας οἱ θνητοὶ ἀφεθέντες εἰς ὕπνον λυσιμέριμον, ἐν τῇ βραχεῖα ταύτῃ ἀνυπαρξίζ βιοῦσιν αἰώνας ὅλους χαρᾶς ἢ ἐπιτέλλει στιγμιαίον ὄνειρον, καὶ οἱ ἀστέρες μόνον ἐπ' αὐτοὺς ἀγρυπνῶσιν, ἕκαστος τότε τῶν μυριοπληθῶν τούτων ἀστέρων ἐστὶ τὸ πᾶγχρυσον δῶμα ἀγγέλου φύλακος, ὅστις ἀπὸ ἀμέτρου ὕψους τὴν αὐτῶ ἀφιερωμένην θνητὴν ὑπαρξιν ἄκοιμήτως φρουρεῖ. Ἐκαστος τῶν ἀστέρων τούτων ἐστὶ φωτεινὴ σφαῖρα ἧς τὰς λαμπρὰς ἀειθαλεῖς καλλονὰς ἢ φαντασία σου ἀδυνατεῖ νὰ συλλάβῃ ὡς τὸ ὄμμα σου ἀδυνατεῖ νὰ προσίδῃ αὐτὰς· ἐκεῖ τὸν χρῶν τῆς γήϊνης σφαίρας στίλβουσα χρυσόκοιτις ἀντικαθίστησιν ἐκεῖ ὑψηλὰ ὄρη στεφανοὶ θεοσπεσιῶς ἢ ἀκτίς τοῦ οὐρανόου φωτός· ἐκεῖ εἰς καλλίρροα κύματα θλασσῶν σαπφειρίνων κλίνοντα λούουσι τὰς ἀβράς κεφαλὰς χρυσᾶ ἄνθη ἐπὶ τῶν ἀκτῶν θάλλοντα καὶ ἢ ἐπ' αὐτῶν σταλκίζουσα δρόσος, γλυκὺ δάκρυ χαρᾶς ἐκ τῶν ἀγγελικῶν ὀμμάτων, ἄλυτος ἐφεξῆς ἀδάμας σπινθηροβολεῖ ἢ δὲ δροσοζέφυρος τῶν ἀγγέλων πνοὴ ἐστὶν ἢ ὁωπεύουσα αὐτὰ αὔρα. Βλέπεις τὸν ἀστὲρα ἐκείνον τὸν ὠχρὸν ἀλλὰ φωταυγῆ, ὅστις ἐπὶ τῶν ναμάτων τῆς ἐγγύς ρεούσης κρήνης ἐπιχέει κυμαίνουμένην ἀνταύγειαν; εἶναι ὁ σὸς ἀστὴρ· δὲν εἰσδύει μέχρι βῆθους τῆς καρδίας σου ἢ μελιχρὰ αὐτοῦ ἀκτίς ζωηρότερον αἰφνιδίως ἀναλκμπουσα; ὁ φύλαξ ἀγγελός σου σπροσμειδιᾶ τῇ στιγμῇ ταύτῃ ὅτε τὸ ὄμμα σου μηδὲως αὐτὸν διακρίνον ἀτενίζει αὐτόν. Οὕτως ἐν τῇ νυκτὶ οἱ ἀστερόθρανοι ἀγγελοὶ τὸν μὲν ὑπνοῦντα φρουροῦσιν ἐν τῇ ἡρέμῳ ἀπολαύσει τοῦ ὀνείρου αὐτοῦ, τὸν δὲ ἀγριπνοῦντα τεθλιμμένον παραμυθοῦσι μυστηριωδῶς· ἀκτίνος δίκην ἐπιτέλλοντες αὐτῶ συμπαθὲς μειδίαμα. Ἀκούεις ἀβροτάτην τινὰ ἠχὴν δίκην ἀβεβαίων μουσικῆς ψιθύρων ἀνὰ τοὺς αἰθέρας ἐπιπνεύουσαν; εἶναι ἢ μόλις ἀκουομένη συναυλία τῶν φρουρῶν ἀγγέλων, οἵτινες, λευκόπτεροι ἀηδόνες, ἀπὸ χρυσῶν φωλεῶν δι' ἱερῶν πρὸς τὸ Θεῖον ὠδῶν βουκαλῶσιν ἡρέμα τὸν ὕπνον τοῦ σύμπαντος. Καὶ ἂν ἐνίοτε εἰς τῶν ἀστέρων, γοργότερος τῆς στιγμῆς ἀπὸ τοῦ οὐρανοῦ κατέρχηται, δὲν ἀποσβέννεται τυχαίως ἐν τῷ κενῷ, δὲν καταποντίζεται ἀστραπηδὸν εἰς τὰ ζοφώδη τῆς γῆς πελάγη. Τῇ στιγμῇ ἐκείνῃ ἐνᾶρετος ψυχὴ πτερυγίζει πρὸς τοὺς οὐρανοὺς· ὁ δὲ ἔφορος αὐτῆς ἀγγελὸς καταβαίνει ταχέως μετὰ τῆς χρυσοῦς κρηπίδος αὐτοῦ, ὅπως παραλαβὼν ἐκείνην ἐπ' αὐτῆς, ἀναβι-

βάσῃ εἰς τὰ ὑπερέφελα ὕψη, πρὸ τῶν ποδῶν τοῦ Ὑψίστου.

... ὦ! . . . ἀτενίζει, ἀτενίζει τὰ ἄστρα ὅτε ἀγνή χαρὰ πλημμυρεῖ τὴν καρδίαν σου, τὸ γλυκὺ τοῦ ἀγγέλου σου βλέμμα ἐπ' αὐτὴν δίκην σπινθηρὸς φερόμενον θέλει στίλβει καὶ καθαγιάζει αὐτὴν· ἀτενίζει αὐτὰ καὶ ὅτε σὲ θλίβει ἢ λύπη, τὸ ἀκτινοειδὲς τοῦ φύλακος σου μειδίαμα θέλει σὲ παραμυθεῖ σιγηλῶς, λύον τὴν ἀχλὺν δι' ἧς ἐκείνη σὲ περιβάλλει! . . .

Καὶ ἢ εὐεργέτις Μούσα ἀκαριαίως ἀπέπτῃ· ἐνθὸς δὲ ἢ ἐσχάτη ἄκρα τοῦ νεφελοῦς χιτῶνος αὐτῆς ἐξηρανίζετο εἰς τὰ ὕψη, χρυσοῦν φύλλον τῆς δάφνης αὐτῆς ἀποσπασθὲν ἐκυλίσθη ἐπ' ἐμέ.

— ὦ σοφέ! ἐψιθύρισα ἔνθους ἔτι ἀποστρεφόμενος μικρὸν ἀπὸ τῆς Ἐπιστήμης, ἧτις, ὑπὸ χασματῶν αἰφνιδίως κωλυομένη ἐν τῇ πρὸς ἐκζήτησιν τῆς ἀληθείας πορείᾳ, σύννοος φέρει τὴν χεῖρα ἐπὶ τὸ ἐρρυτιδωμένον μέτωπον, ἔνθους κλίνον τὸ γόνυ πρὸ τῆς θεορρήμονος Μούσης, τῆς κορῆς τοῦ παραδείσου, ἧτις γλυκύφωνος καὶ μειδιῶσα σοὶ ἐκλαλεῖ τὰ μυστήρια τοῦ οὐρανοῦ! . . .

Τὸ ὕστατον δὲ προσβλέπουσα τὰ ἄστρα, εἶπον:

Λάμπετε, ἄστρα φαιδρά! χρυσάνθειοι τῶν ἀγγέλων λιγῶνες, ἀδύτον ἔαρ ἐγκλείοντες, φῶς, ἄνθη, δρόσον καὶ ἄσμα! θεοὶ Παραδείσοι σεῖς ἀφειδῶς ἐσπαρμέν' εἰς τὰ ὕψη· ὦ! ἔσαι πρὸς τὰ ὕψη τὸ βλέμμα ἡμῶν προσηλοῦτε. ὦ βασιλεῦ τῆς ἡμέρας κρουνοῦς χύνων φέγγους [ἀπλέτου ὕπερ θαμβοῦν ἀψυπνοὶ τοὺς θνητοὺς καὶ τὰ ὄνειρα [λύει, ἦλια! μὴ εἰς τὴν νύκτα αὐτὴν, μὴ αὐγὴν ἀνατείλῃς! ἄφες ἐδῶ ἔσαι γονυκλίνουσα τὰστρα νὰ βλέπω κ' ἢ λαμπερὰ τῶν ἀκτῶν νὰ μοὶ φέρῃ μειδίαμ' ἀγγέλων! ὦ ἐρημίτ' αἰετὲ, εὐρυπτέρυξ τῶν ὕψων ἀναξ· ὁ βραχοθέμεθλον θρόνον οἰκῶν ἐπὶ ὕψους ὀρέων, ὅστις φωτόπλιστον βλέμμα ἰθύνας γοργὸν πρὸς τὰ [νέφη, αἶρεσ' εὐθύς πρὸς αὐτὰ πρὶν ἀνέμου πνοῆ σὲ προ- [φθάσῃ.

ὦ! σ' ἐξορκίζω! ταχὺς διὰ μέσου νεφῶν καὶ ἀέρων· εἰς τάνουκτὰ σου πτερὰ ελαφρὰ αἰφνιδίως ὕψων με, φέρε μ' εἰς τὰστρα! κ' ἐκεῖ τὸ χρυσοῦν ἔδαφος τῶν [πατοῦσα, εἰς τὰς γλαυκάς τῶν θαλάσσης ἐκεῖ ὅπου εὐπτερον [σῶμα λούουσιν ἄγγελοι, νὰ κατοπτρίσω μορφὴν μειδιῶσαν, μ' ἐν τῆς ἀκτῆς χρυσοῦν ἄνθος τὴν κόμην μου νὰ [στεφανώσω, καὶ εἰς στιγμὴν γλυκεράν, εἰς στιγμὴν ἡδονῆς ἀ- [θανάτου, ἐπὶ τὰ κελὴν ἐν φίλημα θεῖον μ' ἀγγέλους ν' ἀλλάξω.

ΚΟΡΝΗΛΙΑ Α. ΠΡΕΒΕΖΙΣΤΟΥ.

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΙΣ.

ΜΗΧΑΝΙΚΑ.—*Ἡ μεταρρύθμιση τῶν οἰκῶν ἐν Ἀμερικῇ.*—ΓΕΩΛΟΓΙΚΑ.—*Οἱ παγῶνες τῆς Σπιτζβέργης κατὰ τὸν κ. Charles Rabot.*—ΧΡΟΝΙΚΑ.—*Τὸ ὕψος ὡς μεταβολικὸν τοῦ γολθρο, ὄνου ἰού.*—*Ὁ Στραβῶν καὶ ἡ ξηροφυλλία.*—*Μετεωρολογικὸν δελτίον τοῦ μηνὸς αὐγούστου (ν. ἡμ.).*

Ἐν προηγουμένη Ἐπιστημονικῇ ἡμῶν Ἐπιθεωρήσει ἀνεγράφημεν τινὰς τῶν μετ' ἐπιτυχίας ἀναληφθεισῶν ἐπιχειρήσεων πρὸς μεταφορὰν ὀλοκλήρων οἰκοδομῶν ἀπὸ σημείου τινὸς εἰς ἕτερον σημαντικῶς τοῦ πρώτου ἀπέχον, ἐπιχειρήσεων, ὧν ἡ μὲν πρώτη ἐγένετο ἐν Rouen τὴν 6/18 Φεβρουαρίου ἔ. ἔ., πολλὰ δὲ ταύτην διδέξαντο ἐν Ἀμερικῇ, ἐν αἷς ἀξιολογωτάτη εἶνε ἢ ἐν Σικάγῳ ἐσχάτως γενομένην. Τὴν ἀναγραφὴν τῶν ὁσφ τολμηρῶν, τοσοῦτ' ἀκαὶ ἀξιοθαυμάστων ὑπὸ τὴν ἐποψὴν ἰδίᾳ τῆς μηχανικῆς ἀκριβείας, ἥτις συνοδεύει τὰς ἐπιχειρήσεις ταύτας, γεγονότων συμπληροῦμεν σήμερον συντόμως ἐκτιθέμετες ἐν ταῖς στήλαις ταύταις τὴν ἐν τῇ αὐτῇ ἀμερικανικῇ πόλει τελεσθεῖσαν ἐσχάτως ἀνύψωσιν ἀπὸ τῆς ἐπιφανείας τοῦ ἐδάφους ὀλοκλήρου οἰκίας, σημαντικῶν διαστάσεων καὶ βάρους, 4 1/2 καὶ πλέον μέτρα ὑπεράνω τῆς θέσεως, ἐφ' ἧς τὸ οἰκοδόμημα τοῦτο ἐπὶ μακρὸν πρότερον χρόνον ἐβεβηλοῦτο. Ὅταν δι' οἰονδῆτινα λόγον οἰκοδομημᾶ τι κρίνεται μικρότερον τοῦ δέοντος ἢ μὴ ἀνταποκρινόμενον πρὸς τὰς βλέψεις τοῦ ἰδιοκτῆτου αὐτοῦ, ὁ δὲ ἀρχιτέκτων ὑπολογίσῃ τὴν πρὸς ὀλοσχερῇ κατεδάφισιν καὶ ἀνοικοδομῆσιν αὐτοῦ δαπάνην ὑπερβολικὴν, τότε ἀντὶ ταύτης χρησιμοποιεῖται ἡ ἀνύψωσις τῆς οἰκοδομῆς διὰ προσθήκης διαμερισμάτων, προστιθεμένων οὐχὶ ὑπεράνω τῶν ἤδη ὑπαρχόντων, ἀλλὰ κάτωθεν αὐτῶν, ἥτοι μεταξὺ τῶν ὑπαρχόντων διαμερισμάτων καὶ τοῦ ἐδάφους.

Ἡ πρὸς τοῦτο ἐργασία, μετὰ πολλῆς τῆς ἐπιτυχίας ἐκτελεσθεῖσα ἐσχάτως ἐν Σικάγῳ, διαφέρει τῆς πρὸ μινὸς περιπίου ἀναγραφείσης ἐν ταῖς στήλαις ταύταις μόνον καθ' ὅσον μετὰ τὴν τομὴν τῆς οἰκοδομῆς κατὰ τὴν βάσιν αὐτῆς, ἀντὶ νὰ μετενεχθῇ αὐτὴ εἰς ἀπόστασιν ἀπὸ τῆς πρώτης θέσεως, ἀνύψουται ὀλόκληρος διὰ καταλλήλων μηχανημάτων, καὶ ἐνῶ τοῦτο βραδέως γίνεται καὶ ὀλόκληρος ἡ οἰκοδομὴ μένει μετέωρος, κτίζονται ὑπ' αὐτῆν οἱ τοῖχοι τοῦ προστιθεμένου ἰσογαιῖου διαμερισματος. Τὴν μέθοδον ταύτην ἐχρησιμοποίησαν ἐν Σικάγῳ πρὸς ἀνύψωσιν οἰκίας, τέσσαρας ἐχοῦσης ὀροφῆς πλὴν τοῦ ἰσογαιῖου διαμερισματος. Τὸ πλάτος αὐτῆς εἶνε 12, 25 μ., τὸ βάθος 33, 25 μ. καὶ τὸ ὕψος 30, 50 μ., τὸ δὲ ὀλικὸν βῆρος ἐξίσουται πρὸς 6000 τόννων. Ἐπειδὴ δὲ ἡ ἀξία τοῦ γνησίου ἐφ' οὗ κεῖται ἡ περὶ ἧς ὁ λόγος οἰκία εἶνε μεγίστη (περὶ τὰ 7000 φρ. κατὰ τετραγωνικὸν μέτρον), καθ' ὅσον αὐτὴ κεῖται εἰς μίαν τῶν κεντρικωτέρων ὁδῶν τῆς ἀχανοῦς ἀμερικανικῆς μεγαλοπόλεως, ὁ δὲ ἰδιοκτῆτης αὐτῆς ἐξημιούτο ἐκ τῆς ἐνοικιάσεως τῶν πρὸ τῆς περὶ ἧς ὁ λόγος ἀνύψωσεως διαμερισμάτων τοῦ κτήματος αὐτοῦ ἐσκέθηεν δαπανᾶν 100000 δολλαρίων, ἥτοι 516000 φράγκων, νὰ κατασκευάσῃ νέον διαμερίσμα, ὅπερ ν' ἀποφέρῃ αὐτῷ ἐτησίως τὰ ἀρκούντως στερογύλον ποσὸν τῶν 25000 δολλαρίων,

τὴν ἐργασίαν ταύτην ἀνέλαβε μετ' ἀξιοθαυμάστου πεποιθήσεως περὶ τῆς ἐπιτυχίας καὶ αἰδίως ἤγαγεν εἰς πέρας ἀμερικανὸς τις μηχανικός, ὅστις μεγάλας ἰδίᾳ ἔδει νὰ λάβῃ προφυλάξεις πρὸς ἐπιτυχίαν τῆς ἐπιχειρήσεως—διότι καὶ ἡ οἰκοδομὴ ἤτο ἀρχαία καὶ ἐξ ὀλοκλήρου ἀπετελεῖτο ἐκ πλίνθων καὶ ξύλων—ἀνευ τῶν ὀποίων καὶ ἡ πρὸς ἐκτέλεσιν τοῦ ἔργου ἐνασχοληθέντες ἄνδρες θὰ ἦσαν φυσικῶς ὀλιγώτεροι, καὶ ἡ πρὸς ταύτην δαπάνη πολλῶν ἐλάσσων.

Ὅπωςδὴποτε, ἡ ἐπιχειρήσις ἐστέθη ὑπὸ πλήρους ἐπιτυχίας. Αἱ κατὰ ταύτην χρησιμοποιοῦντα ἐξελικτρὰι (verins) ἦσαν ἐν συνόλῳ 1840, ἐχειρίζοντο δὲ ταύτας 130 ἐν συνόλῳ ἄνδρες. Ὑπὸ τὰς περιστάσεις ταύτας ἀπληθήσαν 11 1/4 ἡμέραι πρὸς ἀνύψωσιν τοῦ οἰκοδομήματος κατὰ 4, 56 μ. ὑπεράνω τῆς ἀρχικῆς αὐτοῦ θέσεως.

Τὴν λεπτομερῆ καὶ ἐξηκριβωμένην ἀνάλυσιν ἐτέρου ζητήματος σχετικῆς πρὸς τὰς πολλὰς ἐν ταῖς στήλαις ταύταις ἀναγραφείσας γεωλογικὰς παρατηρήσεις καὶ ἀνακαλύψεις, ἀναφερομένης ἰδίᾳ εἰς εἰδήσεις περὶ τῆς θέσεως, ἐκτάσεως, κινήσεως καὶ ὕψους τῶν παγῶνων, εὑρίσκωμεν ἀναγεγραμμένην ἐν τῷ περὶ τῶν παγῶνων τῆς Σπιτζβέργης ὑπομνήματι τοῦ κ. Charles Rabot, ὑπομνήματι δημοσιευθέντι ἐν τῇ Nature τῆς 4/16 Σεπτεμβρίου ἔ. ἔ. Καὶ ἐν προγενεστέρῳ μὲν φύλλῳ ἀνεγράφημεν ἐγκαίρως¹ περιλήψιν τῆς ἐξ ὀνόματος τοῦ κ. Ch. Rabot γενομένης ὑπὸ τοῦ κ. Daubrèe ἀνακοινώσεως τῇ Ἀκαδημίᾳ τῶν ἐπιστημῶν τῶν Παρισίων², ἣδη δὲ ἔχοντες πρὸ ἡμῶν αὐτὸ τοῦτο τὸ κείμενον τοῦ ὑπομνήματος τοῦ κ. Rabot προβαίνομεν εἰς τὴν κατὰ τὸ ἐνὸν συμπλήρωσιν τῶν ἐν τῇ περιλήψει ἐκείνῃ συντόμως ἀναγραφέντων.

Τὸ ὑπόμνημα τοῦτο ἀρchetαι διὰ τῶν ἐπομένων :

« Αἱ πολικαὶ χῶραι μετὰ τῶν ὑπερμεγέθων αὐτῶν παγῶνων ἀποτελοῦσιν ἀντικείμενον ἐξόχως ἐνδιαφέρον τοῖς γεωλόγοις. Τὰ ἐκτεταμένα ταῦτα ἐκ κρυστάλλου πεδία εἶνε τὰ ἐπιζήσαντα λειψάνα τῆς παγετώδους περιόδου, καὶ ὑποβαλλόμενα εἰς παρατηρήσεις μεθ' ὑπομονῆς γινομένης δύνανται ν' ἀποκαλύψωσι τοῖς φυσιοδίφαις τὸ μυστικὸν τῶν τετατογενῶν σχηματισμῶν. Αἱ ἀρκτικαὶ γαῖαι εἶνε ἀληθῆ χημικὰ ἐργαστήρια τῆς πειραματικῆς γεωλογίας.

Ἀπὸ πολλοῦ οἱ ὀσοφὶ τῆς Σκανδιναυκῆς χερσονήσου ἐνόησαν τὴν σημαντικότητα τῶν συγκερικῶν τούτων μελετῶν καὶ πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον ἐπεχείρησαν σημαντικὰς ἐκδρομὰς εἰς τε τὴν Γροιλλανδίαν καὶ τὴν Σπιτζβέργην.

Πρὸς σύνδεσιν τῶν παρατηρήσεων τούτων μετὰ τῶν ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ μὲν ἀντικείμενον ἀλλ' ἀπὸ ἄλλης ἀπόψεως ἐν Ἐλβετίᾳ γενομένων, διέτρεξα ἐπὶ 15 ἐτη τὰς Ἀλπεῖς, τὴν Λαπωνίαν καὶ τὰς πολυὰς χώρας. Κατὰ πρῶτον, τῷ 1882, ἐπεσκέθηεν τὴν Σπιτζβέργην, καὶ πέρυσιν ἐπὶ τοῦ μεταφορικοῦ Μάγχις, ἐξηρευνήσα ἐκ νέου τὴν δυτικὴν ἀκτὴν τοῦ ἀρκτικού τοῦτου ἀρχιπελάγους.»

Μετὰ τὴν σύντομον μὲν, σημαντικωτάτην ὁμως ταύτην ἱστορικὴν εἰσαγωγήν, ὁ κ. Rabot ἀναφέρει

(1) Βλέπε ἀριθμ. 39, ἐν σελ. 773.

(2) Συνοδία τῆς 21/3 ἰουλίου ἔ. ἔ.

(1) Βλέπε ἀριθμ. 43, ἐν σελ. 854—855.

τούς τρεις διαφόρους τύπους υπό τούς οποίους παρουσιάζεται τὸ φαινόμενον τῶν παγῶνων ἐν ταῖς ἀρκτικαῖς χώραις, ἢτοι α) τὸν τῶν παγῶνων οὔτινες, ὡς οἱ τῶν Ἀλπεων, ἀποτελοῦσι συνεχῆ ρεύματα πάγου, μορφήν σπανίαν καὶ μικρὰς ἐκτάσεως ἐν ταῖς ποικίαις χώραις, β) τὸν ἰδιάζοντα τύπον τῶν βορειῶν χωρῶν, τὸν ὑπὸ τὸ ὄνομα *inlandsis* ἀναφερόμενον ὑπὸ τῶν σκανδιναυῶν γεωλόγων, ὅστις παρέχει τὴν εἰκόνα ἀπεράντων λιμνῶν πάγου, οὔτινες τὰ μᾶλλον γνωστὰ πρότυπα εἶνε ὁ ὑπερμεγέθης παγῶντις Γροιλανδίας καὶ ὁ τῆς βορειανατολικῆς Γῆς (*Terre de Nord-Est*) ἐν Σπιτζβέργῃ καὶ γ) τὸν μέσον τύπον μεταξὺ τῶν δύο τούτων παρουσιαζόμενον ὑπὸ τὴν μορφήν ὑψηλῶν πεδιάδων ὁμοίων ταῖς *inlandsis*, πεδιάδων διασχιζομένων ὑπὸ ὑψηλῶν βραχωδῶν κορυφῶν, εἰς ὃν ἀνάκουσιν οἱ παγῶνες τῆς δυτικῆς Σπιτζβέργης, τῆς μᾶλλον ἐκτεταμένους τῶν γαιῶν, αἵτινες συνιστῶσι τὸ ἀρχικόν τοῦτο ἀρχιπέλαγος.

Ὁμιλῶν εἶτα περὶ τῆς ὑπερβολικῆς σημασίας, ἣτις ἀπεδόθη εἰς τὰ ἐν Σπιτζβέργῃ παγετώδη φαινόμενα, ὁ κ. Rabot ἀναγράφει ὅτι δὲν ἀπαντᾷ ἐν αὐτῇ συνεχῆς στρώμα πάγου καλύπτοντος ἅπασαν τὴν ἐπιφάνειαν τῆς νήσου, ὡς πολλάκις τοῦτο ἐβεβαίωσαν, ἀλλὰ τρεῖς μόνον μεγάλαί περιοχαὶ πάγου κεχωρισμένοι ἀπ' ἀλλήλων διὰ ζωνῶν κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἥττον εὐρειῶν, ἐν αἷς δὲν ἀπαντῶσι παγῶνες. Καὶ κατὰ πρῶτον μὲν ἀναφέρει τὸν εἰς τὰ μεσημβρινὰ τῆς νήσου μέχρι τοῦ παραλλήλου τοῦ ὄρου *Van Mijen* (*Belsound*) μέγαν ὄγκον, ἐκτεινόμενον περίπου εἰς τὰ δύο τρίτα τοῦ πλάτους τῆς νήσου. εἶτα τὴν δευτέραν ζώνην τῶν παγῶνων, ἣτις κατέχει τὸ βορειοδυτικόν τῆς νήσου, ὀριζομένη ἀφ' ἑνὸς μὲν ὑπὸ τῆς ἀκτῆς τοῦ Παγωμένου Ὠκεανοῦ, ἀφ' ἑτέρου δὲ ὑπὸ τοῦ *Isfjord*, καὶ τελευταίον τὴν τρίτην ζώνην καλύπτουσαν τὰ βορειανατολικά τῆς Σπιτζβέργης, πέραν τῆς *Sassenbay* καὶ τῆς *Klaas Billen Bay*.

Ἐνταῦθα περατοῦται ἡ γενικὴ περιγραφὴ τῶν παγῶνων τῆς ποικίλης ταύτης νήσου ἔπονται δὲ ταύτη λεπτομέρειαι περὶ ἐκάστης τῶν τριῶν τούτων ζωνῶν καὶ ἰδίᾳ τῆς Ἀνατολικῆς, περὶ ὧν ἔσται ἡμῶν ὁ λόγος ἐν προσεχεί Ἐπιθεωρήσει.

ΧΡΟΝΙΚΑ.—Ἐσχάτως ἐγένετο ὑπὸ τοῦ κ. Koch λίαν προσεκτικὴ μελέτη ἐπὶ τῆς ἀρχῆς καὶ τῶν αἰτίων τῆς διαδόσεως τῆς χολερικής ἐπιδημίας ἐν Ἀμβούργῳ κατὰ τὴν παρελθόν ἔτος, ὡς συμπέρασμα τῆς ὁποίας ἐξάγεται ὅτι κατὰ τὴν ἐπιδημίαν ταύτην ἐκτὸς πάσης ἀμφιβολίας κεῖται ἡ διὰ τοῦ ὕδατος μεταδόσις τοῦ χολερογόνου ἰοῦ. Τῷ ὄντι μετὰ τὴν περὶ τῆς ὁ λόγος ἐπιδημίας τρεῖς κυρίως πόλεις ἔπαθον ἐκ τῆς νόσου, τὴν Ἀμβούργον, τὴν Ἀλτόνα καὶ τὴν *Wandsbeck*, αἵτινες, καίτοι ἀπολύτως συνεχόμεναι ὥστε ν' ἀποτελῶσι μίαν καὶ μόνην πόλιν, διαφέρουσιν οὐσιωδῶς ὡς πρὸς τὴν ποιότητα τοῦ ἐν ἐκάστη τούτων χρησιμοποιουμένου ποσίου ὕδατος. Διότι ἐν μὲν τῇ *Wandsbeck* χρησιμοποιεῖται πρὸς πόσιν διηθημένον ὕδωρ προερχόμενον ἐκ λίμνης προπεφυλαγμένης ἀπὸ παντὸς ἐκ τῶν ἀκαθαρσιῶν τῶν ὄχθεων μόλυσμα, ἐνῶ τὸ Ἀμβούργον ὑδρεύεται ἀμέσως ἐκ τοῦ Ἀλβίου ἀνευ οὐδεμιᾶς πρὸ τῆς διανομῆς αὐτοῦ διηθήσεως, ἡ δὲ Ἀλτόνα ὑδρεύεται μὲν ἐπίσης ἐκ τοῦ Ἀλβίου, ἀλλὰ πρὸ τῆς εἰσαγωγῆς αὐτοῦ ἐν τοῖς σωλῆσι τῆς διανομῆς τὸ ὕδωρ τοῦ ποταμοῦ τούτου ὑφίσταται σοβαρὰν καὶ, ὡς ἀπεδείχθη ἐκ τῆς

πορείας τῆς τελευταίας χολερικής ἐπιδημίας, σωτήριον διήθησιν.

Ἡ ποιότης τοῦ ὕδατος ἐπέδρασε καταφανῶς ἐπὶ τῆς πορείας τῆς νόσου· διότι ἐνῶ ἐν Ἀμβούργῳ φοβερὰν αὐτὴ προσέλαθεν ἔντασιν πολυάριθμα ἀριθμητάσα θύματα, αἱ πόλεις Ἀλτόνα καὶ *Wandsbeck* παρέμειναν σχετικῶς ἀσινεῖς, ἐὰν μάλιστα ἀφαιρηθῶσιν ἐκ τοῦ σημειωθέντος ἀριθμοῦ τῶν ἐν ταῖς δύο ταύταις πόλεσι παθόντων οἱ ἐν Ἀμβούργῳ μὲν προσβληθέντες ὑπὸ τῆς νόσου ἐν αὐταῖς δὲ ἀσθενεῖς μεταναστεύσαντες. Τὸ γεγονός τοῦτο κατεδείχθη κατὰ τρόπον μάλιστα προκαλοῦντα ἀληθῆ ἐκπλήξιν, εἰς τὰ σημεῖα τὰ χωρίζοντα τὸ Ἀμβούργον ἀπὸ τῆς Ἀλτόνας· διότι ἐνῶ ἐκεῖ αἱ συνθήκαι τοῦ εἰσάγου, τῆς διοικητικῆς καὶ τῆς κατοικίας εἶνε ἀπολύτως αἰ αὐταὶ διὰ τὰς δύο πόλεις, ἡ χολέρα δὲ ἐπεξετάθη ἢ μόνον μέχρι τῆς γραμμῆς τῆς χωριζούσης τὸ Ἀμβούργον ἀπὸ τῆς Ἀλτόνας, χωρὶς νὰ προσβάλλῃ τὴν τελευταίαν ταύτην πόλιν, ἐπὶ πλέον δὲ παρατηρήθη ὅτι καθ' ἣν θέσιν αἱ δύο πόλεις εὐρίσκονται κεχωρισμέναι διὰ τινος ὁδοῦ εἰς ἡμισείας ἀνηκούσης εἰς ἑκατέραν τούτων, μόνον τὸ εἰς τὴν πόλιν τοῦ Ἀμβούργου ἀνήκον μέρος τῆς ὁδοῦ προσεβλήθη ὑπὸ τῆς χολέρας, οὐδὲν δὲ ἔπαθε τὸ ἕτερον αὐτῆς ἡμισυ τὸ εἰς τὴν Ἀλτόνα ἀνήκον, ἐτι δὲ ἐσημειώθη ὅτι οὐδὲν χολερικὸν κρούσμα ἐγένετο ἐν τῇ συνοικίᾳ, τῇ ἐν τῇ πλατείᾳ τοῦ Ἀμβούργου ἰδρυμένη καὶ ὑπὸ ἐργατῶν κατοικουμένη, ἣτις ἐξαιρετικῶς ἐλάμβανε τὸ πόσιμον ὕδωρ ἐξ Ἀλτόνας!

Ἦν σχολίον ἐπὶ τῶν συντομώτατα ἐνταῦθα ἀναγραφόμενων πορισμάτων τῶν ἀξιολόγων μελετῶν τοῦ κ. R. Koch ἐπὶ τῆς ἐπιρροῆς τῆς ποιότητος τοῦ ὕδατος κατὰ τὴν διάδοσιν τῆς χολέρας θεωροῦμεν περιττόν.

Ἐν ἐπιστολῇ αὐτοῦ χρονολογούμενῃ ἀπὸ 2 Σεπτεμβρίου ε. ἔ. ὁ ἐν Σηλυβρίᾳ κ. E. Δημοσθενόπουλος πέμπει ἡμῖν ἀντίγραφον τῶν ἐν σελ. 455—457 τοῦ γ' τόμου τῆς ὑπὸ τοῦ κ. Παναγιώτου Γ. Γενναδίου, τμηματάρχου τῆς γεωργίας ἐν τῷ Ἑλληνικῷ Βασιλείῳ, ἐκδομένης «Ἑλληνικῆς γεωργίας» ἀναγραφόμενον, ἀφορμὴν λαθῶν εἰς τοῦτο ἐκ τῆς ἐν τῷ ὑπ' ἀριθμ. 7214 φύλλῳ τοῦ «Νεολόγου» ἀναδημοσιευθείσης Ἐπιστημονικῆς ἡμῶν Ἐπιθεωρήσεως ὑπὸ τὸν τίτλον «Ὁ Στράβων καὶ ἡ ξηροφυλλία».

Ἐν ταῖς σελ. ταύταις τῆς «Ἑλληνικῆς γεωργίας» ἀναγράφεται ὅτι πολλὰ ἔτη πρότερον ἔθεωρήθη ὑπὸ πένων τὸ ὑπὸ τοῦ Στράβωνος καὶ ἄλλων ἀρχαίων συγγραφέων ἀναφερόμενον ζῳφίον ὡς ἡ γνωστὴ ξηροφυλλία (Κορέσιος ἐν τῇ «Ἐκλεκτικῇ» τῆς 20 ἰανουαρίου 1870), ὅτι δὲ ὁ φυσιοδίφης *Planchon*, εἰς ὃν ἀνετέθη ἡ ἐξέτασις τοῦ ζητήματος ὑπὸ τῆς ἐν Παρισίαις *Société des agriculteurs de France*, κατέδειξε (1870) τὸ σφαλερὸν τῆς ὑποθέσεως τοῦ Κορέσιου· ὅτι τὸ αὐτὸ χωρίον τοῦ Στράβωνος ἀναδημοσιεύθη τῷ 1879 ὑπὸ τοῦ κ. Γ. Νικολαΐδου, ὅπως καταδείχθη ἡ ὁμοιότης τοῦ φαινομένου τῶν ἀρχαίων συγγραφέων καὶ τῆς ξηροφυλλίας, ἀλλ' ὅτι κατὰ τὴν κ. Γενναδίον ἡ διὰ μίγματος ἐλαίου καὶ πίστεως ἐν Ἀνατολῇ θεραπευμένη νόσος τῆς ἀμπέλου δὲν εἶνε ἡ ξηροφυλλία ἀλλ' ἄλλη τις, ὡς ἔπεισεν αὐτὴν ἡ ἐπὶ τόπου ἐξέτασις τῶν διὰ τῆς συνταγῆς τοῦ Στράβωνος θεραπευομένων ἀμπέλων ἐν Χίῳ, Τσεσμέ καὶ ἐν Ἀμπελακίῳ Θεσσαλίας.

Ταῦτα δημοσιεύοντες κατὰ καθῆκον οὐδόλως νομίζομεν ὅτι δέον ἐκ τούτων νὰ τροποποιήσωμεν τὰ ἐν τῇ ἐν λόγω Ἐπιστημονικῇ ἡμῶν Ἐπιθεωρήσει ἀναγραφέντα θετικὰ ἀποτελέσματα τῆς διὰ τοῦ πετρελαίου θεραπείας τῆς ξηροφυλλίας, ἥς τὴν συνταγὴν ἀ-

γράφει μὲν ὁ Στράβων, τοσοῦτον δὲ τελεσφόρως ἐχρησιμοποίησεν ὀλίγον τροποποιήσας αὐτὴν ὁ κ. de Mély.

Ἴδού δὲ τί σχετικῶς πρὸς τὰ ὑπὲρ τοῦ κ. Ε. Δ. ἐπιστελλόμενα ἡμῖν ἀναγινώσκωμεν ἐν τῇ Ἐπιθεωρήσει τῶν Δύο Κόσμων ὑπὸ τῆν ἐπιγραφὴν: *Le Phylloxera en Europe et en Amérique.*—*Son origine, ses ravages, les moyens de le combattre, par Mr J.-E. Planchon, professeur à la Faculté des Sciences de Montpellier,*¹ ὅπερ αὐτοῦσιον καταχωρίζομεν ἐνταῦθα:

«*Apriori* l'hypothèse d'un indigénat européen répugne presque au simple bon sens. Se figure-t-on un pareil insecte traversant sans se révéler des siècles de culture de la vigne, et tout d'un coup manifestant sa puissance par de véritables désastres? Supposons même qu'il eût attendu pour sévir des conditions climatiques favorables, par quelle cause apparaîtrait-il simultanément sur les points les plus distants—midi de la France, Bordelais, Autriche, Erfurt, Portugal—irradiant toujours d'un centre et se répandant par invasion autour de ces points de départ? N'est-ce pas là le caractère des maladies importées?—Mais, a dit Mr Koresios, d'Athènes, *le phylloxera* n'est pas nouveau en Europe; il n'est autre que le *phleir* (φθέϊρ) ou pou de la vigne décrit par Strabon, et que les Grecs modernes combattent encore par des moyens analogues à ceux qu'indique le vieux géographe¹. Or en recourant au texte cité, il est facile de voir que le *phleir* est une cochenille farineuse², très voisine de la cochenille des serres et qui, répandue ça et là dans la région de la Méditerranée et de la Mer Noire, attaque en été les parties extérieures de la vigne en les recouvrant d'une couche sirupeuse de miellat, sur laquelle se développe comme un enduit la cryptogame appelé fumagine, κτλ.

Συμπεριλαμβανόμενα τῶν μετεωρολογικῶν δελτίων τῆς Εὐρώπης καὶ τῆς βορειοδυτικῆς Ἀφρικῆς κατὰ τὸν μῆνα αὐγούστου (v. ἡμ.), ἔχον ὡς:

Ἐπιθεωρήσει τῶν Δύο Κόσμων ὑπὸ τῆν ἐπιγραφὴν: *Le Phylloxera en Europe et en Amérique.*—*Son origine, ses ravages, les moyens de le combattre, par Mr J.-E. Planchon, professeur à la Faculté des Sciences de Montpellier,*¹ ὅπερ αὐτοῦσιον καταχωρίζομεν ἐνταῦθα:

1) XLIVe. Année.—Troisième période.—Tome premier, 1er. Janvier 1874. 3e livraison.

1) *Terre ampélite* de Strabon—sorte de terre bitumineuse.
2) Le *dactylopius longispinus*.

Ἄκραι θερμοκραδία.

Ἡμερ. Αὐγ.	Ταπεινότητ.	Υψίστη.
1	0 ^o , ἐν Pic du Midi· 2 ^o , ἐν mont Ventoux· 4 ^o , ἐν Servance.	38 ^o , ἐν Laghouat· 32 ^o , ἐν Aumale· 37 ^o , ἐν Cap Béarn.
2	1 ^o , ἐν Pic du Midi· 4 ^o , ἐν Servance· 6 ^o , ἐν Puy de Dôme.	38 ^o , ἐν Laghouat· 37 ^o , ἐν Aumale· 33 ^o , ἐν C. Béarn.
3	4 ^o , ἐν Pic du Midi· 6 ^o , ἐν Servance καὶ ἐν Cap· 7 ^o , ἐν Briançon.	40 ^o , ἐν Laghouat· 38 ^o , ἐν Aumale· 34 ^o , ἐν Μα- δρίτη· 32 ^o , ἐν Biarritz.
4	5 ^o , ἐν Pic du Midi· 6 ^o , ἐν Charleville· 8 ^o , ἐν Servance.	40 ^o , ἐν Laghouat· 33 ^o , ἐν Aumale· 32 ^o , ἐν Κλερμόν· 31 ^o , ἐν Ἄλ- γαρίφ.
5	2 ^o , ἐν Pic du Midi· 4 ^o , ἐν Stornoway· 7 ^o , ἐν Servance.	39 ^o , ἐν Σπαζ· 36 ^o , ἐν La- ghouat· 34 ^o , ἐν Μαδρί- τη· 32 ^o , ἐν Cap Béarn.
6	2 ^o , ἐν Pic du Midi· 4 ^o , ἐν mont Ventoux· 7 ^o , ἐν Puy de Dôme.	35 ^o , ἐν Cap Béarn· 34 ^o , ἐν San Fernando· 32 ^o , ἐν Βενδρησίφ.
7	5 ^o , ἐν Pic du Midi· καὶ ἐν mont Ventoux· 6 ^o , ἐν Bodo.	36 ^o , ἐν Laghouat· 37 ^o , ἐν Cap Béarn· 34 ^o , ἐν ile d'Aix.
8	7 ^o , ἐν Pic du Midi· καὶ ἐν Bodo· 8 ^o , ἐν mont Ventoux.	38 ^o , ἐν Laghouat· 37 ^o , Μαδρίτη· 34 ^o , ἐν Βορδῶ καὶ ἐν Limoges.
9	8 ^o , ἐν Pic du Midi, m. Ventoux καὶ Gap· 7 ^o , ἐν Haparanda.	37 ^o , ἐν Βορδῶ καὶ ἐν Μα- δρίτη· 36 ^o , ἐν Limoges· 34 ^o , ἐν Aumale.
10	5 ^o , ἐν Hernosand· 7 ^o , ἐν Gap· 8 ^o , ἐν Pic du Midi καὶ ἐν mont Ventoux.	39 ^o , ἐν Laghouat· 37 ^o , ἐν Aumale· 36 ^o , ἐν C. Βέαρν· καὶ ἐν Μαδρίτη· 39 ^o , ἐν Laghouat· 38 ^o , ἐν Μαδρίτη· 35 ^o , ἐν Περ- πιαν καὶ ἐν Aumale.
11	8 ^o , ἐν Pic du Midi· 9 ^o , ἐν Bodo· 10 ^o , ἐν Puy de Dôme.	40 ^o , ἐν Μαδρίτη· 36 ^o , ἐν Croisette καὶ ἐν Cap Βέαρν· 35 ^o , ἐν Cette.
12	6 ^o , ἐν Bodo· 8 ^o , ἐν mont Ventoux καὶ ἐν Hernosand.	40 ^o , ἐν Μαδρίτη· 39 ^o , ἐν ile d'Aix· 38 ^o , ἐν La- ghouat· 36 ^o , ἐν Coubre 41 ^o , ἐν ile d'Aix· 38 ^o , ἐν Μαδρίτη· 37 ^o , ἐν Βορ- δῶ· 36 ^o , ἐν Limoges.
13	6 ^o , ἐν Bodo· 8 ^o , ἐν Her- nosand· 9 ^o , ἐν Pic du Midi καὶ ἐν m. Ventoux.	40 ^o , ἐν Μαδρίτη· 37 ^o , ἐν la Coubre· 36 ^o , ἐν Βορ- δῶ καὶ ἐν Limoges.
14	6 ^o , ἐν Bodo καὶ ἐν Hapa- randa· 8 ^o , ἐν Pic du Midi καὶ ἐν m. Ventoux.	39 ^o , ἐν Μαδρίτη· 38 ^o , ἐν Laghouat· 36 ^o , ἐν Βορ- δῶ καὶ ἐν Limoges.
15	3 ^o , ἐν Haparanda· 6 ^o , ἐν Bodo καὶ ἐν Ἀρχαγγέλω· 9 ^o , ἐν Pic du Midi.	40 ^o , ἐν Μαδρίτη· 37 ^o , ἐν la Coubre· 36 ^o , ἐν Βορ- δῶ καὶ ἐν Limoges.
16	5 ^o , ἐν Haparanda· 6 ^o , ἐν Bodo καὶ ἐν Hernosand· 8 ^o , ἐν Pic du Midi· 4 ^o , ἐν Hernosand· 6 ^o , ἐν Bodo καὶ ἐν Haparanda· 7 ^o , ἐν Pic du Midi.	39 ^o , ἐν Μαδρίτη· 38 ^o , ἐν Laghouat· 36 ^o , ἐν Βορ- δῶ καὶ ἐν Limoges.
17	4 ^o , ἐν Hernosand· 6 ^o , ἐν Bodo καὶ ἐν Haparanda· 7 ^o , ἐν Pic du Midi.	38 ^o , ἐν Biarritz, ἐν ile d'Aix καὶ ἐν Limoges· 35 ^o , ἐν Aumale.

Ακραί θερμοκρασίαι.

Ημερ.	Ταπεινοτάτη.	Υψίστη.
Αύγ. 18	30, εν Bodo· 40, εν Haparanda· 80, εν Pic du Midi.	370, εν Μαδρίτη· 360, εν Besançon· 350, εν Aumale.
» 19	50, εν Haparanda· 30, εν Hernosand· 60, εν Pic du Midi.	380, εν la Calle· 370, εν Μαδρίτη· 360, εν Περπιναζάν· 35, εν Belfort.
» 20	30, εν Haparanda· 50, εν Pic du Midi· 80, εν Bodo.	350, εν Λυών και εν Gap· 340, εν Μαδρίτη, Φλωρεντία και Aumale.
» 21	50, εν Haparanda· 60, εν Pic du Midi· 90, εν Αρχαγγελω.	350, εν Μαδρίτη· 340, εν Λυών, Κλερμόν, Cap Béarn και Aumale.
» 22	70, εν Pic du Midi· 80, εν Haparanda· και εν Αρχαγγελω.	370, εν C. Béarn και εν Μαδρίτη· 360, εν Laghouat και Aumale.
» 23	70, εν Αρχαγγελω· 80, εν Pic du Midi· 100, εν Bodo και εν Κρακοβίχ.	390, εν Μαδρίτη· 360, εν Λυών, Gap, C. Béarn, και Aumale.
» 24	90, εν Pic du Midi, Αρχαγγελω και Hernosand.	390, εν Laghouat· 380, εν Μαδρίτη· 370, εν Cap Béarn και εν Gap.
» 25	70, εν Servance· 90, εν Pic du Midi, Αρχαγγελω και Hernosand.	410, εν Μαδρίτη· 380, εν Laghouat· 370, εν Παλέρμω· 360, εν C. Béarn.
» 26	50, εν Αρχαγγελω· 60, εν mont Ventoux· 70, εν Pic du Midi.	400, εν Μαδρίτη· 390, εν C. Béarn· 370, εν Παλέρμω και εν Laghouat.
» 27	40, εν mont Ventoux και εν Αρχαγγελω· 50, εν Pic du Midi και εν Servance.	360, εν Aumale· 350, εν Παλέρμω· 340, εν Cap Béarn.
» 28	30, εν Αρχαγγελω· 40, εν Haparanda· 50, εν Pic du Midi.	380, εν Laghouat· 370, εν Aumale· 350, εν C. Béarn και εν Gap.
» 29	00, εν Uléaborg· 10, εν Haparanda· 20, εν Pic du Midi.	380, εν Laghouat· 340, εν Aumale· 300, εν C. Béarn.
» 30	-10, εν Pic du Midi· 00, εν Puy de Dôme.	370, εν Laghouat· 340, εν Aumale· 300, εν C. Béarn.
» 31	-20, εν Pic du Midi· 20, εν Haparanda· 50, εν Μόσχ.	380, εν la Calle· 370, εν Laghouat· 350, εν Παλέρμω· 310, εν C. Béarn.

Ὡς ἐκ τοῦ ἀνωτέρω πίνακος δείκνυται, ἡ μὲν ταπεινοτάτη θερμοκρασία ἐν τοῖς μετεωρολογικοῖς σταθμοῖς τῆς Ἑυρώπης καὶ τῆς βορειοδυτικῆς Ἀφρικῆς ἐσημειώθη ἐν Pic du Midi τὴν 31, ἐξισωθεῖσα πρὸς -20, οἷς δὲ ἐσημειώθη ἡ θερμοκρασία 00, ἐν Uléaborg τὴν 29 καὶ ἐν Haparanda τὴν 30, ἡ δὲ ὑψίστη ἐν τοῖς αὐτοῖς σταθμοῖς θερμοκρασία, ἐξισωθεῖσα πρὸς 410, ἐσημειώθη ἐν ile d'Aix τὴν 14, καὶ ἐν Μαδρίτη τὴν 25, πολλὰ

κις δὲ ἐσημειώθη ἐν αὐτοῖς θερμοκρασία ἐξισουμένη ἢ καὶ ὑπερβαίνουσα τὴν τῶν 370, ὅσον ἐν Μαδρίτη τὴν 8, 9, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 18, 19, 22, 23, 24 καὶ 26 καὶ ἀλλοῦ.

ΗΛ. Γ. ΒΑΛΣΑΜΑΚΗΣ.

ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΙΣ.

Οὐδὲ ἡ παρελθοῦσα ἐβδομάς ἐνεφάνισέ τι ἐνθαρρυντικώτερον ἐν τῇ ἐν Ἑλλάδι οἰκονομικοπολιτικῇ καταστάσει, ἥτις ἐξακολουθεῖ νοσοῦσα, τῆς νόσου μάλιστα φυσικῶς, διὰ τὴν ἔλλειψιν ἐπιπάσης θεραπείας, μὴ ἐπικουρούσης δὲ καὶ τῆς κράσεως τοῦ καταβεβλημένου ἀσθενοῦς, κρισιμωτέρας ὁσημέραι γινομένης.— Ἡ διὰ συμβιβασμοῦ τιнос πρὸς τοὺς πιστωτὰς τοῦ κράτους ἐπιλύσις τοῦ οἰκονομικοῦ ζητήματος ἀπέβη δυστυχῶς ἢ ἐν Ἑλλάδι γενικῶς ὁμολογούμενη ὡς μόνη ὑπολειπομένη διέξοδος, τὸ ἀμφισβητούμενον δὲ νῦν εἶνε τίμη κυβερνήσει ἀνατεθῆσεται τὸ ἔργον, προδήλου πλέον γενομένου ὅτι ἡ ἐνεστῶσα κυβερνήσις δὲν διαθέτει ἐν τῇ προδεχῶς συγκαλουμένη Βουλῇ τὴν ἀναγκαίαν πρὸς τὴν ὑπαρξίν αὐτῆς κοινοβουλευτικὴν δύναμιν. Εἶνε πιθανόν ὅτι ἡ τοῦ κ. Τρικούπη μερὶς θὰ ἐξακολουθῇ πλειοψηφούσα ἐν τῷ Κοινοβουλίῳ, ἀλλὰ κληθῆσεται ὁ τέως προθυπουργὸς πρὸς συγκρότησιν κυβερνήσεως ἢ καὶ διεξαγωγὴν ἐν ἀνάγκῃ νέων ἐκλογῶν ἢ τῷ ἐνεστῶτι ὑπουργεῖῳ χορηγηθῆσεται ἡ διάλυσις ἢ σχηματισθῆσεται ἄχρουν τι ὑπουργεῖον, ὑπερ ὅα ἐκάλει τοὺς ἐκλογεῖς, ὅπως ἀποφύωνται περὶ τῶν ἀνδρῶν, οἷς νομίζουσιν ὅτι ἐπιτυχέστερον θ' ἀνέθετον τὴν διαχειρίσιν τῶν κοινῶν πραγμάτων ἐν ταῖς κρισίμοις ταῦταις περιστάσει; Τοῦτο εἶνε ἄγνωστον ἐτι· ἐν τῷ ὅμως δύνανται νὰ θεωρηθῆ ἄτυχῶς βέβαιον σχεδόν, ὅτι ἀναπόφευκτος ἀποβῆσεται ἡ κατανώσις νέου καὶ πολλοῦ πολυτίμου χρόνου εἰς κομματικοὺς ἀνταγωνισμοὺς περὶ κατοχῆς τῆς ἀρχῆς, ἐνῶ τὸ κρισίμον τῶν καιρῶν ἀπῆται τὴν ταχίστην καὶ ἀνευ τῆς ἐλαχίστης ἀναβολῆς ἐπιχειρήσιν τῆς θεραπείας.— Τὴν ἔγκαιρον ὅπως δῆποτε ταύτην θεραπείαν ἠδύνατο ἴσως νὰ ἐπενέγκῃ εὐθαρσῆς τις μόνον ἐνέργεια τοῦ ἀνακτος, παραδίδοντος ἐπὶ τινα χρόνον εἰς ὕπνον τὰς κοινοβουλευτικὰς διατυπώσεις καὶ καταρτίζοντος ἐπὶ ὀρισμένῳ χρόνῳ ὑπουργεῖον τι ἐξ ἀνδρῶν, εἰς οὐδὲν μὲν κόμμα ἀνηκόντων, ἵνα μὴ ἡ ἐργασία αὐτῶν θεωρηθῆ ὡς ἐπισκόζουσα τὰς ἄλλας μερίδας καὶ προκαλέσῃ τὸν φθόνον καὶ τὸν πόλεμον αὐτῶν, διαπρεπόντων δὲ ἐπὶ ἀφιλοκερδεῖ πατριωτισμῷ καὶ νομιμοσίῳ, οἷτινε, αὐτοῦ προϋσταμένου, θὰ προσέβαινον εἰς τὴν μελέτην τῶν διαφόρων προβαλλόμενων οἰκονομικῶν προγραμμάτων καὶ ἐξ αὐτῶν θ' ἀπῆρτιζον τὸ ἐφαρμοσίμον καὶ εἰς τὴν ἀνέκκλητον ἐφαρμογὴν αὐτοῦ θὰ προσέβαινον· ἀλλ' ἐπειδὴ τὸ Στέμμα ἐξ ἄκρας πρὸς τοὺς συνταγματικοὺς τύπους εὐλαθείας δυσχερῶς θὰ ἐπεχειρεῖ τοιοῦτόν τι, οἱ δὲ ἡγέται τῶν μερίδων καὶ οἱ διαπρεπέστεροι τῶν πολιτευτῶν ἥκιστα φαίνονται διατεθειμένοι, ὅπως ἐνθαρρύνωσι τὴν βα-

σιλειαν εἰς τὴν παράτυπον μὲν, ἀλλὰ σωτηρίαν ταύτην ἐνέργειαν, καίτοι οὗτοι ἠδύναντο εἶτα, ἀφοῦ ἡ ἐπιτυχία τῆς μνησθείσης κυβερνήσεως δὲν θὰ ἦτο ἐπιτυχία κόμματος, νὰ ἐπαναλάβωσι τὸν πρὸς ἀλλήλους ἀγῶνα ἐπὶ ἄλλων ζητημάτων καὶ ἐπ' αὐτῶν νὰ διεδικήσωσι συνταγματικῶς τὴν ἀρχὴν, ἣν τότε εὐκολώτερον θὰ διεξήγον, ἢτε διαφυγόντες τὸν κινδύνωδι πᾶσιν οἰκονομικὸν σκόπελον, ἀναπόφευκτος παρίσταται ἢ κατὰ τοὺς συνταγματικούς τύπους, ἦτοι, διὰ τῶν ἐκλογῶν καὶ τῆς Βουλῆς, συγκρότησις τῆς κυβερνήσεως, ἣτις προώρισται νὰ προβῆ, ἔστω καὶ βραδέως, εἰς τὰς ὑπὸ ἀναποδράστου ἀνάγκης ἐπιβαλλομένας ῥιζικὰς μεταρρυθμίσεις.— Οὕτω τὸ ἔργον τῆς σωτηρίας ἀνατίθεται αὐτῷ τῷ ἑλληνικῷ λαῷ, ἀπὸ τῆς ψήφου τοῦ ὁποῖου ἐξαρτᾶται ἡ ἀνάδειξις τῶν ἀνδρῶν, οἵτινες θὰ ἐθέσπιζον τὴν ὀριστικὴν καὶ ἐπιμακρὸν ἰσῶς χρόνον οἰκονομικὴν, ἀλλὰ καὶ πολιτικὴν αὐτοῦ εὐημερίαν ἢ κακοδαιμονίαν· διότι, ὡς γνωστόν, αἱ ὑπὸ τῆς ἀνάγκης ἐπιβαλλόμεναι μεταρρυθμίσεις εἶνε τοιαῦται, ὥστε δύνανται καὶ αὐτὰ τὰ πολιτικὰ συμφέροντα τοῦ κράτους νὰ ἐπηρεάσωσι.— Κατὰ ποῖον ἄρα τρόπον τὸ ἐκτάκτως ἐν ταῖς παρούσαις περιστάσεσι σοβαρὸν τοῦτο καθῆκον θὰ ἐπιτελέσωσιν οἱ ἐκλογεῖς; Βεβαίως δὲν εἶνε εὐκολος ἢ προτίμησις μεταξὺ τῶν ἐπὶ ἐπαγγελίας ἀμειβόμενων καὶ πάντων τὸν χρυσοῦν αἰῶνα δι' ἐξ ἴσου πειστικῶν γενικῶν λόγων ἐπαγγελλομένων κομμάτων· ἐκάστου τούτων ὑπερμαχοῦντος τοῦ ἰδίου συμφέροντος, πάντα ἀσχοῦσιν εὐγλωττίαν ἱκανὴν νὰ παραπλανήσῃ τὸν ὡς εἰκὸς μὴ δυνάμενον νὰ ἐγκύψῃ ἐν ταῖς λεπτομερείαις λαόν· ὑπάρχει ὅμως ἕτερα ἐν τῇ χώρᾳ ἀρχή, ἡ βασιλεία, ἣτις, οὐδὲν ἔχουσα ἴδιον ἐν τῇ ἐπικρατίᾳ τούτου ἢ ἐκείνου τοῦ κόμματος συμφέρον, δύνανται νὰ ἔχη τὴν ἀφιλοκερδεστάτην καὶ σχετικῶς ὀρθοτάτην γνώμην· ἡ ἀρχὴ λοιπὸν αὕτη καὶ ἡ γνώμη αὐτῆς θὰ ἠδύνατο νὰ χρησιμεύσῃ ὡς ἀσφαλῆς ἦδος πρὸς ὀδηγίαν τοῦ κλυδωνιζομένου ὑπὸ τῶν κυμάτων τῆς κομματικῆς θυέλλης δημοσίου φρονήματος.— Θὰ λάβῃ ὑπ' ὄψει τὸν ἦδρον τοῦτον ὁ ἑλληνικὸς λαός; ὀφείλει νὰ πράξῃ τοῦτο, ἐὰν θέλῃ νὰ προσορμισθῇ αἰδίως εἰς λιμένα τινά.

Ἐν τῇ διεθνῇ πολιτικῇ κατὰ τὴν λήξαν ἐβδομάδα κύριον γεγονός ἐσχόμεν τὴν ἐκδηλωθεῖσαν τάσιν πρὸς διαλλαγὴν τοῦ αὐτοκράτορος Γουλιέλμου καὶ τοῦ πρίγκιπος Βίσμαρκ.— Ὀλίγον βραδέως δηλαδὴ μαθὼν ὁ αὐτοκράτωρ τὴν ἀσθένειαν τοῦ πρώην ἀρχιγραμματέως, ἐπεδείξατο ζωηρότατον ὑπὲρ αὐτοῦ ἐνδιαφέρον καὶ ἔσπευσε νὰ θέσῃ εἰς τὴν διάθεσιν τοῦ ἀσθενοῦς πρὸς συμπλήρωσιν τῆς ἀναρρώσεως αὐτοῦ μίαν τῶν καταλληλοτάτων πρὸς τοῦτο αὐτοκρατορικῶν ἐπαύσεων· ὁ δὲ πρίγκιπς Βίσμαρκ, καίπερ ἐκκλίνας τὴν αὐτοκρατορικὴν προσφορὰν ἐπὶ τῷ λόγῳ ὅτι ὁ ἰατρὸς αὐτοῦ δὲν εὐρίσκει συμφέρονσαν τὴν ἀλλαγὴν διαμονῆς, ἔσπευσε τηλεγραφικῶς νὰ ἐκφράσῃ θερμὰ τῷ αὐτοκράτῳ ἐπιχαριστήρια ἐπὶ τῇ συγκινησάσῃ αὐτὸν μερίμνῃ αὐτοῦ.— Οὕτως ἐσυνεχίσθη τέλος πάντων ἡ πρὸ τριετίας διὰ τῆς ἀποδοχῆς τῆς ὑπὸ τοῦ πρίγκιπος ὑποβληθείσης παραιτίσεως διακοπείσα συνδιάλεξις τοῦ αὐτοκράτορος καὶ τοῦ σιδηροῦ ἀρχιγραμματέως· ἀλλὰ δὲν εἶνε τοῦτο μόνον· καὶ ἄλλαι καταβάλλονται ἐνέργειαι καὶ ἡγεμονικαὶ ἐνα-

σκοῦνται μεσολαβήσεις καὶ οἰκογενειακὰ παρὰ τῷ πρίγκιπι συγκροτοῦνται ἀλλεπάλληλα συμβούλια πρὸς συμπλήρωσιν τοῦ διὰ τῆς εἰρημένης αὐτοκρατορικῆς πρωτοβουλίας ἀρξαμένου ἔργου τῆς συνδιαλλαγῆς.— Βεβαίως δὲν πρόκειται περὶ ἐπανόδου τοῦ Βίσμαρκ εἰς τὰ πράγματα· τὸ αὐταρχικὸν τοῦ τε αὐτοκράτορος καὶ τοῦ πρίγκιπος, τοῦ χαρακτῆρος μάλιστα τοῦ τελευταίου ὑποστάντος καὶ τινα ἐντασιν ἐκ τε τῆς ἡλικίας καὶ τῶν περιστάσεων, θὰ καθίστη ἀδύνατον τὴν συνεργασίαν τῶν δύο ἀνδρῶν καὶ ἐπὶ τῇ ὑποθέσει ὅτι ὁ αὐτοκράτωρ κατεῖδε τὰ ἐπιβλαβῆ εἰς τὸ γόητρον καὶ τὴν ἠθικὴν ἐν Εὐρώπῃ δύναμιν τῆς Γερμανίας ἀποτελέσματα τοῦ συστήματος, ὅπερ ἐν τῇ ἐξωτερικῇ ἰδίᾳ πολιτικῇ τοῦ κράτους ἐκράτησεν ἀπὸ τῆς ἀποχωρήσεως τοῦ πρώην ἀρχικαγκελάριου· καὶ τοῦτο ὅμως θὰ ἦτο μέγα τῇ γερμανικῇ αὐτοκρατορίᾳ ἀγαθόν, ἂν διὰ τῆς συνδιαλλαγῆς ταύτης ἐξουδετεροῦτο ἡ τοῦ πρίγκιπος Βίσμαρκ ἀντιδρασίς πρὸς τὸ ἐνεστὸς κυβερνητικὸν σύστημα καὶ ἡ ἐκ τῆς ἀντιδράσεως ταύτης παρεχομένη τῇ ἀντιπολιτεῦσει ἐνθάρρυνσις, ὅπερ κυρίως θὰ ἐπεθύμει ὁ κόμης Καπριβίς, μετὰ δυσφορίας τέως βλέπων τοὺς ρήτορας καὶ τὰ δημοσιογραφικὰ ὄργανα τῆς ἀντιπολιτεῦσεως ἄρουμένους ἐπιχειρήματα ἐν τῷ ἀγῶνι αὐτῶν ἐκ τῶν ἐκ Φρειδριχσρούς ἢ ἐκ Βάρζιν ἐμπνεομένων ἄρθρων τῶν Ἄ μ β ο υ ρ γ ε ῖ ω ν ε ἰ δ ἡ σ ε ω ν.— Ἄν δὲ καὶ ὄντως κατενοήθῃ ἡ πλημμύεια τῆς πολιτικῆς, ἣτις ἐπῆνεγκε τὴν ρωδογαλλικὴν προσέγγισιν καὶ τὴν ἀποκατάστασιν τῆς εὐρωπαϊκῆς ἰσορροπίας πρὸς ζημίαν τῆς ἐπὶ τῆς Εὐρώπῃς ἡγεμονίας τῆς Τριπλῆς, καὶ ἐπέλθῃ λοξοδρομία τις ἐν τῇ πολιτικῇ ταύτῃ κατὰ τὰς βίσμαρκίους ἀρχάς, τότε τὸ πρᾶγμα μαίζονα θὰ εἶχε σημασίαν, θὰ ἐδικαιολογεῖτο δὲ πληρέστερα ἡ σπουδαιότης, δι' ἧς περιέβαλον αὐτὸ αἱ γερμανικαὶ ἐφημερίδες.

Γνωστὴ ἐστὶν ἡ σπουδαιότης, ἣν ὁ τῆς Ρώμης τύπος καὶ τὰ τηλεγραφικὰ πρακτορεῖα τῆς ἰταλικῆς πρωτεύουσος ἀπέδωκαν εἰς τὸν ἐπικείμενον εἰς τοὺς ἰταλικούς λιμένας κατάπλου τῆς ἀγγλικῆς μοίρας τῆς Μεσογείου· ἐχαρακτήρισαν αὐτὸν ὡς ἀγγλικὴν ὑπὲρ τῆς τριπλῆς συμμαχίας ἀντιδιαδύλωσιν πρὸς τὰς ἐν Τουλῶνι καὶ Παρίσιος τελεσθουμένας γαλλορωσικὰς ἐορτάς, ἐν αἷς λαμπρότερον ἐπαναληφθῆσεται τὸ ἐν Κρονστάδῃ ἔργον καὶ ἐπισημότερον διὰ τὴν ἐπανάληψιν παγιωθήσεται ἡ ἐν τῷ ὀνομασθέντι ρωδικῷ λιμένι τὸ πρῶτον φανερὰ ἀνακρουχθεῖσα συναδέλφωσις Γωσίας καὶ Γαλλίας.— Ἡ τοιαύτη τοῦ πράγματος ἐρημνεία, ὡς καὶ ἐν καιρῷ εἶπομεν, ἦν πάντοτε βεβιασμένη, γνωστῶν ὄντων τῶν περὶ τῆς ἐξωτερικῆς πολιτικῆς φρονημάτων τοῦ ἡγέτου τῆς ἐν τῇ ἀρχῇ μερίδος τῶν φιλελευθέρων· οὐχ ἦτον ἢ ἐν τῷ ὑπουργείῳ τῶν ἐξωτερικῶν ὑπαρξίς τοῦ λόγδου Ρόσμπερν, διαφωνοῦντος ἐν τισὶ σημείοις πρὸς τὸν κ. Γλάδστονα, παρεῖχε σκιάν τινα πιθανότητος εἰς τὴν ὑπὸ τοιαύτην ἔννοιαν ἐνέργειαν τῆς ἀγγλικῆς πολιτικῆς, λαμβανομένου μάλιστα ὑπ' ὄψει ὅτι ὁ κ. Γλάδστον, ἀπερροφημένος ὄλως εἰς τὴν ἐσωτερικὴν πολιτικὴν καὶ χάριν αὐτῆς μὴ θέλων νὰ ἐξεγείρῃ κατ' αὐτοῦ τὸν ἀγγλικὸν σωβινιστὸν, ἐν τῇ ἐπὶ τῆς Μεσογείου ναυτικῇ ρωδογαλλικῇ συνεργασίᾳ διαβλέποντα κίνδυνον, ἠδύνατο νὰ καταλίπῃ τῷ συνα-

δέλω αὐτοῦ τὸν χειρισμὸν τῆς ἐξωτερικῆς.—Ἦδη καὶ τὴν σκιάν ταύτην διαλύουσιν αἱ τῶν λονδινειῶν ἐφημερίδων ἐπὶ τοῦ ζητήματος τούτου δηλώσεις. Αὐταὶ πρὸς τέλειον ἀπελπισμὸν τῶν παρὰ τὸν Τίβερην σωβινιστῶν ὑπομνησκουσιν ὅτι ἢ κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην εἰς τὰ ἰταλικὰ ὕδατα μετάβασις τοῦ ἀγγλικοῦ στόλου δὲν συμβαίνει τὸ πρῶτον τακτικῶς κατὰ διετίαν ὁ στόλος οὗτος, ἐπιστρέφων ἐκ τῶν κατὰ τὴν ἀνατολικὴν Μεσόγειον γυμνασίων αὐτοῦ, σταθμεύει ὅτε μὲν παρὰ τὴν ἑτέραν, ὅτε δὲ παρὰ τὴν ἑτέραν τῶν ἰταλικῶν ἀκτῶν.—Εἶνε ἀληθὲς ὅτι οὐδεμία ἐν Λονδίῳ ἐγένετο ἐπίσημος διάψευσσις τῶν ἐν Ρώμῃ ὄνειροπολιῶν· ἀλλ' ἢ τοῦ ἀγγλικοῦ ἤτυπου ὑπόμνησις αὕτη ἀρκεῖ ὅπως ἀποκαταστήσῃ εἰς τὴν ἀληθῆ αὐτῆς σημασίαν τὴν μετὰ τοσοῦτου πατάγου ὑπὸ τῶν τοῦς πόθους αὐτῶν ὡς πράγματα ὑπολαμβάνόντων διακωδωνισθεῖσαν ἐπίσκεψιν τῆς ἀγγλικῆς μίχρας.

Ἄλλα καὶ τὰ ἄλλα πράγματα κακῶς καὶ ἀμχαίως ἔχει τοῖς ἐν Ρώμῃ.—Ἠλίθθη ὅτι ἡ τοῦ κ. Σανταμαρία, διαφωνοῦντος πρὸς τὴν κυβερνήσιν περὶ τοῦ τρόπου τῆς διεξαγωγῆς τοῦ ἰταλικοῦ παναμίσκου, ἦτοι τοῦ τραπεζικοῦ σκανδάλου, ἀποχώρησις ἀπὸ τῆς κυβερνήσεως θ' ἀπύλλασσε τὸ ὑπουργεῖον τῆς ὑποδοκούσης αὐτὸ ἐσωτερικῆς κρίσεως· ἀλλ' ἰδοὺ ὀλίγαι μόνον παρῆλλον ἡμέραι ἀπὸ τῆς ἀντικαταστάσεως τοῦ ἐπὶ τῆς δικαιοσύνης ὑπουργοῦ καὶ νέα ἀγγέλλεται ἐκ Ρώμης ὑπουργικὴ κρίσις, ἣς ἀγνωστος μὲν ἢ ἔκτασις καὶ ἢ ἔκβασις, ἀλλ' ἢ ὅποια πάντως ἀποτελεῖ μίαν τῶν ἐκδηλώσεων τῆς σταθερῶς αὐτόθι κρατούσης πολιτικῆς καχεξίας.—Πράγματι μετὰ τὴν ψεύσιν τῶν ὑπὸ τοῦ κ. Γιολίττη παρασχεθειῶν ὑποσχέσεων περὶ ἀποκαταστάσεως τοῦ ἰσοζυγίου ἐν τῷ προϋπολογισμῷ οὕτως ἀλλεπάλληλοι καὶ συνεχεῖς προκύπτουσιν αἱ δυσχερεῖαι τῇ κυβερνῆσει αὐτοῦ, ὥστε εὐλόγως νομίζεται γενικῶς ὅτι ὀλίγος ὑπολείπεται πλέον τῇ κυβερνῆσει ταύτῃ βίος, πάντων κατ' αὐτῆς ἐπιτιθεμένων διὰ τὴν ἐνεστῶσαν κρίσιν τοῦ κράτους οικονομικὴν θέσιν, μὴ πολὺ ἀπέχουσαν τῆς χρεωκοπίας, καίτοι τῆς καταστάσεως ταύτης δημιουργοὶ εἶναι μᾶλλον αὐτοὶ οἱ ἐπιτιθέμενοι ἢ ὁ κ. Γιολίτης, ὅς κατὰ τοῦτο μόνον ἤμαρτεν, ὅτι ἐνόμισεν ὅτι θὰ κατάρθου ν' ἀνορθώσῃ τὰ οικονομικὰ τοῦ κράτους ἀπὸ τῆς διηνεῖς καταπτώσεως, εἰς ἣν περιήγαγον ταῦτα οἱ θιασῶται τῆς μεγαλομανοῦς πολιτικῆς, ἀνευ οὐσιώδους μεταβολῆς τῆς πολιτικῆς ταύτης.—Ὁπωδῆποτε τὸ μὲν ἔλλειμμα τοῦ προϋπολογισμοῦ ὁσημέραι εὐρύτερον γίνεται, τὸ δ' ἐπιχειρηθὲν δάνειον παρὰ τὰς πρὸς τοὺς γερμανοὺς καὶ τοὺς ἀγγλοὺς κεφαλαιούχους ἐκκλήσεις τῆς βερολινεῖου Ἡμερησίας λίαν ἀπέχει τῆς ἐπιτυχίας αὐτοῦ, τὸ δὲ σκάνδαλον τῆς Ρωμαϊκῆς Τραπεζῆς, ἀληθῆς πέτρα σκανδάλου γενόμενον καὶ τοῦτο τῷ κ. Γιολίττη, οὐπω ἤγγικεν εἰς τὴν ἐξακρίβωσιν αὐτοῦ.—Τούτοις πρόσθετος τὰς τύψεις τοῦ συνειδότος ἐπὶ τῷ μεγάλῳ πολιτικῷ σφάλματι τῆς εἰς Μέρτς καὶ Στρασβούργον ἀποστολῆς τοῦ διαδόχου τοῦ θρόνου, ἀποστολῆς οὕτω καιρῶς θιγᾶσης τὴν γαλλικὴν φιλοτιμίαν.—Βραδέως λίαν αἰσθημένοι τὴν βαρῦτητα τῆς πράξεως ταύτης, ἣς ἄμεσον ἐπακόλουθον ἦν ἡ τελεία καὶ οριστικὴ ἀποχὴ τῶν γάλλων κεφαλαιούχων ἀπὸ τοῦ μελετωμένου δανείου, ἐβουλεύθησαν κατὰ τὸν Γ α λ α τ η γ τῶν

Παρισίων ἐπανόρθωσιν τινὰ διὰ τῆς εἰς Τουλῶνα ἀποστολῆς θεωρηκοῦ, φιλοφρονισμένου τὸν πρόεδρον τῆς γαλλικῆς Δημοκρατίας κατὰ τὴν αὐτόσε μετάβασιν αὐτοῦ πρὸς ὑπάντησιν τοῦ ρώσου ναυάρχου Ἀβελάν.—Τὸ ἄγγελμα δὲν ἔχεται πολλῆς πιθανότητος· ἀλλὰ καὶ ἂν πράγματι τοιαύτην τινὰ ἐπανόρθωσιν ἐβουλεύθησαν οἱ ἐν τῷ Κυρναλίῳ, οὐδὲ τῆς εὐτυχίας ταύτης θ' ἀπολαύσῃ, τῆς αὐτῆς ἐφημερίδος ἀγγελουσίης ὅτι ὁ κ. Καρνῶ, ἔν' ἀκριβῶς ἀποφύγη τὰς ὑποκριτικὰς ταύτας φιλοφρονήσεις, δὲν θὰ μετέβαινεν εἰς Τουλῶνα.—Τοῦτο θὰ ἐμείου βεβαίως τὴν λαμπρότητα τῶν ἐν τῷ γαλλικῷ λιμένι ἑορτῶν· τὸ ἀντίρροπον ὅμως θὰ ἐπάρχετο ἐν Παρισίοις, ἐνθα μεταβύσσονται οἱ ἀνώτεροι τοῦ ρωσικοῦ στόλου ἀξιωματικοὶ καὶ ἐνθα ἢ πανηγυρις θὰ προσλάβῃ τὸν ἐπισιμώτατος αὐτῆς χαρακτῆρα.—Ἐν γένει πάντοθεν στενὰ καὶ δυσάρεστα καὶ ἀπογοητευτικὰ τοῖς ἐν Ρώμῃ ἀγγέλλονται τὰ πράγματα.

M. E. M.

ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΙΣ.

Σάββατον, 18 Σεπτεμβρίου.

Πολλάκις καὶ πρὸ πολλοῦ ἦδη χρόνου ἐσχομιν ἀφορμὴν ἐν τοῖς οικονομικοῖς ἡμῶν δεύτοις νὰ ἐξάρωμεν τὴν ἐσωτερικὴν, ἦτοι τὴν πραγματικὴν ἀξίαν τῶν τουρκικῶν χρεωγράφων, καὶ δι' ἀριθμῶν καὶ ἀσφαλῶν ἐπιχειρημάτων νὰ καταδειξώμεν τοῖς κatóχοις αὐτῶν τὸ εὐρὺ μέλλον τῶν χρεωγράφων τούτων. Δυστυχῶς τὸ καθ' ἡμᾶς δημόσιον καὶ πρὸ πάντων οἱ παρ' ἡμῖν τραπεζίται καὶ ἄλλοι μεγάλοι κεφαλαιούχοι, ἐμμένοντες εἰς ἀπρηχαιωμένας προλήψεις καὶ θεωροῦντες τὴν ὑψῶσιν τῶν τουρκικῶν χρεωγράφων ὡς ἀποτέλεσμα κερδοσκοπικῶν τεχνασμάτων, παρέβλεψαν τὰ πρὸ αὐτῶν ἀσφαλῆ κέρδη, ἐξηκολούθησαν ἐκποιοῦντες τὰ ἐν τοῖς ταμείοις αὐτῶν κυβερνητικὰ χρεωγράφα, ἀπερ' ἀγόρασε τὸ εὐρωπαϊκὸν δημόσιον, ἐπεδιώξαν δὲ κέρδη εἰς χρεώγραφα μεμακροσθένων καὶ ἀγνώστων ἡμῖν χωρῶν ἢ καὶ ἀμφιδόλου ἀσφαλείας. Οὕτω δὲ ἢ ἡμετέρα ἀγορὰ, ἢ ὅποια μέχρι πρὸ τινῶν ἐτῶν ἦτο κάτοχος μεγάλου μέρους τῶν προδοσθεῶρων καὶ ἀσφαλῶν τουρκικῶν χρεωγράφων, εἴρηται νῦν ἐν τοιαύτῃ αὐτῶν στερήσει, ὥστε ὀλίγων χαλιῶδων Γεν. χρέους ἢ Ὁσμανιῶν ζήτησις διὰ τὰς ἀνάγκας τῶν ἐπικαταλλήλων ἐπιφέρει ἀναστάσεων ἐν τῷ ἡμετέρῳ χρηματιστηρίῳ, προκαλεῖ ἑκτακτὰ μέτρα πρὸς ἀποδόμῃσιν τῶν ἐκ τοῦ δέρονι κινδύνων καὶ συντελεῖ εἰς τὸν μαρasmus τοῦ ἡμετέρου χρηματιστηρίου. Ἐξαίρεσιν ἀγοραεὶ μόνῃ ἢ αὐτοκρ. ὀθωμ. Τράπεζα, ἢ ὅποια, ἐγκαίρως ἐκτιμήσασα τὴν ἀξίαν καὶ τὸ μέλλον τῶν τουρκικῶν χρεωγράφων, ἀνέλαβεν ἀνεπιβλήτως τὴν ὑποστήριξιν αὐτῶν, συνέστησε πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον ἰσχυρὰ συνδικάτα, κατάρθωσε τὴν μετατροπὴν διαφόρων τουρκικῶν δανείων, ἀπύλλαξε

τὴν κυβερνήσιν ἀπὸ τοῦ βάρους τοῦ ἐσωτερικοῦ δανείου τοῦ λεγομένου Ταχλιέ καὶ τῶν ὑπὸ τὸ ὄνομα οὐχιδίων καὶ σεργίων ἐνταλμάτων τοῦ Μαλλιέ, καὶ ἐν γένει συνετέλεσεν εἰς ἀνύψωσιν τῆς οἰκονομικῆς πίστεως τῆς κυβερνήσεως ἐπὶ τοσοῦτον, ὥστε τὰ τουρκικὰ χρεώγραφα κατέχουσι σήμερον ἐν Εὐρώπῃ τὴν πρώτην θέσιν ἐν τῇ τάξει τῶν δευτερευόντων εὐρωπαϊκῶν χρεωγράφων.

Πρὸς ὑποστήριξιν τῶν λόγων ἡμῶν, χωρὶς νὰ θελήσωμεν ν' ἀνατρέξωμεν εἰς λίαν μακροσυσμένην ἔσοχὴν, παραθέτομεν συγκεντρικὸν πίνακα τῶν ἐν τῷ χρηματιστηρίῳ τοῦ Λονδίνου παρουσῶν τιμῶν τῶν τουρκικῶν χρεωγράφων πρὸς τὰς 30 τοῦ 1887, ἐξ οὗ καταδειχθήσεται ἡ γενομένη πρόοδος :

1887 ἰουλ. 25	1893 δεπτ. 29
Γεν. χρ. σειρά Α λ. στ. 22	λ. στ. 54 1)2
» » Β » 14 3)8	» 34
» » Γ » 14 1)4	» 23 1)8
» » Δ » 14 3)16	» 22.

Οἱ ἀριθμοὶ οὗτοι λαλοῦσιν τοσοῦτον εὐγλωττως, ὥστε πᾶν σχολίον καθίσταται περιττόν. Ὡς βλέπουσι ν οἱ ἡμέτεροι ἀναγνώσται, ἡ σειρά Α τοῦ Γενικοῦ χρέους ἀνетиμήθη ἐντὸς μιᾶς μόνης ἐξαετίας κατὰ 32 μονάδας· ἐπομένως ὁ εὐτυχῆς κάτοχος 1000 μόνον τίτλων ἀπέλαυσεν ὠφέλειαν πραγματικὴν 320 λίρῶν ἀγγλικῶν, τὴν τῶν τοκομεριδίων, τὰ ὅποια τακτικῶς ἐλάμβανε καὶ τὰ ὅποια κατὰ τὰς τρὸς 6 ἐτῶν τιμὰς ἀπέδιδον τόκον 4,55 0)0 Ἡ σειρά Β, τιμωμένη πρὸ ἐξαετίας ὅσον καὶ αἱ δύο ἄλλαι τελευταῖαι σειραὶ (14 3)8), ἀνетиμήθη κατὰ 20 μονάδας, καὶ τέλος αἱ σειραὶ Γ καὶ Δ ἀνетиμήθησαν, ἐκείνη μὲν κατὰ 9 μονάδας, αὕτη δὲ κατὰ 8. Ἀνетиμήθησαν ἐπομένως αἱ μὲν δύο πρῶται σειραὶ κατὰ 240, αἱ δὲ δύο δευτεραι κατὰ 150 0)0.

Ἐξετάσωμεν ἤδη τὰ πιθανὰ ἀποτελέσματα τῆς τοιαύτης καταστάσεως, ἢν ἐδημιούργησεν ἡ ὀξύδεια καὶ ἡ ὑπὲρ τῶν συμφερόντων τοῦ κράτους μέριμνα τοῦ μεγαλοφυοῦς Σουλτάνου Χαμίτ τοῦ Β', ἐκικρῶσαντος τὴν σύμβασιν τοῦ Μουχαρέμ καὶ τρῶτα πάντων εἰς τὸ γενικὸν συμφέρον ἐπιδόντος.

Ἐντὸς 5 ἢ τὸ πολὺ 6 ἐτῶν ἡ σειρά Α τοῦ Γενικοῦ χρέους δὲν θὰ ὑπάρχη πλέον, ἐξοφληθησομένη χρεωλυτικῶς· τότε δὲ αἱ 320,000 λίραι, αἱ νῦν χρησιμύουσαι εἰς τακτικὸν χρεωλύσιον τῆς σειράς Α, θὰ γρηγορηθῶσιν εἰς τὴν σειράν Β, μὴ ὑπολογιζομένων τῶν ἐκτάκτων χρεωλύσεων καὶ τῶν ποσῶν τῶν λαμβανομένων νῦν ἐκ τῶν τόκων τῶν χρεωλυθέντων τίτλων. Τὰ ποσὰ ταῦτα εἶναι οὐσιώδη, καθ' ὅσον ἡ σειρά Β, ἡ ὁποία ἀρχικῶς συνίστατο ἐξ 11,049,000 λίρ. εὐρίπται νῦν περιορισμένη διὰ τῶν χρεωλύσεων εἰς 10,135,000. Κατὰ τὴν προηγουμένην χρῆσιν ἀπεσῆθησαν δυνάμει τοῦ χρεωλύσιου 418,000 τῆς σειράς Β, ὥστε ἐντὸς 5-6 ἐτῶν δὲν θὰ μένωσιν ἐν κυκλοφορίᾳ εἰμὴ 8,000,000 ὀνοματικά· κατὰ τὴν αὐτὴν δὲ ἐποχὴν θὰ ὑπάρχωσι κατ' ἐλάχιστον ὅρον 400,000 λίραι πραγματικά, χρησιμοποιοιθῆσόμεναι εἰς ἀγορὰν τίτλων τῆς σειράς Β. Ἐὰν λοιπὸν ὑποθεθῆ ὅτι ἡ τιμὴ αὐτῆς θὰ ἴσται περὶ τὰ 50, ἢ ἀποσπρῶθῃ τῆς κυκλοφορίας 800,000 λίραι ὀνοματικά, ὅπερ ἀποτελεῖ 10 τοῖς 100 χρεωλύσιον δι' ἐν ἔτος !

Πάντα ταῦτα ἀγορεύουσιν ἐκ τῆς δι' αἰτοκρ. διατάγμ. κυρωθείσης συμβάσεως τοῦ Μουχαρέμ, ἡ δὲ ἐνδεκαετής καλὴ διαχείριστις τῶν ἐκκεχωρημένων προόδων καὶ ἡ σταθερὰ θέλησις τοῦ μεγαλοφυοῦς Ἀνακτορ ὅπως αὐστηρῶς καὶ ἀμετακλήτως τηρηθῶσι πάντες οἱ ὅροι τῆς συμβάσεως, τείνουσι τὸν Εὐρωπαϊκὸν κόσμον ὅτι πάντες οἱ ἐπ' οὐτῶν τῶν ὄρων τῆς συμβάσεως στηριζόμενοι ὑπολογισμοὶ πραγματοποιηθήσονται ἀναποδράστως. Διὰ τοῦτο μετὰ τὴν σειράν Α ἔχει καὶ ἡ σειρά Β ἐν Ἀγγλίᾳ πολλοὺς θιασώτας, οἱ ὅποιοι ἀγοράζοντες ἐγκλείουσιν ἐμπρικῶς ἐν τοῖς ταμείοις αὐτῶν τοὺς τίτλους τῆς σειράς Β, ἤρξαντο δὲ στρέφοντες τὴν προσοχὴν αὐτῶν καὶ εἰς τὴν σειράν Γ, ἡ ὁποία, καλῶς ἐχόντων τῶν πραγμάτων, μετὰ 5 ἐτη θὰ τιμᾶται ἀνω τῶν 30, ἐνῶ ἡ σειρά Β θὰ τιμᾶται πιθανῶς ἀνω τῶν 50.

Ὅσον δ' ἀφορᾷ τὴν σειράν Δ, συγκεκλιμένην ἐκ 47,377,631 λίρῶν ὀνοματικῶν, ἡ θέσις αὐτῆς ἐν τῇ ἀγορᾷ εἶναι μᾶλλον κερδοσκοπικὴ, ἢ δὲ τιμὴ αὐτῆς ἀνηρίζεται ἐκ τοῦ τόκου, ὃν ἀσφῆρει, χωρὶς νὰ λαμβάνηται εἰς ἐπὶ ὑπ' ὄψει τὸ χρεωλύσιον. Ἀλλὰ συνεχῶς λέγεται, καὶ κατὰ τὰς ἡμέρας ταύτας ἐπαναλαμβάνεται μετ' ἐπιτάσεως, ὅτι δὲν εἶναι μακρὰν ὁ καιρὸς, καθ' ὃν τὸ συμβούλιον τοῦ δημοσίου ὀθωμανικοῦ χρέους θὰ αὐξήσῃ τὸν τόκον ἀπὸ 1 εἰς 1 1)4 τοῖς 0)0, καὶ τότε βεβαίως γενήσεται ἀνάλογος τῆς τιμῆς ὑψώσις Ἄλλ' εἶναι ἄρα γε πιθανὴ ἡ προσεχὴς ὑψώσις τοῦ τόκου; Νομίζομεν ὅτι ὄχι, καὶ τὸ νομίζομεν στηριζόμενοι ἐπὶ τῶν ἀριθμῶν. Διότι ἐκ τοῦ τελευταίου ἰσολογισμοῦ γινώσκομεν ὅτι τὸ πρὸς μέλλουσαν αὔξησιν τοῦ τόκου ἀποθεματικὸν κεφάλαιον σημειοῦται εἰς 114,462 λίρας, ἐνῶ ἀπαιτοῦνται πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον ὑπὲρ τὰς 250,000 λίρῶν. Νομίζομεν λοιπὸν ὅτι τὸ συμβούλιον τοῦ δημοσίου χρέους τῆς Τουρκίας δὲν θὰ διαπράξῃ τὸ σφάλμα νὰ τρῶθῃ εἰς οἰανδήποτε αὔξησιν τοῦ τόκου ἀνευ τῆς βεβαιότητος ὅτι ἡ αὔξησις αὕτη εἶναι διαρκῶς ἐξησφαλίσμενα ἐκ τῶν ἐτησίων εἰσπραξέων. Ἄλλως δὲ καὶ αὐτὸς ὁ κ. Καλλιάρ, πρόεδρος τοῦ συμβουλίου, ἐν τῇ τελευταίᾳ αὐτοῦ ἐκθέσει ἐδηλώσεν ὅτι μόλις κατὰ τὸ 1895 εἶναι δυνατὴ ἡ κατὰ 1)4 0)0 αὔξησις τοῦ τόκου τοῦ Γενικοῦ χρέους. Τοῦτου ὄντος γνωστοῦ, ἀνάγκη νὰ παραδεχθῶμεν ὅτι ἡ παρουσα τιμὴ τῆς σειράς Δ τοῦ Γενικοῦ χρέους εἶναι φυσικὴ καὶ σύμφωνος πρὸς τὴν οἰκονομικὴν πίστιν, ἢς ἀπολαύει νῦν ἡ τουρκικὴ κυβερνήσις ἐν ταῖς εὐρωπαϊκαῖς ἀγοραῖς.

Τὰ χθές μετὰ μεσημβρίαν ληθθέντα ἐξ Ἀθηνῶν τηλεγραφήματα γαριστῶσι ζοφεράν τὴν οἰκονομικὴν κατάστασιν. Τὸ συνῶλλαγμα ἀνήλθεν εἰς τὰ 190, γὰντὰ δὲ τὰ χρεώγραφα καὶ αἱ ὀφθαί ὑπέστησαν νέαν ἐκπτώσιν, ἕνεκα τῶν ἐξ Ἀθηνῶν εἰδησέων ὑπετιμήθησαν καὶ ἐνταῦθα αἱ λαχειοφόροι ὁμολογιαὶ μέχρι 331 καὶ τὰ Λαύρια μέχρι 32.

Ν. ΦΩΤΙΑΔΗΣ.
 Ο ἐπιθετικὸς ΧΡΥΣΟΣΘΕΝΗΣ ΙΩΑΝΝΙΔΗΣ
 Κωνσταντινουπόλεως-Πύργον, Τυποθεματεῖον ΝΕΟΛΟΓΟΥ